

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЖИВОТОВСЬКА СВІТЛАНА АНДРІЇВНА

УДК 343.1

**ДИСЕРТАЦІЯ
КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПОВНОВАЖЕННЯ
КЕРІВНИКА ПІДРОЗДІЛУ ДЕТЕКТИВІВ НАЦІОНАЛЬНОГО
АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ**

08 «Право»

081 «Право»

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ **С. А. Животовська**

Науковий керівник: **Тарасенко Олег Сергійович,**
доктор юридичних наук,
професор, заслужений юрист України

Київ–2026

АНОТАЦІЯ

Животовська С. А. Кримінально-процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2026.

Дисертація є першим на монографічному рівні комплексним дослідженням кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України, у якому теоретично узагальнено сучасні наукові підходи до визначення його процесуального статусу, висвітлено зміст і межі реалізації відповідних повноважень, а також сформульовано пропозиції з удосконалення кримінального процесуального та спеціального законодавства, відомчого регулювання діяльності Національного антикорупційного бюро України і практики організації досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро.

У роботі обґрунтовано, що керівник підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України є специфічним суб'єктом досудового розслідування, процесуальне значення якого не може бути зведене лише до адміністративного управління підлеглими детективами. Його діяльність має організаційно-процесуальний характер, оскільки пов'язана з визначенням належного суб'єкта розслідування, забезпеченням процесуальної форми, строків, узгодженості дій детективів, виконанням законних доручень прокурора, належним документуванням організаційних рішень і недопущенням порушень, які можуть вплинути на допустимість доказів. Водночас доведено, що такі повноваження не є тотожними прокурорському процесуальному керівництву та не надають керівнику підрозділу права підміняти детектива в прийнятті процесуальних рішень.

Визначено стан наукової розробленості проблеми кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України. Встановлено, що в науковій літературі достатньо ґрунтовно досліджено загальні питання процесуального статусу слідчого, детектива, прокурора, слідчого судді, керівника органу досудового розслідування, організації досудового розслідування, прокурорського процесуального керівництва, доказування, проведення слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій. Водночас діяльність керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України як самостійного суб'єкта організації досудового розслідування не була предметом комплексного монографічного дослідження. Це дало підстави виокремити наукову проблему, пов'язану з браком чіткого теоретичного розуміння змісту, меж і форм реалізації його кримінально-процесуальних повноважень.

Сформульовано авторське визначення кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України як передбаченої кримінальним процесуальним і спеціальним законодавством системи юридично визначених можливостей та обов'язків, спрямованих на організацію досудового розслідування, визначення належного суб'єкта його здійснення, забезпечення процесуальної форми, строків, законності й узгодженості дій детективів у кримінальних провадженнях, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, без підміни їх процесуальної самостійності та повноважень прокурора. Доведено, що ці повноваження мають змішану правову природу: їх реалізують у межах організації роботи підрозділу, однак вони безпосередньо впливають на рух кримінального провадження та процесуальну придатність отриманих результатів.

Окреслено співвідношення кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України з повноваженнями керівників інших органів досудового розслідування. Аргументовано, що формально керівник підрозділу детективів

Національного антикорупційного бюро України є керівником органу досудового розслідування в значенні Кримінального процесуального кодексу України, утім специфіка його правового становища зумовлена особливим статусом Національного антикорупційного бюро України, спеціальною підслідністю Бюро, складністю кримінальних проваджень щодо топкорупції, поєднанням у діяльності детектива слідчих й оперативно-розшукових можливостей, а також необхідністю постійної взаємодії з прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. У роботі доведено, що ці особливості зумовлюють потребу чіткого законодавчого визначення статусу керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України.

Узагальнено іноземний досвід організації діяльності керівників спеціалізованих антикорупційних і правоохоронних органів під час досудового розслідування. Встановлено, що в іноземних правових системах посилену увагу спрямовано на письмове документування управлінських рішень, розмежування повноважень слідчих, прокурорів і керівників підрозділів, внутрішній контроль строків, прозорий розподіл функцій у групі розслідування та перевірюваності організаційних рішень. Обґрунтовано, що для національної практики доцільним є не механічне запозичення іноземних підходів, а врахування конкретних засобів, здатних посилити процесуальну визначеність діяльності керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України.

Схарактеризовано особливості реалізації повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України на початковому етапі досудового розслідування. Доведено, що його участь на цьому етапі не обмежується формальним визначенням детектива або розподілом матеріалів. Вона охоплює забезпечення належного первинного опрацювання заяв і повідомлень, встановлення належності матеріалів до компетенції Національного антикорупційного бюро України, своєчасне спрямування матеріалів відповідному виконавцю, організацію внесення

відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, фіксацію внутрішніх організаційних рішень, збереження інформації, яка може мати доказове значення, а також недопущення втрати часу на початковій стадії кримінального провадження.

Проаналізовано Інструкцію про порядок розгляду звернень громадян, повідомлень, поданих у порядку законів України «Про запобігання корупції» та «Про Національне антикорупційне бюро України», заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення або необґрунтовані активи, депутатських запитів, звернень і вимог народних депутатів України, адвокатських запитів у Національному антикорупційному бюро України та його територіальних управліннях, затверджену наказом Національного бюро від 29 грудня 2020 року № 141, зі змінами. Обґрунтовано, що цей відомчий акт не є джерелом кримінального процесуального права, однак має значення для дослідження, оскільки визначає внутрішній порядок руху інформації, яка може стати підставою для початку кримінального провадження. Запропоновано вдосконалити положення Інструкції в частині фіксації первинного руху заяв і повідомлень, визначення відповідального детектива або групи детективів, реєстрації організаційних рішень керівника підрозділу, контролю строків і документальної простежуваності матеріалів.

Встановлено порядок організації керівником підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України взаємодії детектива з прокурором, оперативними, оперативно-технічними, аналітичними, експертними й іншими уповноваженими суб'єктами під час досудового розслідування. Доведено, що в складних антикорупційних кримінальних провадженнях детектив не може діяти відокремлено, оскільки належне розслідування потребує узгодженої роботи кількох суб'єктів. Керівник підрозділу забезпечує організаційний зв'язок між процесуальними рішеннями детектива, дорученнями оперативним підрозділам, аналітичним супроводом, технічною фіксацією, експертними дослідженнями, виконанням ухвал

слідчого судді та процесуальним керівництвом прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Визначено зміст процесуального контролю керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України за діяльністю детектива. Обґрунтовано, що такий контроль має внутрішній організаційно-процесуальний характер і не є адміністративним наглядом, прокурорським процесуальним керівництвом або судовим контролем. Його призначення полягає в забезпеченні належного суб'єктного складу, дотримання строків, повноти документування, належного руху матеріалів, виконання законних доручень прокурора та недопущення організаційних порушень, які можуть мати процесуальні наслідки. Межі такого контролю визначають за критерієм недопущення втручання у зміст процесуального рішення детектива, оцінку доказів, тактику конкретної процесуальної дії або процесуальну позицію сторони обвинувачення.

Досліджено організаційно-процесуальну участь керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій. Обґрунтовано, що така участь має похідний характер від статусу керівника органу досудового розслідування і не означає безпосередньої підміни детектива як суб'єкта проведення відповідних дій. Її зміст полягає у визначенні складу групи детективів, організації взаємодії між виконавцями, забезпеченні своєчасності проведення слідчих дій, залученні спеціалістів, технічному супроводі, попередженні процесуальних ризиків, контролі за дотриманням меж судового дозволу й належному документуванні результатів. Важливе значення така участь має під час проведення обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, допиту, огляду електронних носіїв та інших процесуальних дій, результати яких часто становлять основу доказової бази в провадженнях щодо топкорупції.

Висвітлено особливості організаційно-процесуальної участі керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України в застосуванні негласних слідчих (розшукових) дій. Доведено, що керівник

підрозділу не є самостійним суб'єктом проведення негласних слідчих (розшукових) дій, не подає клопотання про дозвіл на їх проведення і не замінює прокурора чи слідчого суддю в процедурі санкціонування. Його участь полягає в забезпеченні внутрішньої узгодженості дій детективів, оперативних й оперативно-технічних підрозділів, дотриманні режиму таємності, контролі за строками, збереженні матеріальних носіїв інформації, організації руху матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій, недопущенні втрати або спотворення результатів, а також забезпеченні їх подальшого процесуального використання. Окремо акцентовано на ризиках неформалізованого управлінського впливу, виходу за межі судового дозволу, несвоєчасного документування результатів, неповного відкриття матеріалів стороні захисту та порушення цілісності доказового ланцюга.

З'ясовано порядок участі керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України в здійсненні інших процесуальних дій під час досудового розслідування. До таких дій віднесено визначення складу групи детективів і старшого групи, організацію залучення спеціаліста, перекладача й експерта, взаємодію з експертними установами, підготовку матеріалів для прокурора та слідчого судді, розгляд клопотань учасників провадження, організацію виконання ухвал слідчого судді, контроль за строками, відкриття матеріалів стороні захисту й забезпечення належного обігу електронних носіїв і документальних матеріалів. Аргументовано, що зміст участі керівника в цій сфері полягає в забезпеченні своєчасного, повного та процесуально коректного виконання відповідних дій, але не в прийнятті процесуальних рішень замість детектива.

У роботі запропоновано критерії допустимої участі керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України в досудовому розслідуванні, до яких віднесено організаційну необхідність, процесуальну нейтральність, документальну перевірюваність, дотримання меж повноважень детектива, прокурора та слідчого судді, а також недопущення прихованого управлінського впливу на процесуальний розсуд детектива. Зазначені критерії

дають змогу відмежувати правомірне організаційно-процесуальне забезпечення від неналежного втручання в процесуальну діяльність детектива.

Розроблено класифікацію кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України залежно від їх функціонального призначення. Виокремлено первинно-організаційні повноваження на початковому етапі досудового розслідування; розподільчі повноваження щодо визначення детектива, групи детективів і старшого групи; координаційні повноваження щодо взаємодії детективів з іншими уповноваженими суб'єктами; контрольні повноваження щодо строків, суб'єктного складу та процесуальної форми; гарантійні повноваження щодо недопущення порушень прав учасників провадження; документально-забезпечувальні повноваження щодо фіксації організаційних рішень, які впливають на рух кримінального провадження.

Обґрунтовано необхідність доповнення Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» статтею 9¹ «Керівник підрозділу детективів». Запропоновано визначити в ній статус керівника підрозділу детективів, загальні повноваження, межі організаційно-процесуальної участі, порядок письмового оформлення рішень, що впливають на рух кримінального провадження, а також заборону підміни процесуальної самостійності детектива, повноважень прокурора та слідчого судді. Водночас доведено, що законодавча конкретизація статусу керівника підрозділу детективів не повинна створювати додаткового рівня процесуального керівництва, а має забезпечити передбачуваність, перевірюваність і правову визначеність його організаційної участі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання сформульованих положень у нормотворчій діяльності під час удосконалення Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», Кримінального процесуального кодексу України та відомчих актів Національного антикорупційного бюро України; у правозастосовній діяльності детективів, керівників підрозділів детективів, прокурорів

Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та слідчих суддів; у науково-дослідній роботі під час подальшого вивчення проблем організації досудового розслідування; в освітньому процесі під час викладання кримінального процесу, організації досудового розслідування та спеціалізованих навчальних курсів з антикорупційної діяльності.

Ключові слова: кримінальне провадження, досудове розслідування, кримінально-процесуальні повноваження, керівник органу досудового розслідування, керівник підрозділу детективів, Національне антикорупційне бюро України, детектив, прокурор, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, процесуальний контроль, процесуальна самостійність, організація досудового розслідування, слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії, доказування, допустимість доказів, топкорупція.

SUMMARY

Zhyvotovska S. Criminal Procedural Powers of the Head of the Detective Unit of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine. – *A qualification scientific work presented as a manuscript.*

The dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 «Law». – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2026.

The dissertation is the first comprehensive monographic study of the criminal procedural powers of the head of a detective unit of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine. It theoretically generalizes modern scientific approaches to defining his procedural status, reveals the content and limits of the exercise of the relevant powers, and formulates proposals for improving criminal procedural and special legislation, departmental regulation of National Anti-Corruption Bureau of Ukraine activities, and the practice of organizing pre-trial investigation of criminal offenses falling within the jurisdiction of the National Bureau.

The dissertation substantiates that the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit is a specific subject of pre-trial investigation whose procedural significance cannot be reduced solely to administrative management of subordinate detectives. His activity has an organizational and procedural nature, since it is connected with determining the proper subject of investigation, ensuring procedural form, compliance with time limits, coordination of detectives' actions, execution of lawful instructions of the prosecutor, proper documentation of organizational decisions, and prevention of violations that may affect the admissibility of evidence. At the same time, it is proved that such powers are not identical to prosecutorial procedural guidance and do not grant the head of the unit the right to substitute the detective in making procedural decisions.

The state of scientific development of the issue of criminal procedural powers of the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit has been determined. It has been established that scientific literature has sufficiently examined general issues concerning the procedural status of the investigator,

detective, prosecutor, investigating judge, head of a pre-trial investigation body, organization of pre-trial investigation, prosecutorial procedural guidance, proof, and the conduct of investigative and covert investigative actions. At the same time, the activity of the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit as an independent subject of organizing pre-trial investigation has not been the subject of a comprehensive monographic study. This made it possible to identify a scientific problem related to the absence of a clear theoretical understanding of the content, limits and forms of exercising his criminal procedural powers.

An author's definition of the criminal procedural powers of the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit has been formulated as a system of legally defined capabilities and duties provided for by criminal procedural and special legislation, aimed at organizing pre-trial investigation, determining the proper subject of its conduct, ensuring procedural form, time limits, legality and coordination of detectives' actions in criminal proceedings falling within National Anti-Corruption Bureau of Ukraine's jurisdiction, without substituting their procedural independence or the powers of the prosecutor. It is proved that these powers have a mixed legal nature: they are exercised within the framework of organizing the work of the unit, but at the same time directly affect the progress of criminal proceedings and the procedural suitability of the results obtained.

The correlation between the criminal procedural powers of the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit and the powers of heads of other pre-trial investigation bodies has been revealed. It is argued that formally the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit belongs to the heads of pre-trial investigation bodies within the meaning of the Criminal Procedure Code of Ukraine. However, the specificity of his legal status is determined by the special status of National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the Bureau's special jurisdiction, the complexity of criminal proceedings concerning high-level corruption, the combination of investigative and operational-search capabilities in the activity of a detective, and the need for constant interaction with prosecutors of

the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office. The dissertation proves that these specific features necessitate a clearer legislative definition of the status of the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit.

Foreign experience in organizing the activities of heads of specialized anti-corruption and law enforcement bodies during pre-trial investigation has been generalized. It has been established that foreign legal systems pay considerable attention to written documentation of managerial decisions, delimitation of the powers of investigators, prosecutors and heads of units, internal control of time limits, transparent distribution of functions within the investigation team, and verifiability of organizational decisions. It is substantiated that national practice should not mechanically borrow foreign approaches, but should take into account specific instruments capable of strengthening the procedural certainty of the activity of the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit.

The peculiarities of the exercise of powers by the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit at the initial stage of pre-trial investigation have been characterized. It is proved that his participation at this stage is not limited to the formal designation of a detective or the distribution of materials. It includes ensuring proper initial processing of applications and reports, determining whether the materials fall within National Anti-Corruption Bureau of Ukraine's competence, timely forwarding of materials to the relevant executor, organizing the entry of information into the Unified Register of Pre-Trial Investigations in accordance with the procedure established by the Criminal Procedure Code of Ukraine, recording internal organizational decisions, preserving information that may have evidentiary value, and preventing loss of time at the initial stage of criminal proceedings.

The Instruction on the procedure for considering citizens' appeals, reports submitted under the Laws of Ukraine «On Prevention of Corruption» and «On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine», applications and reports on criminal offenses or unjustified assets, parliamentary inquiries, appeals and demands of People's Deputies of Ukraine, and attorney requests in National Anti-Corruption

Bureau of Ukraine and its territorial departments, approved by National Anti-Corruption Bureau of Ukraine Order No. 141 of 29 December 2020, as amended, has been analyzed. It is substantiated that this departmental act is not a source of criminal procedural law, but is relevant to the study because it defines the internal procedure for the movement of information that may become grounds for initiating criminal proceedings. It is proposed to improve the provisions of the Instruction in terms of recording the initial movement of applications and reports, determining the responsible detective or group of detectives, registering organizational decisions of the head of the unit, controlling time limits, and ensuring documentary traceability of materials.

The procedure for organizing by the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit the interaction of a detective with the prosecutor, operational, operational-technical, analytical, expert and other authorized subjects during pre-trial investigation has been established. It is proved that in complex anti-corruption criminal proceedings a detective cannot act in isolation, since proper investigation requires coordinated work of several subjects. The head of the unit ensures the organizational connection between the procedural decisions of the detective, assignments to operational units, analytical support, technical recording, expert examinations, execution of investigating judge's rulings, and procedural guidance by the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office prosecutor.

The content of procedural control exercised by the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit over the activity of a detective has been determined. It is substantiated that such control has an internal organizational and procedural nature and is not administrative supervision, prosecutorial procedural guidance or judicial control. Its purpose is to ensure the proper composition of subjects, compliance with time limits, completeness of documentation, proper movement of materials, execution of lawful instructions of the prosecutor, and prevention of organizational violations that may have procedural consequences. The limits of such control are determined by the criterion of non-interference in the

content of the detective's procedural decision, assessment of evidence, tactics of a specific procedural action, or the procedural position of the prosecution.

The organizational and procedural participation of the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit in the preparation and conduct of investigative actions has been studied. It has been established that such participation is derivative of the status of the head of a pre-trial investigation body and does not mean direct substitution of the detective as the subject conducting the relevant actions. Its content consists in determining the composition of the group of detectives, organizing interaction between executors, ensuring the timeliness of investigative actions, involving specialists, providing technical support, preventing procedural risks, controlling compliance with the limits of judicial authorization, and properly documenting the results. Such participation is of particular importance during searches, temporary access to things and documents, interrogations, examination of electronic data carriers and other procedural actions, the results of which often form the basis of the evidentiary base in proceedings concerning high-level corruption.

The peculiarities of the organizational and procedural participation of the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit in the application of covert investigative actions have been revealed. It is proved that the head of the unit is not an independent subject of conducting covert investigative actions, does not submit motions for authorization to conduct them, and does not substitute the prosecutor or the investigating judge in the authorization procedure. His participation consists in ensuring internal coordination of the actions of detectives, operational and operational-technical units, compliance with secrecy requirements, control over time limits, preservation of physical data carriers, organization of the movement of covert investigative action materials, prevention of loss or distortion of results, and ensuring their further procedural use. Particular attention is paid to the risks of informal managerial influence, exceeding the limits of judicial authorization, untimely documentation of results, incomplete disclosure of materials to the defense, and violation of the integrity of the evidentiary chain.

The procedure for the participation of the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit in carrying out other procedural actions during pre-trial investigation has been clarified. Such actions include determining the composition of the group of detectives and the senior detective of the group, organizing the involvement of a specialist, interpreter and expert, interaction with expert institutions, preparation of materials for the prosecutor and investigating judge, consideration of motions submitted by participants in the proceedings, organization of the execution of investigating judge's rulings, control over time limits, disclosure of materials to the defense, and ensuring proper circulation of electronic data carriers and documentary materials. It is proved that the content of the head's participation in this sphere lies in ensuring the timely, complete and procedurally correct execution of the relevant actions, but not in making procedural decisions instead of the detective.

The dissertation proposes criteria for the permissible participation of the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit in pre-trial investigation, which include organizational necessity, procedural neutrality, documentary verifiability, observance of the limits of the powers of the detective, prosecutor and investigating judge, as well as prevention of hidden managerial influence on the detective's procedural discretion. These criteria make it possible to distinguish lawful organizational and procedural support from improper interference in the procedural activity of the detective.

A classification of the criminal procedural powers of the head of a National Anti-Corruption Bureau of Ukraine detective unit according to their functional purpose has been developed. The following powers have been distinguished: primary organizational powers at the initial stage of pre-trial investigation; distributive powers concerning the designation of a detective, a group of detectives and the senior detective of the group; coordination powers concerning the interaction of detectives with other authorized subjects; control powers concerning time limits, subject composition and procedural form; guarantee powers concerning prevention of violations of the rights of participants in proceedings; and documentary-support

powers concerning the recording of organizational decisions that affect the progress of criminal proceedings.

The necessity of supplementing the Law of Ukraine «On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine» with Article 9¹ «Head of a Detective Unit» has been substantiated. It is proposed to define therein the status of the head of a detective unit, his general powers, the limits of organizational and procedural participation, the procedure for written documentation of decisions affecting the progress of criminal proceedings, as well as the prohibition on substituting the procedural independence of the detective, the powers of the prosecutor and the investigating judge. At the same time, it is proved that legislative specification of the status of the head of a detective unit should not create an additional level of procedural guidance, but should ensure predictability, verifiability and legal certainty of his organizational participation.

The practical significance of the results obtained lies in the possibility of using the formulated provisions in law-making activities when improving the Law of Ukraine «On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine», the Criminal Procedure Code of Ukraine and departmental acts of National Anti-Corruption Bureau of Ukraine; in the law enforcement activities of detectives, heads of detective units, Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office prosecutors and investigating judges; in research work during further study of the problems of organizing pre-trial investigation; and in the educational process when teaching criminal procedure, organization of pre-trial investigation and specialized courses on anti-corruption activities.

Keywords: criminal proceedings, pre-trial investigation, criminal procedural powers, head of a pre-trial investigation body, head of a detective unit, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, detective, prosecutor, Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, procedural control, procedural independence, organization of pre-trial investigation, investigative actions, covert investigative actions, proof, admissibility of evidence, high-level corruption.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Животовська С. А Роль керівника підрозділу детективів НАБУ у формуванні стратегії досудового розслідування на його початковому етапі. *Право і суспільство*. 2023. № 5. С. 462–467. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.67>
2. Животовська С. А Процесуальні та організаційні аспекти участі керівника підрозділу детективів НАБУ у проведенні слідчих (розшукових) дій. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2024. № 1 (83). С. 230–233. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.1.37>
3. Животовська С. Процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ у співвідношенні із функціональними повноваженнями керівників інших органів досудового розслідування: єдність і диференціація процесуальних функцій. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 124–129. DOI: <https://doi.org/10.33270/0525693.14>
4. Животовська С. А. Повноваження керівників антикорупційних органів у країнах ЄС: кримінально-процесуальні аспекти управління розслідуванням. *Право і суспільство*. 2025. № 6. С. 407–412. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.57>

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Животовська С. А. Процесуальний статус керівника підрозділу детективів НАБУ: між адміністративним управлінням і кримінально-процесуальним впливом. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 4 листоп. 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 201–202.
6. Животовська С. А. Формування стратегії досудового розслідування як ключова функція керівника підрозділу детективів НАБУ. *Право і*

правоохоронна діяльність: сучасний вимір і виклики глобалізації : матеріали круглого столу (Київ, 2 груд. 2022 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 35–37.

7. Животовська С. А. Роль керівників антикорупційних органів країн ЄС у реалізації процесуального керівництва антикорупційними розслідуваннями. *Актуальні питання реформування правової системи держави: теорія та практика* : матеріали круглого столу (Київ, 26 трав. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 49–50.

8. Животовська С. А. Організація керівником підрозділу детективів НАБУ застосування заходів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану* : матеріали міжвідом. наук.- практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 189–191.

9. Животовська С. Процесуальний статус керівника підрозділу детективів НАБУ: між адміністративним управлінням і кримінально-процесуальним впливом. *Актуальні питання підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони в умовах війни* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 17 квіт. 2025 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2025. С. 713–716.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	21
ВСТУП	22
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ КЕРІВНИКА ПІДРОЗДІЛУ ДЕТЕКТИВІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ.....	34
1.1. Стан наукових досліджень щодо кримінально-процесуальної діяльності керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України	34
1.2. Співвідношення кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України з повноваженнями керівників інших правоохоронних органів	45
1.3. Зарубіжний досвід діяльності керівника антикорупційного органу в кримінальному процесі	54
Висновки до розділу 1	65
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ПОВНОВАЖЕНЬ КЕРІВНИКА ПІДРОЗДІЛУ ДЕТЕКТИВІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	68
2.1. Особливості діяльності керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України на початковому етапі досудового розслідування кримінального провадження.....	68
2.2. Організація взаємодії керівником підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України діяльності детектива з іншими уповноваженими особами під час досудового розслідування	95
2.3. Зміст і межі реалізації процесуального контролю керівником підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України за діяльністю детектива під час досудового розслідування	114
Висновки до розділу 2	130

РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЗАЦІЯ ПОВНОВАЖЕНЬ КЕРІВНИКОМ ПІДРОЗДІЛУ ДЕТЕКТИВІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ.....	68
3.1. Організаційно-процесуальна участь керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України у підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій	133
3.2. Організаційно-процесуальна участь керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України в застосуванні негласних слідчих (розшукових) дій.....	146
3.3. Організаційно-процесуальна участь керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України в здійсненні інших процесуальних дій під час досудового розслідування	165
Висновки до розділу 3	183
ВИСНОВКИ.....	185
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	191
ДОДАТКИ.....	217

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВАКС – Вищий антикорупційний суд

ДБР – Державне бюро розслідувань

ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс

МВС – Міністерство внутрішніх справ

НАБУ – Національне антикорупційне бюро України

НСРД – негласні слідчі (розшукові) дії

ОРД – оперативно-розшукова діяльність

СБУ – Служба безпеки України

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний стан протидії корупції в Україні зумовлює потребу в належному правовому забезпеченні діяльності органів, уповноважених здійснювати досудове розслідування корупційних кримінальних правопорушень. Важливе місце серед них посідає Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), до підслідності якого віднесено кримінальні правопорушення, що здебільшого пов'язані з діяльністю осіб, які відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» займають відповідальне або особливо відповідальне становище. Такі кримінальні правопорушення вирізняються, зокрема, складністю способів учинення, використанням підставних юридичних осіб, фінансових операцій, а також спробами приховування фактичних обставин шляхом неправомірного впливу.

Зазначена специфіка безпосередньо впливає на організацію досудового розслідування, оскільки вимагає своєчасного визначення детектива або групи детективів, належного планування процесуальних дій, забезпечення узгодженості роботи між детективами, аналітичними та іншими підрозділами НАБУ, а також взаємодії з прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП). У цьому контексті значущим є кримінально-процесуальний статус керівника підрозділу детективів НАБУ, який у межах наданих законом повноважень організовує досудове розслідування, визначає детектива або групу детективів, надає письмові вказівки, вживає заходів щодо усунення порушень вимог законодавства та реалізує інші повноваження керівника органу досудового розслідування. Тобто особливість кримінально-процесуального становища керівника підрозділу детективів полягає в тому, що він одночасно виконує функції внутрішньої організації роботи підрозділу та реалізує процесуальні повноваження керівника органу досудового розслідування. З одного боку, його діяльність пов'язана з управлінням

підрозділом, розподілом службового навантаження, забезпеченням взаємодії між детективами й іншими структурними одиницями НАБУ. З іншого боку, у конкретному кримінальному провадженні він є самостійним суб'єктом, рішення і вказівки якого можуть впливати на перебіг, строки, повноту та законність досудового розслідування.

Актуальність дослідження посилюється також високими показниками діяльності НАБУ та САП упродовж останніх років. 2023 року було розпочато 641 розслідування, 257 особам повідомлено про підозру, до суду скеровано 100 обвинувальних актів стосовно 233 осіб. 2024 року ці показники становили відповідно 669 розпочатих розслідувань, 231 підозрюваний, 113 обвинувальних актів і 243 обвинувачені. 2025 року НАБУ і САП розпочали 737 розслідувань, повідомили про підозру 218 особам, скерували до суду 124 обвинувальні акти стосовно 280 осіб. Крім того, 2025 року суди постановили 108 обвинувальних вироків, натомість 2024 року – 75. Ці дані засвідчують про стабільно значний обсяг кримінальних проваджень, у яких детективи НАБУ здійснюють досудове розслідування.

Водночас чинне кримінальне процесуальне законодавство не цілком вичерпно визначає межі реалізації повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ. У практичній діяльності постає чимало питань щодо обсягу його процесуального впливу на детектива, порядку надання письмових вказівок, підстав зміни детектива або групи детективів, критеріїв оцінювання стану досудового розслідування, процесуального значення рішень про організацію розслідування, а також співвідношення його повноважень із повноваженнями прокурора САП. Окремого аналізу потребує забезпечення балансу між необхідністю належної організації досудового розслідування та недопущенням необґрунтованого втручання в процесуальну самостійність детектива.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження є наукові праці, присвячені загальним засадам кримінального провадження, досудовому розслідуванню, правовому статусу сторони обвинувачення, процесуальній

самостійності слідчого, повноваженням прокурора та керівника органу досудового розслідування. Суттєве значення для розроблення цієї проблематики мають праці Ю. П. Аленіна, І. Г. Басистої, О. В. Бауліна, В. П. Бахіна, Р. І. Благуті, В. В. Вапнярчука, І. В. Гловюк, В. Г. Гончаренка, Ю. М. Грошевого, В. О. Гринюка, В. Г. Дрозд, А. Я. Дубинського, З. З. Зінатуліна, О. В. Капліної, О. П. Кучинської, А. В. Лапкіна, Л. М. Лобойка, В. В. Луцика, В. Т. Маляренка, М. М. Михеєнка, В. Т. Нора, М. А. Погорецького, В. О. Попелюшка, В. М. Савицького, Д. Б. Сергєєвої, М. І. Сірого, С. М. Стахівського, О. С. Старенького, О. Ю. Татарова, О. В. Таран, В. М. Тertiшника, В. М. Трофименка, Л. Д. Удалової, Т. Г. Фоміної, О. Ю. Хабло, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, М. Є. Шумила, М. С. Цуцкірідзе, С. С. Чернявського, Ю. М. Чорноус та інших учених.

Водночас кримінально-процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ досі не були предметом окремого комплексного дослідження. У науковій літературі такі питання переважно висвітлювали в межах загальної характеристики керівника органу досудового розслідування, правового становища детектива або прокурора САП. За такого підходу поза належною увагою залишається специфіка процесуального статусу керівника підрозділу детективів, зміст і межі його повноважень, порядок їх реалізації в кримінальних провадженнях щодо топкорупції, а також співвідношення цих повноважень із процесуальною самостійністю детектива та повноваженнями прокурора. Своєю чергою це зумовлює потребу в поглибленому дослідженні цієї проблеми з метою виявлення недоліків кримінального процесуального законодавства та формулювання науково обґрунтованих пропозицій з удосконалення діяльності органів досудового розслідування НАБУ.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до положень Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023); Плану реалізації зовнішньополітичної діяльності

України (розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2023 року № 327-р); Плану пріоритетних дій Уряду на 2024 рік (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2024 року № 137-р.); Плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2024 року № 792-р); Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні (постанова Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2024 року № 476). Дисертацію виконано відповідно до Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки України на 2022–2026 роки (наказ Міністерства освіти і науки України від 3 лютого 2022 року № 109), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 травня 2024 року № 326); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2025–2029 роки (рішення Вченої ради від 24 грудня 2024 року, протокол № 25/1). Тема дисертації затверджена Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 3 листопада 2020 року (протокол № 21).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає у формуванні науково обґрунтованих положень і практичних рекомендацій щодо реалізації кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України під час досудового розслідування.

Для досягнення мети було поставлено такі *завдання*:

– визначити стан наукової розробленості проблеми кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України;

- з’ясувати співвідношення кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ з повноваженнями керівників інших органів досудового розслідування;

- узагальнити закордонний досвід організації діяльності керівників спеціалізованих антикорупційних і правоохоронних органів під час досудового розслідування та визначити можливості його врахування в діяльності Національного антикорупційного бюро України;

- схарактеризувати особливості реалізації повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України на початковому етапі досудового розслідування;

- встановити порядок організації керівником підрозділу детективів НАБУ взаємодії детектива з прокурором, оперативними, оперативно-технічними, аналітичними, експертними й іншими уповноваженими суб’єктами під час досудового розслідування;

- визначити зміст процесуального контролю керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України за діяльністю детектива й межі допустимого організаційного впливу на його процесуальну самостійність;

- дослідити організаційно-процесуальну участь керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій;

- висвітлити особливості організаційно-процесуальної участі керівника підрозділу детективів НАБУ в застосуванні негласних слідчих (розшукових) дій;

- з’ясувати порядок участі керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України в здійсненні інших процесуальних дій під час досудового розслідування.

Об’єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають під час реалізації керівником підрозділу детективів Національного антикорупційного

бюро України кримінально-процесуальних повноважень у кримінальному провадженні.

Предмет дослідження – кримінально-процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження та виконання поставлених завдань було використано такі методи:

загальнонаукові: діалектичний та формально-логічний (прийоми аналізу й синтезу, індукції та дедукції, абстрагування, узагальнення, аналогії) – для дослідження кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України, з'ясування їх змісту, меж реалізації та місця в системі повноважень керівника органу досудового розслідування (розділи 1–3); системний – дав змогу розглянути керівника підрозділу детективів НАБУ як суб'єкта кримінального провадження, повноваження якого реалізуються у взаємозв'язку з процесуальною діяльністю детектива, прокурора САП й інших уповноважених осіб (підрозділи 1.2, 2.2, 2.3); структурно-функціональний – для визначення змісту окремих кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ, їх функціонального призначення на початковому етапі досудового розслідування, під час організації взаємодії, здійснення процесуального контролю та проведення процесуальних дій (підрозділи 2.1–2.3, 3.1–3.3);

спеціальні: історико-правовий – для висвітлення особливостей розвитку наукових підходів до розуміння процесуального статусу керівника органу досудового розслідування, детектива НАБУ та прокурора в кримінальному провадженні (підрозділ 1.1); компаративістський (порівняльно-правовий) – для зіставлення кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ з повноваженнями керівників інших органів досудового розслідування, а також для вивчення зарубіжного досвіду діяльності керівників антикорупційних органів у кримінальному процесі

(підрозділи 1.2, 1.3); формально-юридичний – для аналізу положень кримінального процесуального законодавства, законодавства про НАБУ, прокуратуру, запобігання корупції та інших нормативно-правових актів, що визначають правовий статус керівника підрозділу детективів НАБУ, детектива, прокурора й інших учасників кримінального провадження (розділи 1–3); логіко-юридичний – для уточнення змісту понять «керівник органу досудового розслідування», «керівник підрозділу детективів НАБУ», «кримінально-процесуальні повноваження», «процесуальний контроль», «процесуальна самостійність детектива», а також для формулювання пропозицій з удосконалення кримінального процесуального законодавства та практики реалізації повноважень керівником підрозділу детективів НАБУ (підрозділи 1.1, 1.2, 2.3, 3.3); контент-аналізу – під час опрацювання наукових джерел, нормативно-правових актів, звітних матеріалів НАБУ, САП, Офісу Генерального прокурора, судової практики й інших емпіричних матеріалів з подальшою інтерпретацією одержаних результатів у дисертаційній роботі (підрозділ 1.1, розділи 2, 3); соціологічні (анкетування, інтерв'ювання, узагальнення експертних оцінок) – з метою вивчення думок практичних працівників щодо проблем реалізації кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ, меж його впливу на діяльність детектива, організації взаємодії з прокурором САП й участі в проведенні слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій (розділи 2, 3); статистичний – для аналізу офіційної статистичної звітності НАБУ, САП, Офісу Генерального прокурора, судової статистики, а також узагальнення емпіричних даних, використаних для обґрунтування висновків щодо обсягу процесуальної діяльності, навантаження на підрозділи детективів і проблем практичної реалізації повноважень їх керівників (розділи 2, 3).

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені дані анкетування 117 респондентів, серед яких 15 детективів НАБУ, 8 прокурорів САП, 31 слідчий інших органів досудового розслідування, 29 адвокатів і 34 науково-

педагогічні працівники. Крім того, використано статистичні матеріали за 2021–2025 роки органів і підрозділів Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Офісу Генерального прокурора та Вищого антикорупційного суду. Крім цього, емпіричну базу дослідження становлять результати аналізу 20 кримінальних проваджень щодо корупційних і пов'язаних із корупцією кримінальних правопорушень, зокрема за ст. 209, 364, 366-2, 368, 369, 369-2 Кримінального кодексу України, у яких досліджено особливості реалізації кримінально-процесуальних повноважень керівником підрозділу детективів НАБУ. Також опрацьовано 45 судових рішень Вищого антикорупційного суду (ВАКС), у яких відображено питання допустимості доказів, дотримання процесуальної форми й належності суб'єкта прийняття процесуальних рішень у кримінальних провадженнях, підслідних НАБУ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним монографічним дослідженням кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ, у межах якого сформовано наукові положення та практичні рекомендації щодо визначення змісту, меж і порядку реалізації цих повноважень під час досудового розслідування. За результатами дослідження запропоновано низку положень, висновків і рекомендацій, які становлять наукову новизну, зокрема:

вперше:

– сформульовано авторське визначення кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ як системи передбачених кримінальним процесуальним і спеціальним законодавством можливостей та обов'язків, спрямованих на організацію досудового розслідування, визначення належного суб'єкта його здійснення, забезпечення процесуальної форми, строків і законності дій детективів без підміни їх процесуальної самостійності та повноважень прокурора;

– обґрунтовано організаційно-процесуальний характер діяльності керівника підрозділу детективів НАБУ, який не зводиться до адміністративного управління підлеглими й водночас не є тотожним прокурорському процесуальному керівництву. Доведено, що такі повноваження забезпечують належний рух кримінального провадження, своєчасність процесуальних дій і процесуальну придатність доказів, але не надають керівнику права визначати замість детектива зміст процесуальних рішень чи оцінку доказів;

– запропоновано критерії допустимої участі керівника підрозділу детективів НАБУ в досудовому розслідуванні: організаційна необхідність, процесуальна нейтральність, документальна перевірюваність, дотримання меж повноважень детектива, прокурора та слідчого судді, а також недопущення прихованого управлінського впливу на процесуальний розсуд детектива;

– здійснено класифікацію кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ за їх функціональним призначенням, зокрема виокремлено первинно-організаційні, розподільчі, координаційні, контрольні, гарантійні й документально-забезпечувальні повноваження;

– доведено необхідність доповнення Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» статтею 9¹ «Керівник підрозділу детективів», у якій запропоновано визначити його статус, загальні повноваження, межі організаційно-процесуальної участі, порядок письмового оформлення рішень, що впливають на рух кримінального провадження, а також заборону підміни процесуальної самостійності детектива, повноважень прокурора та слідчого судді;

удосконалено:

– наукове положення про співвідношення повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ, детектива, прокурора САП і слідчого судді. Доведено, що керівник підрозділу забезпечує організаційну узгодженість досудового розслідування, детектив приймає процесуальні рішення, прокурор

здійснює процесуальне керівництво, а слідчий суддя забезпечує судовий контроль за втручанням у права та свободи особи;

- підхід до визначення ролі керівника підрозділу детективів НАБУ на початковому етапі досудового розслідування. Аргументовано, що його участь не обмежується формальним розподілом матеріалів, а охоплює первинне опрацювання заяв і повідомлень, визначення належності матеріалів до компетенції НАБУ, своєчасну передачу матеріалів виконавцю та фіксацію внутрішніх організаційних рішень;

- науковий підхід до розуміння процесуального контролю керівника підрозділу детективів НАБУ за діяльністю детектива. Обґрунтовано, що такий контроль є внутрішнім організаційно-процесуальним контролем, спрямованим на забезпечення належного суб'єктного складу, строків, документування, руху матеріалів і недопущення організаційних порушень, які можуть вплинути на допустимість доказів;

- положення щодо участі керівника підрозділу детективів НАБУ в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій. Удосконалено розуміння цієї участі як організації складу виконавців, взаємодії із залученими суб'єктами, контролю за межами судового дозволу, своєчасністю проведення дій, технічним забезпеченням, збереженням результатів і належним документуванням без підміни детектива;

дістали подальшого розвитку:

- положення про процесуальну самостійність детектива НАБУ в умовах внутрішнього організаційного контролю з боку керівника підрозділу детективів. Обґрунтовано, що така самостійність не виключає організаційного впливу керівника, однак потребує чіткого розмежування між організаційним забезпеченням і втручанням у зміст процесуального рішення, оцінку доказів або тактику процесуальної дії;

- наукові положення щодо участі керівника підрозділу детективів НАБУ в застосуванні негласних слідчих (розшукових) дій. Доведено, що така участь має опосередкований організаційно-контрольний характер і полягає в

забезпеченні взаємодії детективів з оперативними й оперативно-технічними підрозділами, дотриманні режиму таємності, контролі строків, збереженні носіїв і належному русі матеріалів НСРД без набуття керівником статусу суб'єкта їх проведення або санкціонування;

– положення щодо участі керівника підрозділу детективів НАБУ в здійсненні інших процесуальних дій під час досудового розслідування. Обґрунтовано підхід, за яким його повноваження в цій сфері охоплюють організацію залучення спеціаліста, перекладача й експерта, взаємодію з експертними установами, підготовку матеріалів для прокурора і слідчого судді, контроль строків, розгляд клопотань учасників, виконання ухвал, відкриття матеріалів стороні захисту й обіг електронних носіїв;

– наукові положення з удосконалення відомчого регулювання діяльності НАБУ в частині документування організаційних рішень керівника підрозділу детективів. Обґрунтовано доцільність внесення змін до Інструкції, затвердженої наказом НАБУ від 29 грудня 2020 року № 141, щодо фіксації первинного руху заяв і повідомлень, визначення відповідального детектива або групи детективів, реєстрації організаційних рішень, контролю строків і документальної простежуваності матеріалів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації положення, висновки та пропозиції впроваджено й може бути використано в:

– *науково-дослідній діяльності* – для подальших досліджень питань кримінально-процесуального статусу керівника органу досудового розслідування, змісту й меж повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України, а також особливостей їх реалізації під час досудового розслідування кримінальних проваджень, віднесених до підслідності НАБУ (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 22 травня 2026 року № 183-нд);

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін з кримінального процесу, криміналістики, підготовки навчально-методичних і

дидактичних матеріалів з питань правового статусу суб'єктів сторони обвинувачення, процесуальної самостійності детектива та повноважень керівника органу досудового розслідування (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 22 травня 2026 року № 184-оп);

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення практики реалізації кримінально-процесуальних повноважень керівником підрозділу детективів НАБУ.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднені у виступах на міжнародній та міжвідомчих науково-практичних конференціях, круглих столах, зокрема: *«Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення»* (м. Київ, 4 листопада 2021 р.), *«Право і правоохоронна діяльність: сучасний вимір і виклики глобалізації»* (м. Київ, 2 грудня 2022 року), *«Актуальні питання реформування правової системи держави: теорія та практика»* (м. Київ, 26 травня 2023 року), *«Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану»* (м. Київ, 30 березня 2023 року), *«Актуальні питання підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони в умовах війни»* (м. Кропивницький, 17 квітня 2025 року).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження відображено в дев'яти наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, п'ять тез – у збірниках матеріалів міжнародних і міжвідомчих науково-практичних конференцій та круглих столів.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (227 найменувань на 26 сторінках) і додатків на 37 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 253 сторінки, з них основного тексту – 169 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ КЕРІВНИКА ПІДРОЗДІЛУ ДЕТЕКТИВІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

1.1. Стан наукових досліджень щодо кримінально-процесуальної діяльності керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України

Кримінальне провадження в Україні після прийняття Кримінального процесуального кодексу України 2012 року ґрунтується на змагальності сторін, що істотно змінило зміст процесуальної діяльності суб'єктів сторони обвинувачення на стадії досудового розслідування. У зв'язку з цим у науці кримінального процесу посилено увагу до питань процесуального статусу слідчого, прокурора, керівника органу досудового розслідування, а також інших службових осіб, які беруть участь в організації, спрямуванні та забезпеченні досудового розслідування [139, с. 14]. Водночас кримінально-процесуальні повноваження детектива, а тим паче керівника підрозділу детективів залишаються недостатньо висвітленими як самостійний предмет наукового аналізу, оскільки в більшості досліджень відповідну проблематику розглядають або крізь загальний статус слідчого, або через повноваження керівника органу досудового розслідування, або у зв'язку з діяльністю окремих правоохоронних органів.

Наукові підходи до характеристики процесуальної діяльності слідчого формувалися протягом тривалого часу. У працях учених радянського та пострадянського періодів увагу зосереджували на функціях слідчого, його самостійності, незалежності, процесуальних рішеннях, відповідальності, гарантіях законності та співвідношенні з іншими учасниками кримінального

провадження. Проте підходи до визначення функцій слідчого були неоднаковими. В одних випадках функції розглядали як основні напрями його процесуальної діяльності, зокрема розслідування. В інших працях до функцій слідчого відносили майже всі напрями його службової діяльності, зокрема ті, що не мали безпосереднього кримінально-процесуального змісту. Така наукова неоднорідність зумовила потребу в подальшому уточненні співвідношення функцій, компетенції, повноважень, процесуальної самостійності й відповідальності осіб уповноважених на здійснення досудового розслідування.

Одним із перших ґрунтовних досліджень цієї проблематики стала дисертація О. В. Бауліна «Процесуальна самостійність і незалежність слідчого та їх правові гарантії» (2000) [5]. У цій праці автор комплексно розглянув процесуальну самостійність слідчого як одну з необхідних умов законного, повного й об'єктивного розслідування. Посилену увагу спрямовано на з'ясування змісту самостійності слідчого під час прийняття процесуальних рішень, визначення напрямку розслідування, оцінку доказів, висунення та перевірку версій, планування слідчих дій, а також реалізацію інших повноважень, пов'язаних зі встановленням обставин кримінального правопорушення. Автор розмежував процесуальну самостійність і незалежність слідчого, акцентувавши, що самостійність характеризує можливість слідчого діяти в межах наданих законом повноважень, а незалежність передбачає захищеність його процесуальної діяльності від незаконного або необґрунтованого впливу з боку інших службових осіб. Важливе місце в дослідженні відведено правовим гарантіям процесуальної самостійності й незалежності слідчого. До таких гарантій автор відносив нормативне закріплення повноважень слідчого, визначення процесуальної форми його рішень, можливість самостійної оцінки доказів, обмеження втручання в його процесуальну діяльність, установлення порядку надання обов'язкових вказівок, а також наявність механізмів реагування на порушення законності під час досудового розслідування. Окремо в роботі зауважено, що

організаційне підпорядкування слідчого не має перетворюватися на втручання у вирішення питань, які за своєю природою належать до його кримінально-процесуальної компетенції.

Для дослідження кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ праця О. В. Бауліна має методологічне значення, оскільки дає змогу визначити межу між належним процесуальним впливом керівника на перебіг досудового розслідування та неприпустимим втручанням у самостійність детектива. З огляду на ці положення, повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ щодо організації розслідування, надання письмових вказівок, контролю за своєчасністю процесуальних дій і забезпеченням виконання завдань кримінального провадження слід розглядати не як засіб підміни процесуальної діяльності детектива, а як визначений законом метод забезпечення належного, законного й узгодженого розслідування. Водночас такі повноваження необхідно реалізовувати з дотриманням процесуальної самостійності детектива, його права приймати рішення на основі оцінювання фактичних даних і внутрішнього переконання, а також із недопущенням адміністративного чи службового впливу на вирішення суто процесуальних питань.

Проблеми участі слідчого в доказуванні висвітлено в дисертації Р. Ю. Савонюка «Слідчий як суб'єкт кримінально-процесуального доказування» (2001). Автор зосередив увагу на процесуальному становищі слідчого, його участі у встановленні обставин кримінальної справи, визначенні меж доказування та забезпеченні повноти дослідження фактичних даних [163, с. 3–4]. Хоча зазначене дослідження виконано до прийняття чинного КПК України, його положення надають можливість простежити розвиток уявлень про слідчого як активного суб'єкта досудового провадження, що має значення для порівняння із сучасним статусом детектива НАБУ та процесуальними повноваженнями його керівника [163, с. 7–8].

Окремий напрям наукових пошуків становлять праці, присвячені прийняттю процесуальних рішень слідчим. У дисертації С. М. Смокова

«Внутрішнє переконання слідчого і його роль у прийнятті процесуальних рішень» (2002) обґрунтовано, що рішення слідчого формуються на основі оцінки доказів, професійного знання та переконання в достатності зібраної інформації для відповідної процесуальної дії [172, с. 6]. Це дослідження є важливим у контексті аналізу співвідношення самотійності детектива та повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ щодо надання письмових вказівок, оцінки стану розслідування та впливу на подальший напрям кримінального провадження.

Історико-правове підґрунтя для розуміння становлення органів досудового розслідування міститься в монографії С. В. Губаря «Становлення і розвиток органів дізнання і досудового слідства в Україні (1917–60-ті роки XX століття)» (2003). У ній проаналізовано розвиток органів дізнання та досудового слідства, зміни їх системи, функцій, взаємодії з іншими правоохоронними структурами та організаційних засад діяльності [43, с. 7]. Такі напрацювання мають важливе значення для з'ясування історичних передумов формування керівної ланки органів досудового розслідування, хоча безпосередньо не охоплюють сучасний статус керівника підрозділу детективів НАБУ.

Своєю чергою питання профілактичної спрямованості діяльності слідчого досліджував О. Є. Омельченко в монографії «Процесуальна діяльність слідчого по попередженню злочинів» (2003) [126]. Попри те, що окремі положення цієї праці втратили актуальність після прийняття КПК України 2012 року, вона відображає один із попередніх підходів до розуміння діяльності слідчого як такої, що поєднувала процесуальні та непроцесуальні завдання. Для сучасного дослідження це має значення в частині відмежування кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ від адміністративно-організаційних, службових чи управлінських повноважень, які не завжди мають процесуальну форму.

Водночас у дисертації О. А. Солдатенко «Досудове слідство в Україні: становлення та перспективи розвитку» (2006) розглянуто питання

організаційної побудови органів досудового слідства та можливі напрями їх реформування [173]. Авторка акцентувала на необхідності забезпечення законності, належної організації слідчої діяльності та недопущенні втручання в процесуальну діяльність осіб, які не наділені відповідними повноваженнями. Ці положення є дотичними до теми цієї дисертації, оскільки діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ також потребує чіткого визначення меж процесуального впливу на детектива.

Вагомий внесок у дослідження процесуального статусу слідчого зробив О. І. Литвинчук у дисертації «Процесуальний статус слідчого в кримінальному процесі України» (2007). У роботі сформульовано теоретичні підходи до визначення процесуального статусу слідчого, його елементів, функцій, гарантій та відповідальності [116]. Надзвичайно важливим для сучасних досліджень є положення про необхідність нормативного узгодження повноважень слідчого із завданнями кримінального провадження та гарантіями його процесуальної діяльності. Такі висновки може бути використано як теоретичну основу для дослідження статусу керівника підрозділу детективів НАБУ, однак вони не відображають специфіку саме цього суб'єкта.

Кримінально-процесуальні засади відповідальності слідчого висвітлено в дисертації Л. В. Гаврилюк «Відповідальність слідчого: кримінально-процесуальні засади» (2009). Авторка дослідила підстави кримінально-процесуальної відповідальності слідчого, санкції кримінальних процесуальних норм, функції такої відповідальності та чинники, які впливають на порушення процесуальної форми [26, с. 6–7]. Це дослідження має значення для аналізу повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ, оскільки здійснення ним процесуального контролю передбачає реагування на порушення, недоліки та неналежне виконання детективом процесуальних обов'язків.

Проблему всебічності, повноти й об'єктивності процесуальної діяльності слідчого розглядала І. В. Чурікова [205]. У її роботі визначено

умови належного дослідження обставин кримінального провадження, зокрема висунення та перевірку версій, правильне визначення предмета доказування, збирання, фіксацію, перевірку й оцінку доказів. У контексті цієї дисертації відповідні положення є важливими для розуміння того, що повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ мають спрямовуватися не на підміну детектива в доказуванні, а на забезпечення належної організації розслідування, законності та своєчасності процесуальних рішень.

Після прийняття КПК України 2012 року наукові дослідження процесуального статусу слідчого набули нового змісту. І. В. Басиста в дисертації «Правові основи прийняття і виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування» (2013) дослідила правові засади прийняття та виконання процесуальних і тактичних рішень слідчого [4]. Авторка обґрунтувала, що рішення слідчого повинні бути прийняті в межах КПК України й оформлювати відповідними процесуальними документами. Зазначене положення є важливим для аналізу повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ, оскільки його письмові вказівки, організаційні рішення та контрольні дії також повинні мати належну правову форму й відповідати завданням кримінального провадження.

Функціональну характеристику кримінальної процесуальної діяльності слідчого ґрунтовно висвітлено в працях І. В. Гловюк, зокрема в монографії «Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 року» (2015). Дослідниця акцентувала на неоднорідності діяльності слідчого та дискусійності його віднесення до суб'єктів, які безпосередньо реалізують функцію обвинувачення [30, с. 102–107]. Відповідні наукові положення мають значення для дослідження керівника підрозділу детективів НАБУ, оскільки останній також належить до суб'єктів сторони обвинувачення, однак зміст його діяльності не зводиться до підтримання обвинувачення, а полягає в організації, контролі та забезпеченні належного перебігу досудового розслідування.

Процесуальну самостійність слідчого як гарантію всебічного, повного й неупередженого розслідування досліджував О. О. Кіпер [85]. У роботі проаналізовано процесуальне становище слідчого, його функціональну спрямованість, внутрішнє переконання, повноваження, взаємодію з прокурором, слідчим суддею, керівником органу досудового розслідування та оперативними підрозділами. Для цієї дисертації важливими є положення про співвідношення процесуальної самостійності слідчого з повноваженнями керівника органу досудового розслідування, оскільки саме в цьому аспекті виникають питання щодо меж впливу керівника підрозділу детективів НАБУ на діяльність детектива.

Правовідносини слідчого, прокурора та слідчого судді в досудовому кримінальному провадженні були предметом дисертаційного дослідження І. В. Канфуї [79, с. 24]. Автор розглядав теоретичні, законодавчі та функціональні засади діяльності цих суб'єктів і висловив дискусійну позицію стосовно доцільності перегляду місця органів досудового розслідування серед суб'єктів сторони обвинувачення. У межах цієї дисертації такі положення можуть бути використані для уточнення місця керівника підрозділу детективів НАБУ в системі кримінальних процесуальних правовідносин, передусім з огляду на його співвідношення з детективом і прокурором САП.

Теоретико-прикладні проблеми діяльності слідчого як суб'єкта кримінального провадження висвітлено в дисертації О. О. Лисецького «Слідчий як суб'єкт кримінального провадження» (2018) [115]. У дослідженні визначено поняття і структуру правового статусу слідчого, схарактеризовано його функції, предмет відання, повноваження, процесуальні рішення та дії. Значення цієї праці для нашої теми полягає в тому, що вона надає можливість порівняти процесуальне становище слідчого із процесуальним становищем детектива НАБУ, а також визначити, які елементи статусу керівника підрозділу детективів потребують окремого наукового розкриття.

У дисертації І. М. Попович «Процесуальне положення сторін у досудовому розслідуванні: теоретичні, законодавчі та функціональні аспекти»

(2019) досліджує процесуальне становище сторони обвинувачення і сторони захисту у досудовому розслідуванні [139]. Увагу зосереджено на специфіці процесуального становища слідчого, керівника органу досудового розслідування та оперативного підрозділу, а також висловлено позицію щодо умовності віднесення окремих владних суб'єктів до сторони обвинувачення. З огляду на це, праця має значення для дослідження кримінально-процесуального статусу керівника підрозділу детективів НАБУ, оскільки дає змогу окреслити дискусійні питання його участі в досудовому розслідуванні та співвідношення з іншими суб'єктами сторони обвинувачення.

Монографія М. С. Цуцкірідзе «Кримінально-процесуальна діяльність слідчого: теоретичні, правові та праксеологічні засади» (2019) становить значний інтерес для дослідження процесуальної діяльності суб'єктів досудового розслідування [198]. У ній окреслено сутність, методологічні, пізнавальні та компетенційні аспекти діяльності слідчого, а також її залежність від конкретної процесуальної ситуації. Для дослідження повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ важливим є те, що організація розслідування має враховувати обстановку конкретного кримінального провадження, обсяг доказової інформації, строки, складність провадження та необхідність узгодження дій між уповноваженими суб'єктами.

Питання процесуальної самостійності й незалежності слідчого органу досудового розслідування досліджував О. В. Зайцев [71]. У роботі визначено елементи статусу слідчого, зокрема функцію, завдання, повноваження, процесуальну самостійність, гарантії законності й відповідальність. Автор також аргументував потребу належного розподілу повноважень у структурі органів досудового розслідування. Ці положення є важливими для характеристики керівника підрозділу детективів НАБУ, оскільки його процесуальні повноваження слід розглядати не відокремлено, а у зв'язку з організаційною структурою НАБУ, діяльністю детективів і процесуальним керівництвом прокурорів САП.

Адміністративно-правові аспекти організації та функціонування слідчих підрозділів правоохоронних органів досліджував М. В. Калатур [77]. Його праця має значення для розуміння організаційного складника діяльності слідчих підрозділів, однак не вирішує кримінально-процесуальних питань реалізації повноважень керівником підрозділу детективів НАБУ. Саме тому відповідні положення можуть бути використані лише як допоміжні для відмежування адміністративного управління від кримінально-процесуального впливу.

Повноваження слідчого під час досудового розслідування були предметом дисертаційного дослідження С. І. Чернобаєва [199]. Автор розглянув співвідношення функцій, компетенції та повноважень слідчого, обґрунтував їх взаємозв'язок і визначив повноваження як процесуальний інструментарій, за допомогою якого слідчий реалізує свої функції. Такий підхід є важливим, оскільки повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ також доцільно розглядати як визначені кримінальним процесуальним законом засоби впливу на організацію, перебіг і законність досудового розслідування.

У дисертації Я. А. Бурлака «Процесуальна самостійність слідчого в кримінальному провадженні» (2021) визначено сутність, зміст і межі процесуальної самостійності слідчого, а також запропоновано напрями вдосконалення законодавства та практики його застосування [9]. Автор дослідив також іноземний досвід регламентації повноважень слідчого. Для теми цієї дисертації зазначена праця є важливою в частині встановлення меж реалізації повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ, оскільки процесуальну самостійність детектива не слід нівелювати організаційними чи контрольними рішеннями його керівника.

Серед новітніх досліджень доцільно виокремити дисертацію В. В. Сидорчука «Процесуальний статус слідчого, який розслідує корупційні злочини» (2022) [168]. Автор висвітлює особливості процесуального статусу слідчого в кримінальних провадженнях корупційної спрямованості, визначає

його елементи, функції, компетенцію, зв'язки з іншими суб'єктами кримінального процесу, а також питання відповідальності. Ця робота наближена до теми нашого дослідження, однак її предметом є слідчий, який розслідує корупційні злочини, а не керівник підрозділу детективів НАБУ як окремий суб'єкт кримінального провадження.

Після створення Національного антикорупційного бюро України в науковій літературі поступово сформувався окремий напрям досліджень, пов'язаний з діяльністю детективів НАБУ, підслідністю корупційних кримінальних правопорушень й особливостями кримінальної процесуальної форми в таких провадженнях. Зокрема, І. Жолнович аналізував питання підслідності корупційних кримінальних правопорушень й акцентував на проблемах розмежування компетенції між НАБУ, Державного бюро розслідувань (ДБР), органами безпеки та прокуратурою [68, с. 205]. Зазначені положення є важливими для розуміння інституційного місця НАБУ в системі органів досудового розслідування, однак вони не охоплюють безпосередньо повноваження керівника підрозділу детективів.

Наближеною до проблематики діяльності НАБУ є дисертація Р. В. Войтюка «Детектив Національного антикорупційного бюро України як суб'єкт кримінальних процесуальних правовідносин» (2018) [23]. У ній досліджено поняття детектива НАБУ, його місце в системі органів досудового розслідування, нормативно-правову структуру кримінального процесуального статусу, а також проблеми реалізації його повноважень. Автор розглянув питання проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження та інші аспекти діяльності детектива. Водночас керівник підрозділу детективів НАБУ в цій роботі не є самостійним предметом дослідження, а його повноваження розглянуто лише побічно, у зв'язку з діяльністю детектива.

Кримінально-процесуальну діяльність детектива НАБУ досліджував В. Л. Жидков [66, с. 8]. Автор визначив умови самостійності детектива, особливості прийняття ним процесуальних рішень, ініціювання

процесуальних дій, планування розслідування та взаємодії з прокурором і слідчим суддею. Деякі положення цього дослідження мають значення для визначення меж впливу керівника підрозділу детективів НАБУ на детектива, оскільки самостійність детектива є однією з гарантій належного досудового розслідування. Водночас зміст кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ в зазначеній праці не дістав комплексного висвітлення.

Отже, аналіз наукової літератури дає підстави виокремити кілька основних напрямів попередньої розробки проблематики, дотичної до теми дисертації. Перший напрям охоплює дослідження процесуального статусу слідчого, його функцій, повноважень, процесуальної самостійності, відповідальності та гарантій діяльності. Другий пов'язаний з вивченням керівника органу досудового розслідування як суб'єкта кримінального провадження, який організовує розслідування, надає вказівки, здійснює контроль і забезпечує належне виконання завдань кримінального провадження. Третій напрям стосується діяльності НАБУ, детективів, прокурорів САП, підслідності корупційних кримінальних правопорушень й особливостей досудового розслідування в провадженнях щодо топкорупції.

Попри наявність значної кількості праць, присвячених слідчому, детективу НАБУ, прокурору, органам досудового розслідування та антикорупційним інституціям, кримінально-процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ досі не були предметом окремого комплексного дослідження. У більшості наукових джерел відповідні питання розглянуто фрагментарно: або через загальну характеристику керівника органу досудового розслідування, або у зв'язку з процесуальною самостійністю слідчого, або в межах аналізу діяльності детектива НАБУ. За такого підходу поза належною увагою залишаються зміст повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ, порядок їх реалізації, співвідношення з повноваженнями детектива та прокурора САП, межі процесуального контролю, а також гарантії недопущення необґрунтованого втручання в

процесуальну самостійність детектива. Своєю чергою це зумовлює потребу в подальшому дослідженні кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України з огляду на положення чинного КПК України, законодавства про НАБУ, практики досудового розслідування кримінальних проваджень, віднесених до його підслідності, а також сучасних наукових підходів до організації, контролю та забезпечення законності досудового розслідування. Саме такий підхід дає змогу визначити місце керівника підрозділу детективів НАБУ серед суб'єктів кримінального провадження, окреслити зміст його повноважень і сформулювати пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та практики діяльності детективів НАБУ.

1.2. Співвідношення кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України з повноваженнями керівників інших правоохоронних органів

Для належного з'ясування правової природи кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України необхідним є їх зіставлення з повноваженнями керівників інших органів досудового розслідування. Такий підхід дає змогу встановити не лише спільні ознаки відповідних суб'єктів кримінального провадження, а й ті відмінності, які зумовлені спеціалізацією правоохоронного органу, характером його підслідності, організацією взаємодії зі слідчими, оперативними й аналітичними підрозділами, а також особливостями прокурорського процесуального керівництва.

У кримінально-процесуальній доктрині питання співвідношення повноважень суб'єктів досудового розслідування переважно розглядають через їх функціональне призначення, нормативно визначений статус і характер кримінальних правопорушень, розслідування яких віднесено до компетенції

відповідного органу. Єдність кримінальної процесуальної форми не означає повної тотожності порядку реалізації повноважень керівників органів досудового розслідування, оскільки фактичний зміст їхньої діяльності залежить від структури органу, обсягу підслідності та складності кримінальних проваджень [108, с. 214–219; 183, с. 181–185].

Нормативною основою для визначення процесуального статусу керівника органу досудового розслідування є ст. 39 КПК України. Вона закріплює його повноваження щодо організації досудового розслідування, визначення слідчого або групи слідчих, відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування за наявності передбачених законом підстав, ознайомлення з матеріалами досудового розслідування, надання письмових вказівок слідчому, а також здійснення інших повноважень у межах кримінального провадження [111; 183, с. 181–184]. Водночас зазначена норма має загальний характер і не відображає особливостей реалізації цих повноважень у спеціалізованих органах, зокрема в Національному антикорупційному бюро України.

Порівняння повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ з повноваженнями керівників слідчих підрозділів Національної поліції України, ДБР і Служби безпеки України (СБУ) засвідчує наявність спільної процесуальної основи. Цим суб'єктам притаманні повноваження щодо організаційного забезпечення досудового розслідування, розподілу кримінальних проваджень, визначення складу слідчої групи, контролю за строками досудового розслідування, реагування на порушення процесуальної дисципліни та забезпечення належної взаємодії між учасниками розслідування [107, с. 97–104; 104, с. 236–244; 105, с. 128–134].

Водночас однакова нормативна основа не усуває відмінностей у фактичному змісті діяльності відповідних керівників. У слідчих підрозділах Національної поліції України діяльність керівника органу досудового розслідування здійснюють в умовах розгалуженої відомчої структури, надмірного навантаження та значної кількості кримінальних проваджень

різної складності. За таких умов переважають повноваження, пов'язані з розподілом проваджень, організацією роботи слідчих, забезпеченням взаємодії з оперативними підрозділами та контролем за дотриманням загальних вимог кримінального процесуального закону [127, с. 58–73; 150]. Така організація забезпечує керованість діяльності слідчого підрозділу, однак потребує чіткого дотримання меж між організаційним контролем і втручанням у процесуальну самостійність слідчого [198, с. 315–332].

У Державному бюро розслідувань специфіка реалізації повноважень керівника органу досудового розслідування зумовлена насамперед особливим суб'єктним складом кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності цього органу, і необхідністю забезпечення процесуальної незалежності розслідування від органів, посадові особи яких можуть бути об'єктом кримінального переслідування. Тому діяльність керівника відповідного підрозділу має бути зорієнтована не лише на організацію роботи слідчих, а й на недопущення неправомірного зовнішнього або внутрішньовідомчого впливу на перебіг кримінального провадження [120, с. 231–239; 121, с. 214–246].

У Службі безпеки України організація досудового розслідування має певну специфіку, оскільки значна частина кримінальних проваджень пов'язана з посяганнями на основи національної безпеки, терористичною діяльністю, державною зрадою, шпигунством й іншими кримінальними правопорушеннями, розслідування яких потребує тісної взаємодії слідчих та оперативних підрозділів. За таких умов повноваження керівника органу досудового розслідування реалізують разом з необхідністю забезпечення режиму таємності, належного документування результатів оперативно-розшукової діяльності й подальшого використання отриманих відомостей у кримінальному провадженні [154; 191, с. 41–58].

Специфіка НАБУ полягає в тому, що детектив цього органу поєднує повноваження слідчого й уповноваженого суб'єкта оперативно-розшукової діяльності. Така конструкція істотно відрізняється від традиційної організації

досудового розслідування, за якої слідчі й оперативні підрозділи функціонують як окремі структурні складові. Саме тому діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ не може бути зведена лише до формального розподілу кримінальних проваджень або контролю за строками. Вона охоплює організаційне узгодження роботи детективів, аналітичних підрозділів, оперативних можливостей органу та взаємодії з прокурорами САП [152; 164, с. 127–133; 195, с. 160–164].

У наукових дослідженнях, присвячених діяльності детективів НАБУ, увагу акцентують на тому, що їхній процесуальний статус має комплексний характер, оскільки поєднує елементи кримінальної процесуальної та оперативно-розшукової діяльності [22, с. 12–16; 23, с. 122–151]. Це безпосередньо впливає на зміст повноважень керівника підрозділу детективів, адже він повинен забезпечувати не тільки організацію слідчих (розшукових) дій, а й належне використання оперативної та аналітичної інформації в межах допустимої кримінальної процесуальної форми.

Кримінальні провадження, підслідні НАБУ, переважно є складними, багатоепізодними, пов'язаними з аналізом фінансових операцій, електронних доказів, документів, комунікацій, а також із необхідністю проведення значної кількості слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій. За таких умов керівник підрозділу детективів забезпечує організаційну цілісність досудового розслідування, узгодженість окремих напрямів доказування та своєчасне реагування на процесуальні ризики [61, с. 230–233; 62, с. 462–467].

Водночас активна участь керівника підрозділу детективів НАБУ в організації досудового розслідування не має бути ототожнена з правом визначати зміст процесуальних рішень детектива. Відповідно до загальних засад кримінального провадження та положень КПК України, слідчий і детектив зберігають процесуальну самостійність у межах прийняття процесуальних рішень, проведення слідчих (розшукових) дій та оцінки достатності зібраних доказів. Повноваження керівника мають бути реалізовані

в спосіб, який забезпечує організацію розслідування, але не підміняє процесуального розсуду детектива [70, с. 202–204; 159, с. 189–195].

У цьому аспекті важливим є розмежування організаційних, контрольних і процесуальних повноважень. Організаційні повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ полягають у визначенні детектива або групи детективів, розподілі завдань між учасниками розслідування, забезпеченні взаємодії з аналітичними й оперативними підрозділами, плануванні послідовності виконання процесуальних дій. Контрольні повноваження пов'язані з перевіркою дотримання строків, належності процесуального оформлення, повноти виконання письмових доручень і вказівок. Процесуальні повноваження можуть реалізовувати лише в тих межах, які безпосередньо передбачені КПК України [111; 183, с. 181–185].

У діяльності Національної поліції України таке розмежування переважно здійснюють через відокремлення слідчих підрозділів від оперативних. Взаємодія між ними регламентується відомчими актами, а керівник слідчого підрозділу відповідає насамперед за організацію діяльності слідчих, виконання доручень прокурора та забезпечення процесуальної дисципліни [149; 150]. У НАБУ зазначене розмежування є складнішим, оскільки детектив поєднує слідчу й оперативну складові діяльності, що підвищує значення внутрішньої організації та документування рішень керівника підрозділу.

Порівняно з керівниками слідчих підрозділів Національної поліції України, керівник підрозділу детективів НАБУ працює з меншим за кількістю, але значно складнішим за змістом масивом кримінальних проваджень. У таких провадженнях організаційні рішення щодо складу групи детективів, залучення аналітичного забезпечення, послідовності слідчих дій, використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій та відкриття матеріалів стороні захисту можуть безпосередньо впливати на якість доказової бази [57, с. 124–129; 61, с. 230–233].

Окремого значення набуває співвідношення повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ з повноваженнями прокурора САП. У кримінальному провадженні прокурор здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, нагляд за додержанням законів під час його проведення, приймає ключові процесуальні рішення та погоджує проведення окремих процесуальних дій у випадках, передбачених КПК України [111; 114, с. 286–312]. Натомість керівник органу досудового розслідування забезпечує організацію розслідування всередині відповідного органу. Тому їхні повноваження не є взаємозамінними, хоча в практичній площині вони перетинаються під час планування розслідування, підготовки клопотань, організації слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій [21, с. 44–47; 40, с. 205–212].

У провадженнях НАБУ така взаємодія набуває особливого значення, оскільки розслідування топкорупції потребує узгодженості дій детектива, прокурора САП, аналітичних підрозділів, у відповідних випадках – оперативних працівників. Однак погодження загальної послідовності дій не має перетворюватися на підміну процесуального статусу детектива або прокурора. Керівник підрозділу детективів не здійснює процесуального керівництва в значенні ст. 36 КПК України, а прокурор не виконує функцій внутрішньої організації роботи підрозділу детективів [34, с. 92–96; 114, с. 498–521].

Проблемним залишається питання допустимого впливу керівника підрозділу детективів на формування напряму розслідування. З одного боку, без організаційної участі керівника неможливо забезпечити узгодженість дій у складному кримінальному провадженні. З іншого боку, визначення конкретного змісту процесуального рішення, оцінка доказів, прийняття рішення про проведення чи непроведення окремої слідчої дії повинні залишатися у сфері процесуальної самостійності детектива, якщо інше безпосередньо не передбачене законом [159, с. 189–195; 198, с. 337–356].

У цьому зв'язку доцільно розмежовувати допустимий організаційний вплив і недопустиме втручання в процесуальну діяльність. Допустимим є визначення складу групи детективів, розподіл завдань, контроль за строками, забезпечення взаємодії з іншими підрозділами, перевірка належного оформлення матеріалів, організація виконання доручень прокурора. Недопустимим слід вважати фактичне нав'язування детективу змісту процесуального рішення, оцінки доказів або висновку щодо наявності чи відсутності підстав для повідомлення про підозру, звернення з клопотанням чи завершення досудового розслідування.

Найскладніше це розмежування відбувається під час організації негласних слідчих (розшукових) дій. Проведення НСРД потребує дотримання спеціальної процесуальної форми, отримання дозволу слідчого судді в передбачених законом випадках, належного документування перебігу та результатів, а також подальшої перевірки допустимості отриманих доказів [134, с. 270–276; 135, с. 85–106; 167, с. 44–51]. Керівник підрозділу детективів у таких умовах може забезпечувати організаційну узгодженість дій, однак не повинен підміняти собою детектива, прокурора або слідчого суддю.

Судова практика в провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень засвідчує, що порушення порядку проведення слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, неналежне відкриття матеріалів, недотримання правил підслідності або сумніви щодо законності отримання доказів активно використовує сторона захисту як підставу для оскарження дій органу досудового розслідування [124; 140; 145; 158]. За таких умов діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ має бути спрямована на своєчасне виявлення юридично значущих обставин, здатних вплинути на допустимість доказів, і на організаційне усунення процесуальних ризиків.

Порівняльний аналіз також засвідчує, що для НАБУ вкрай важливим є аналітичне забезпечення досудового розслідування. Розслідування корупційних кримінальних правопорушень нерідко потребує аналізу фінансових операцій, руху активів, корпоративних зв'язків, електронного

листування, телефонних з'єднань й інших цифрових даних. Тому керівник підрозділу детективів має забезпечувати належну взаємодію між детективами й аналітичними підрозділами, не втручаючись у зміст процесуальних висновків детектива [95, с. 170–178; 96, с. 111–120].

Відмінність НАБУ від інших органів досудового розслідування полягає також у підвищеній процесуальній складності кримінальних проваджень. Якщо в Національній поліції значна частина кримінальних проваджень має типовий характер, їх розслідують за відносно усталеними алгоритмами, то провадження НАБУ часто потребують індивідуального планування, поетапної побудови доказування, одночасного проведення кількох процесуальних дій та постійного узгодження з прокурором САП. Це не змінює правової природи повноважень керівника підрозділу детективів, проте істотно ускладнює їх практичну реалізацію [62, с. 462–467; 206, с. 246–281].

Увагу має бути зосереджено на відкритті матеріалів досудового розслідування стороні захисту. У провадженнях НАБУ ця стадія нерідко пов'язана зі значним обсягом матеріалів, електронних носіїв, результатів експертиз, протоколів НСРД та інших документів. Неналежна систематизація таких матеріалів або порушення порядку їх відкриття може вплинути на подальшу оцінку доказів судом. У цьому аспекті керівник підрозділу детективів забезпечує не зміст процесуального рішення, а належну організацію виконання вимог кримінального процесуального закону [133, с. 99–104; 161, с. 133–140].

Важливо враховувати, що повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ реалізують в умовах посиленої уваги до процесуальної бездоганності дій органу досудового розслідування. У справах, підслідних НАБУ, сторона захисту здебільшого активно використовує механізми оскарження рішень, дій чи бездіяльності детективів і прокурорів, заявляє клопотання про визнання доказів недопустимими, ставить під сумнів послідовність і законність окремих процесуальних дій [124; 141; 145]. Це

підвищує вимоги до документування організаційних рішень керівника підрозділу детективів.

Документування таких рішень має не формальний, а гарантійний характер. Воно дає змогу встановити, хто саме визначив детектива або групу детективів, як розподіляли завдання, у які строки виконували окремі процесуальні дії, як забезпечували взаємодію з прокурором, аналітичними й оперативними підрозділами. Відсутність належного оформлення організаційних рішень може створювати сумніви щодо законності й послідовності розслідування навіть тоді, коли істотних порушень кримінального процесуального закону фактично не було допущено.

Співвідношення кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ з повноваженнями керівників інших органів досудового розслідування доцільно визначати через поєднання трьох критеріїв: нормативного, організаційного та функціонального. Нормативний критерій свідчить про спільну основу відповідних повноважень, закріплену в КПК України. Організаційний критерій акцентує на відмінностях, зумовлених структурою конкретного правоохоронного органу. Функціональний критерій дає змогу встановити, як саме повноваження керівника впливають на перебіг досудового розслідування, дотримання процесуальної форми та забезпечення процесуальної самостійності детектива або слідчого.

Здійснене порівняння дає підстави стверджувати, що керівник підрозділу детективів НАБУ має спільну з керівниками інших органів досудового розслідування кримінальну процесуальну основу повноважень, однак їх реалізація має істотні особливості. Вони зумовлені спеціалізацією НАБУ на розслідуванні топкорупції, поєднанням у статусі детектива слідчих й оперативно-розшукових повноважень, значенням аналітичного забезпечення, складністю взаємодії з прокурорами САП і високими вимогами до допустимості доказів.

З огляду на зазначене, керівника підрозділу детективів НАБУ доцільно розглядати як *самостійного суб'єкта організаційного забезпечення*

досудового розслідування, який реалізує передбачені КПК України повноваження з огляду на спеціалізований характер діяльності НАБУ. Його повноваження мають бути спрямовані на організаційну цілісність розслідування, належну взаємодію детективів з іншими підрозділами та прокурором, дотримання строків і процесуальної форми, але не можуть поширюватися на підміну процесуального розсуду детектива. Саме таке розмежування забезпечує належне співвідношення ефективності досудового розслідування та гарантій процесуальної самостійності суб'єкта, який безпосередньо здійснює кримінальне провадження.

1.3. Зарубіжний досвід діяльності керівника антикорупційного органу в кримінальному процесі

Дослідження кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ потребує аналізу зарубіжного досвіду не стільки з позицій загальної організації антикорупційних органів, скільки крізь призму їхньої участі в кримінальному провадженні. У цьому аспекті визначальним є не лише питання інституційної незалежності, підзвітності чи адміністративної побудови відповідного органу, а передусім те, хто саме в межах кримінального процесу ухвалює процесуальні рішення, хто організовує виконання слідчих і негласних заходів, хто надає доручення слідчим або детективам, хто відповідає за дотримання строків, процесуальної форми й допустимість отриманих доказів [224].

У зв'язку з цим зарубіжний досвід доцільно аналізувати крізь співвідношення трьох елементів: процесуальної компетенції прокурора, самостійності слідчого або детектива й організаційних повноважень керівника антикорупційного органу чи його підрозділу. Саме на цьому рівні виявляється, чи є керівник відповідного органу самостійним суб'єктом кримінального

провадження, чи він лише забезпечує організацію роботи підрозділу, не втручаючись у зміст процесуальних рішень [225].

У національному кримінальному процесі така проблема має безпосередній зв'язок із правовим статусом керівника підрозділу детективів НАБУ. Пункт 8 ч. 1 ст. 3 КПК України відносить керівника підрозділу детективів НАБУ до керівників органу досудового розслідування, однак ст. 39 КПК України не містить спеціальної деталізації його повноважень з огляду на особливості побудови НАБУ, поєднання в статусі детектива слідчих й оперативно-розшукових повноважень, а також постійну взаємодію з прокурором САП [111; 183, с. 181–185]. Через це постає потреба з'ясувати, які підходи використовують в інших державах для розмежування організаційного керівництва та процесуального впливу в антикорупційних розслідуваннях.

Для порівняльного аналізу доцільно розглянути досвід Франції, Румунії, Литви та Польщі. Зазначені держави демонструють різні варіанти правового регулювання діяльності спеціалізованих антикорупційних або фінансово-розслідувальних органів. Франція вирізняється прокурорською централізацією розслідувань складних фінансових і корупційних кримінальних правопорушень; Румунія – поєднанням процесуальних і організаційних функцій у межах прокурорської антикорупційної структури; Литва – чітким відокремленням інституційного керівництва від процесуальних рішень слідчого та прокурора; Польща – поєднанням спеціалізованої оперативно-слідчої служби з процесуальним наглядом прокуратури [217–221].

Французький досвід є показовим для розуміння централізованого прокурорського порядку організації розслідування складних економічних і корупційних кримінальних правопорушень. У Франції важливе місце посідає Національна фінансова прокуратура, яка була створена для реагування на складні фінансові, податкові та корупційні правопорушення, що мають підвищену суспільну значущість або складну доказову структуру [196; 203]. Водночас у цій системі ключове значення має не керівник поліцейського

слідчого підрозділу, а прокурор, який визначає процесуальний напрям розслідування, дає доручення органам судової поліції, контролює законність, пропорційність і якість проведення дій.

Французький кримінальний процес керується тим, що прокурор Республіки може самостійно здійснювати або доручати здійснення дій, необхідних для виявлення та переслідування кримінальних правопорушень. У межах своїх повноважень він спрямовує діяльність судової поліції, контролює законність застосованих засобів, пропорційність слідчих дій характеру й тяжкості правопорушення, а також загальний напрям розслідування [217; 224; 225]. Тому керівник поліцейського або жандармського підрозділу, залученого до виконання доручень PNF, не набуває самостійної процесуальної компетенції щодо визначення кваліфікації, обрання напрямку доказування чи прийняття рішень про звернення до суду.

У межах цієї конструкції поліцейські та жандармські підрозділи виконують доручення прокурора, а їх внутрішні керівники забезпечують організаційне виконання таких доручень: визначають виконавців, забезпечують наявність технічних засобів, координують участь працівників у слідчих діях, контролюють своєчасне оформлення матеріалів і передання результатів прокурору. Такі повноваження мають організаційний характер і не замінюють процесуальних рішень прокурора. З огляду на це, у французькому порядку організації фінансових і корупційних розслідувань немає конкуренції між керівником слідчого підрозділу та прокурором, оскільки саме прокурор є суб'єктом, який визначає процесуальний напрям провадження.

Ця особливість має значення для дослідження статусу керівника підрозділу детективів НАБУ, оскільки демонструє один із можливих варіантів розв'язання проблеми подвійного впливу на суб'єкта розслідування. У Франції організаційний керівник підрозділу не наділений прихованою процесуальною компетенцією: він не визначає зміст процесуальних рішень, не підміняє прокурора, не формує самостійно позицію сторони обвинувачення.

Його діяльність обмежується забезпеченням належного виконання доручень у межах підпорядкованої служби.

Водночас така конструкція має й зворотний бік. Ефективність розслідування безпосередньо залежить від професійності прокурора, який одночасно визначає напрям розслідування, координує дії органів судової поліції, оцінює достатність доказів і приймає рішення щодо подальшого руху провадження. Тому французький досвід не може бути механічно перенесений до українського кримінального процесу, де детектив НАБУ є самостійним суб'єктом досудового розслідування, а прокурор САП здійснює процесуальне керівництво, не входячи до структури НАБУ.

Для українського кримінального процесу корисним є не копіювання французької централізації, а саме підхід до чіткого розмежування компетенції. Якщо керівник підрозділу не є прокурором і не здійснює процесуальне керівництво, його повноваження повинні бути сформульовані як організаційні: визначення виконавців, забезпечення взаємодії, контроль строків, належне документування управлінських рішень, організація виконання доручень прокурора. Натомість рішення щодо змісту підозри, обрання процесуальної тактики, оцінки доказів і звернення до суду мають залишатися у сфері компетенції детектива та прокурора САП.

Інший підхід простежується в Румунії, де Національна антикорупційна дирекція функціонує в системі прокуратури при Високому касаційному суді та суді справедливості. Її особливість полягає в тому, що керівники відповідних підрозділів є прокурорами, тобто мають не лише адміністративні повноваження щодо організації роботи, а й повноцінну процесуальну компетенцію в межах кримінального провадження [221; 223].

У румунському порядку організації антикорупційних розслідувань процесуальне й організаційне керівництво поєднують у межах структури прокуратури. Керівник підрозділу DNA є прокурором, а тому може приймати процесуальні рішення, давати вказівки, організовувати роботу прокурорів і судової поліції, звертатися до суду з відповідними клопотаннями,

затверджувати процесуальні документи й забезпечувати подальший рух провадження. У такому випадку його вплив на розслідування не є прихованим або позапроцесуальним, оскільки ґрунтується на формальному статусі прокурора.

Це принципово відрізняє румунський підхід від української ситуації з керівником підрозділу детективів НАБУ. У Румунії керівник підрозділу, який реально впливає на зміст кримінального провадження, одночасно має процесуальний статус, передбачений кримінальним процесуальним законом. В Україні ж керівник підрозділу детективів НАБУ формально віднесений до керівників органу досудового розслідування, але його повноваження в ст. 39 КПК України не конкретизовані з огляду на спеціальний статус НАБУ. Через це виникає ризик, що фактичний вплив на діяльність детектива може виходити за межі чітко визначеного процесуального регулювання [31, с. 27–33; 44, с. 45–52].

У межах DNA прокурори взаємодіють із працівниками судової поліції, спеціалістами у сфері фінансів, економіки, банківської діяльності, інформаційних технологій та іншими фахівцями. Однак таку взаємодію організовують навколо прокурора, який є процесуально відповідальною особою в провадженні. Це дає змогу поєднати оперативність прийняття рішень із персоніфікованою відповідальністю за їх законність й обґрунтованість [221; 223].

З кримінально-процесуальної позиції румунський досвід демонструє, що поєднання організаційних і процесуальних повноважень є допустимим лише тоді, коли воно безпосередньо закріплене законом і пов'язане з процесуальним статусом відповідної посадової особи. Якщо керівник має право впливати на зміст розслідування, визначати процесуальні рішення або спрямовувати доказування, він повинен бути суб'єктом кримінального провадження з відповідними правами, обов'язками, гарантіями незалежності та механізмами відповідальності.

Для українського правового регулювання цей досвід дає підстави сформулювати альтернативу: або керівник підрозділу детективів НАБУ повинен залишатися суб'єктом організаційного забезпечення досудового розслідування без права втручання в процесуальний розсуд детектива, або закон має прямо визначити його процесуальні повноваження, межі їх реалізації, порядок надання вказівок, форму їх документування та можливість оскарження. Наявність проміжного, нечітко визначеного статусу створює найвищі ризики для процесуальної самостійності детектива й допустимості доказів.

Литовський досвід демонструє інший порядок організації діяльності антикорупційного органу. Спеціальна слідча служба Литовської Республіки є незалежним правоохоронним органом, який здійснює виявлення та розслідування корупційних кримінальних правопорушень, кримінальну розвідувальну діяльність, аналітичну роботу та заходи із запобігання корупції [214; 220; 226]. Водночас кримінально-процесуальне значення цієї служби полягає не в адміністративній підзвітності Президенту й Сейму, а в тому, як у ній розмежовано діяльність керівника органу, слідчого та прокурора.

У литовському підході директор STT і керівники її структурних підрозділів забезпечують організацію роботи служби, розподіл завдань, кадрове й аналітичне забезпечення, координацію територіальних підрозділів і взаємодію з іншими органами. Однак процесуальні рішення в кримінальному провадженні приймає слідчий та прокурор відповідно до кримінального процесуального закону. Це означає, що керівник підрозділу не замінює слідчого в оцінці доказів і не підміняє прокурора в реалізації процесуального керівництва.

У практичній площині керівник підрозділу STT може впливати на організацію розслідування через визначення виконавців, забезпечення аналітичної підтримки, узгодження міжвідомчої взаємодії, контроль за навантаженням, строками та якістю внутрішньої роботи. Однак такий вплив не повинен набувати форми процесуальної вказівки щодо змісту рішення в

конкретному кримінальному провадженні. Саме це дає змогу зберігати межу між інституційним керівництвом і процесуальною самостійністю слідчого.

У цьому аспекті литовський досвід є максимально наближеним до проблематики керівника підрозділу детективів НАБУ. У НАБУ також є потреба в постійній організації роботи детективів, аналітичних підрозділів й оперативних можливостей органу. Водночас така організація не повинна перетворюватися на неформальне процесуальне керівництво. Якщо керівник підрозділу визначає детектива, забезпечує взаємодію, контролює строки, організовує аналітичний супровід і виконання доручень прокурора, це належить до сфери організаційної компетенції. Якщо ж він фактично визначає, яке процесуальне рішення має прийняти детектив, які докази визнавати достатніми або який напрям доказування обирати, такий вплив потребує прямої законодавчої підстави.

Литовський підхід також демонструє важливість документування організаційних рішень. Розподіл справ, визначення виконавців, залучення аналітичних підрозділів, передання матеріалів, зміна групи слідчих або детективів повинні мати зрозумілу форму фіксації. Без цього організаційний вплив може бути сприйнятий стороною захисту як приховане втручання в процесуальну самостійність суб'єкта розслідування. Для НАБУ це має важливе значення, оскільки провадження щодо топкорупції здебільшого супроводжуються активним оскарженням рішень, дій або бездіяльності органу досудового розслідування.

Польський досвід представлений діяльністю Центрального антикорупційного бюро. Цей орган є спеціальною службою, яка здійснює виявлення, запобігання та розкриття корупційних кримінальних правопорушень, а також виконує аналітичні й контрольні функції у сфері публічних фінансів, майнових декларацій та економічних інтересів держави [216; 222]. Водночас у кримінальному процесі СВА не є автономним центром процесуального керівництва, оскільки розслідування здійснюють під наглядом прокуратури.

Керівник СВА має широкі організаційні повноваження: визначає внутрішню організацію служби, затверджує плани роботи, забезпечує кадрове управління, координує територіальні підрозділи, організовує контрольні й аналітичні заходи, відповідає за взаємодію з іншими державними органами. Проте він не є суб'єктом, який замінює прокурора в кримінальному провадженні. Рішення щодо процесуального руху справи, підтримання обвинувачення, звернення до суду та процесуального контролю за законністю дій слідчих або оперативних працівників належать до компетенції прокуратури [219; 222].

Такий порядок дає змогу поєднати спеціалізацію антикорупційного органу з процесуальними гарантіями прокурорського нагляду. СВА може мати значний оперативний та аналітичний потенціал, але кримінально-процесуальна відповідальність за законність і спрямування провадження зберігається за прокурором. Це знижує ризик того, що організаційне керівництво спеціальної служби буде ототожнене з процесуальним керівництвом у конкретній справі.

Для порівняння з НАБУ польський досвід важливий насамперед через відокремлення двох площин – організаційної та процесуальної. Керівник спеціалізованого антикорупційного органу може визначати пріоритети роботи служби, розподіляти ресурси, забезпечувати проведення аналітичних й оперативних заходів, однак процесуальні рішення в кримінальному провадженні не повинні залежати від його адміністративного статусу. Такий підхід може бути використано під час уточнення статусу керівника підрозділу детективів НАБУ: його повноваження мають бути достатніми для організації ефективного розслідування, водночас не повинні створювати конкуренції з повноваженнями прокурора САП.

Зіставлення французького, румунського, литовського та польського підходів дає змогу виокремити два основні варіанти кримінально-процесуальної організації антикорупційного розслідування. Перший передбачає концентрацію процесуальних повноважень у прокурора, натомість

керівники слідчих або оперативних підрозділів забезпечують організаційне виконання доручень. До цього варіанта наближені Франція, Польща й Литва. Другий передбачає поєднання процесуальних й організаційних повноважень у межах прокуратурного антикорупційного органу, як це простежується в Румунії. У кожному з цих варіантів ключовим є не обсяг адміністративного впливу керівника, а наявність чіткої правової відповіді на питання: чи має він процесуальні повноваження в конкретному кримінальному провадженні.

Українська конструкція статусу керівника підрозділу детективів НАБУ має ознаки проміжного підходу. З одного боку, процесуальне керівництво досудовим розслідуванням здійснює прокурор САП. З іншого боку, керівник підрозділу детективів НАБУ формально віднесений до керівників органу досудового розслідування, а тому бере участь в організації кримінального провадження, визначенні детектива або групи детективів, контролі за строками й координації внутрішньої взаємодії [111; 152]. Проблема полягає в тому, що межі такого впливу не деталізовані настільки, щоб унеможливити змішування організаційного забезпечення та фактичного втручання в процесуальний розсуд детектива.

У кримінальному процесі це має не лише теоретичне, а й доказове значення. Якщо процесуальне рішення приймає детектив, а фактично визначає інший суб'єкт, який не має відповідної процесуальної компетенції, сторона захисту може ставити питання про порушення принципу процесуальної самостійності, законності отримання доказів і належності процедури прийняття рішень. Тому іноземний досвід засвідчує не потребу посилення або послаблення керівника як такого, а необхідність нормативної визначеності його участі в кримінальному провадженні.

У цьому контексті доцільно розрізняти три види повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ: організаційні, організаційно-процесуальні та процесуальні. Організаційні повноваження охоплюють кадрове, технічне, аналітичне й ресурсне забезпечення роботи підрозділу. Організаційно-процесуальні повноваження стосуються визначення детектива або групи

детективів, контролю за строками, забезпечення виконання доручень прокурора, координації взаємодії з аналітичними й оперативними підрозділами, організації належного документування. Процесуальні повноваження передбачають право впливати на зміст процесуального рішення, надавати обов'язкові письмові вказівки в кримінальному провадженні, змінювати процесуальний напрям розслідування або приймати рішення, які безпосередньо визначають права й обов'язки учасників провадження.

Саме третя група повноважень потребує максимальної обережності. Якщо законодавець визнає за керівником підрозділу детективів НАБУ процесуальні повноваження, вони мають бути прямо закріплені в КПК України із зазначенням їх меж, форми реалізації, порядку документування та можливості оскарження. Якщо ж такий керівник має залишатися лише суб'єктом організаційного забезпечення, це також має бути чітко зазначено, щоб його фактичний вплив не підміняв процесуального керівництва прокурора та самостійності детектива.

Закордонний досвід також засвідчує, що в антикорупційних розслідуваннях важливе значення має організація негласних заходів, обшуків, арешту майна, тимчасового доступу до речей і документів, вилучення електронної інформації, аналізу фінансових операцій та відкриття матеріалів стороні захисту. Саме в цих процесуальних ситуаціях межа між організаційною координацією та процесуальним впливом є найскладнішою. Керівник підрозділу може забезпечувати узгодженість дій, наявність виконавців, технічне забезпечення та взаємодію з прокурором, однак рішення про проведення процесуальної дії, її обґрунтування, звернення до слідчого судді й оцінка доказового значення отриманих результатів повинні залишатися в межах компетенції суб'єктів, прямо визначених кримінальним процесуальним законом.

Французький та польський підходи демонструють, що за відсутності процесуального статусу керівник спеціалізованого підрозділу не повинен

впливати на зміст процесуальних рішень. Литовський досвід підтверджує можливість ефективної організації антикорупційного розслідування за умови відокремлення адміністративного керівництва від процесуальної діяльності слідчого та прокурора. Румунський досвід, навпаки, демонструє, що поєднання цих функцій може бути виправданим лише тоді, коли керівник є прокурором і має відповідний процесуальний статус.

З огляду на це, для української моделі найобґрунтованішим є не механічне запозичення будь-якого з окреслених підходів, а нормативне уточнення статусу керівника підрозділу детективів НАБУ через розмежування його організаційних і процесуальних повноважень. У КПК України доцільно конкретизувати, які рішення керівник підрозділу може приймати самостійно, які – лише в межах організації роботи підрозділу, а які належать виключно до компетенції детектива або прокурора САП. Таке розмежування має також передбачати письмову форму окремих рішень, їх фіксацію в матеріалах провадження або внутрішніх документах, а також можливість перевірки їх законності у випадках, коли вони впливають на права учасників кримінального провадження.

Підсумовуючи, зауважимо, що зарубіжний досвід діяльності керівників антикорупційних органів у кримінальному процесі свідчить про відсутність єдиного універсального підходу до їх статусу. Водночас спільною ознакою ефективних правових конструкцій є чіткість меж між організаційним забезпеченням розслідування та процесуальним керівництвом. Для керівника підрозділу детективів НАБУ це означає необхідність такого правового регулювання, за якого його участь у досудовому розслідуванні забезпечуватиме належну організацію роботи детективів, аналітичну й оперативну узгодженість, дотримання строків і процесуальної форми, але не створюватиме підстав для підміни процесуальної самостійності детектива або повноважень прокурора САП.

Висновки до розділу 1

1. Аналіз стану наукових досліджень кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України дає підстави стверджувати, що це питання не дістало належного самостійного висвітлення в сучасній кримінальній процесуальній науці. У більшості наукових праць досліджено загальні повноваження керівника органу досудового розслідування, процесуальний статус слідчого, детектива НАБУ, прокурора, питання підслідності, процесуальної самостійності, доказування та прокурорського процесуального керівництва. Водночас керівника підрозділу детективів НАБУ переважно розглядали побіжно – через загальні положення про організацію досудового розслідування або характеристику діяльності НАБУ як спеціалізованого антикорупційного органу. Такий стан наукової розробленості не дає змоги вичерпно визначити, у яких межах його повноваження мають організаційний характер, а в яких випадках вони набувають кримінально-процесуального значення. У зв'язку з цим обґрунтовано, що керівник підрозділу детективів НАБУ потребує окремого дослідження не як посадова особа внутрішньої структури НАБУ, а як учасник системи досудового розслідування, повноваження якого пов'язані з визначенням детектива або групи детективів, організацією проведення слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, дотриманням процесуальних строків, виконанням доручень прокурора та забезпеченням належної процесуальної форми.

2. Дослідження співвідношення кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ з повноваженнями керівників інших органів досудового розслідування дало підстави встановити, що їх спільною нормативною основою є положення ст. 39 КПК України, однак фактичний зміст реалізації таких повноважень не є однаковим. Керівникам слідчих підрозділів Національної поліції України, Державного бюро розслідувань та Служби безпеки України притаманні повноваження щодо

організації досудового розслідування, визначення слідчого або групи слідчих, контролю за строками, забезпечення взаємодії з іншими підрозділами та реагування на порушення процесуальної дисципліни. Водночас специфіка НАБУ полягає в тому, що детектив поєднує повноваження слідчого й оперативного працівника, а кримінальні провадження, віднесені до підслідності цього органу, переважно мають складний, багатоепізодний характер і потребують аналітичного, оперативного та процесуального супроводу. За таких умов керівник підрозділу детективів НАБУ не є суб'єктом доказування у прямому значенні цього поняття, однак його рішення щодо організації роботи підрозділу, визначення складу групи детективів, координації взаємодії з аналітичними й оперативними підрозділами, контролю за строками й належним оформленням матеріалів можуть впливати на умови здійснення доказування. Саме тому його повноваження доцільно розглядати через розмежування організаційної, організаційно-процесуальної та власне процесуальної складових. Допустимою є участь керівника в забезпеченні належної організації розслідування, але недопустимим має бути визнано фактичне визначення ним змісту процесуальних рішень детектива без прямої законодавчої підстави.

3. Порівняльний аналіз іноземного досвіду діяльності керівників антикорупційних органів у кримінальному процесі засвідчив брак єдиного універсального підходу до визначення їх статусу. У Франції, Польщі та Литві переважає підхід, за якого процесуальні рішення в кримінальному провадженні зосереджені в прокурора або слідчого, натомість керівник відповідного антикорупційного чи спеціалізованого підрозділу забезпечує організацію роботи, розподіл завдань, взаємодію між підрозділами, аналітичне й технічне забезпечення розслідування. Натомість румунська система діяльності Національної антикорупційної дирекції демонструє інший підхід, за якого керівник підрозділу є прокурором, тому поєднує організаційні та процесуальні повноваження в межах прямо визначеного законом статусу. Узагальнення цих підходів надало можливість встановити, що ефективність

антикорупційного розслідування залежить не від формального розширення повноважень керівника, а від чіткості їх нормативного розмежування з повноваженнями слідчого, детектива та прокурора. Для української моделі це означає необхідність усунення проміжного, недостатньо визначеного статусу керівника підрозділу детективів НАБУ. Законодавець має або прямо конкретизувати його процесуальні повноваження, порядок їх реалізації, форму документування та межі оскарження, або чітко закріпити за ним повноваження організаційного забезпечення досудового розслідування без права втручання в процесуальний розсуд детектива та повноваження прокурора САП. Такий підхід дасть змогу уникнути подвійного впливу на детектива, забезпечити належну процесуальну форму й підвищити передбачуваність реалізації повноважень у кримінальних провадженнях, підслідних НАБУ.

РОЗДІЛ 2

ЗМІСТ ПОВНОВАЖЕНЬ КЕРІВНИКА ПІДРОЗДІЛУ ДЕТЕКТИВІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

2.1. Особливості діяльності керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України на початковому етапі досудового розслідування кримінального провадження

Початковий етап досудового розслідування в кримінальних провадженнях, які належать до підслідності Національного антикорупційного бюро України, має важливе значення, оскільки впродовж цього періоду визначають процесуальні передумови подальшого руху провадження, установлюють суб'єкт розслідування, формують першочергові напрями збирання доказів, забезпечують своєчасне реагування на ризики втрати інформації та перевіряють дотримання вимог кримінального процесуального закону. У провадженнях щодо топкорупції значення цього етапу додатково посилюється складністю фактичних обставин, високим статусом можливих учасників кримінального правопорушення, значним обсягом документальної, фінансової та електронної інформації, а також активним процесуальним спротивом з боку сторони захисту на наступних стадіях кримінального провадження [133, с. 99–104; 161, с. 133–140].

У кримінальному процесуальному розумінні досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Водночас для характеристики діяльності керівника підрозділу детективів НАБУ початковий етап слід розглядати ширше – як сукупність організаційно-процесуальних дій, пов'язаних з надходженням інформації про можливе кримінальне правопорушення, її первинною правовою оцінкою в межах вимог ст. 214 КПК України, перевіркою належності провадження до

підслідності НАБУ, визначенням детектива або групи детективів, організацією першочергових слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, а також забезпеченням взаємодії з прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури [108, с. 236–244; 183, с. 181].

За своєю природою діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ на цьому етапі не обмежена внутрішнім розподілом матеріалів між працівниками підрозділу. Вона має організаційно-процесуальний характер, оскільки безпосередньо пов'язана із забезпеченням належного початку кримінального провадження, дотриманням визначених законом строків, правильним визначенням підслідності, формуванням складу детективів, здатних забезпечити ефективне розслідування, та створенням умов для реалізації процесуальної самостійності детектива. Водночас керівник підрозділу не повинен підміняти собою детектива або прокурора, оскільки зміст процесуальних рішень має визначатися суб'єктами, прямо уповноваженими кримінальним процесуальним законом.

Початковий етап досудового розслідування характеризується підвищеним рівнем процесуальних ризиків. Неналежна реєстрація повідомлення, помилкове визначення підслідності, зволікання з проведенням першочергових слідчих дій, несвоєчасне забезпечення збереження документів, електронної інформації або майна можуть надалі поставити під сумнів допустимість доказів, ускладнити встановлення фактичних обставин кримінального правопорушення або створити підстави для оскарження рішень, дій чи бездіяльності органу досудового розслідування [161, с. 133–140]. У провадженнях НАБУ такі ризики є особливо значущими, оскільки кримінальні правопорушення цієї категорії часто мають прихований характер, вчиняються з використанням складних фінансових або службових механізмів, а докази можуть швидко змінюватися, знищуватися або переміщуватися [133, с. 99–104].

Логіка діяльності керівника підрозділу детективів НАБУ на початковому етапі має бути послідовною. Вона охоплює: первинну правову

оцінку отриманої інформації; перевірку наявності обставин, які можуть засвідчувати кримінальне правопорушення; визначення належності провадження до підслідності НАБУ; організацію внесення відомостей до ЄРДР у встановлений законом строк; визначення детектива або групи детективів; забезпечення взаємодії з прокурором САП; попереднє окреслення першочергових напрямів розслідування; організацію проведення необхідних слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій; контроль за дотриманням процесуальних строків і належним оформленням матеріалів [120, с. 228–239; 121, с. 214–246].

Першим змістовним елементом такої діяльності є первинна правова оцінка повідомлення, заяви або іншої інформації про можливе кримінальне правопорушення. Водночас важливо розмежовувати оцінку достатності інформації для внесення відомостей до ЄРДР і доказування складу кримінального правопорушення. На цьому етапі не йдеться про встановлення всіх елементів складу кримінального правопорушення або доведення вини конкретної особи. Завдання полягає в з'ясуванні того, чи містить отримана інформація обставини, які можуть засвідчувати вчинення кримінального правопорушення та потребують перевірки засобами кримінального провадження. Такий підхід відповідає змісту ч. 1 ст. 214 КПК України та запобігає необґрунтованому перенесенню доказових стандартів наступних етапів провадження на стадію його початку [183, с. 181–185].

Важливого значення під час первинної оцінки матеріалів набуває джерело інформації, ступінь її конкретизації, наявність відомостей про можливий предмет кримінального правопорушення, статус особи, яка може бути причетною до його вчинення, розмір неправомірної вигоди, шкоди або предмета кримінального правопорушення, а також зв'язок описаних обставин з колом кримінальних правопорушень, які належать до підслідності НАБУ. Водночас така оцінка не повинна використовуватися як підстава для фактичної відмови у внесенні відомостей до ЄРДР, якщо повідомлення містить дані, які потребують перевірки в межах кримінального провадження.

Наступним елементом є перевірка підслідності кримінального провадження. Для НАБУ це питання має принципове значення, оскільки ч. 5 ст. 216 КПК України визначає спеціальні критерії підслідності, пов'язані з категорією кримінального правопорушення, статусом суб'єкта, розміром предмета кримінального правопорушення або завданої шкоди. На початковому етапі необхідно встановити, чи належить потенційне провадження до компетенції детективів НАБУ, чи повинно бути передане іншому органу досудового розслідування. Помилка в цьому питанні може мати значні наслідки, оскільки зібрані докази можуть бути поставлені під сумнів як отримані неналежним суб'єктом [108, с. 236–244].

У межах перевірки підслідності керівник підрозділу детективів НАБУ має забезпечити належну оцінку двох груп обставин. Перша група пов'язана з правовою кваліфікацією події та встановленням того, чи належить відповідне кримінальне правопорушення до переліку, визначеного кримінальним процесуальним законом. Друга група стосується спеціальних критеріїв підслідності НАБУ: статусу можливої службової особи, розміру предмета кримінального правопорушення, розміру шкоди, зв'язку діяння з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування. Водночас рішення щодо підслідності має прийматися не формально, а з огляду на фактичні дані на момент початку провадження.

Після встановлення наявності відомостей, що можуть засвідчувати кримінальне правопорушення, та попередньої перевірки підслідності важливим елементом є організація внесення відомостей до ЄРДР. Безпосередній обов'язок внесення таких відомостей покладають на слідчого, дізнавача або прокурора, однак керівник органу досудового розслідування відповідно до свого процесуального статусу забезпечує організацію своєчасного початку розслідування [183, с. 181–185]. У діяльності НАБУ це означає, що керівник підрозділу детективів повинен створити умови, за яких повідомлення не залишається без належного реагування, а рішення щодо

початку кримінального провадження приймається з дотриманням вимог КПК України.

Своєчасність внесення відомостей до ЄРДР є гарантією як прав заявника, так і законності подальшої процесуальної діяльності. Будь-які слідчі або негласні слідчі (розшукові) дії до офіційного початку досудового розслідування, за загальним правилом, є недопустимими, крім випадків, передбачених законом. Тому на початковому етапі керівник підрозділу детективів має забезпечити недопущення ситуацій, коли фактична перевірка повідомлення підміняє кримінальне провадження. Такий підхід має важливе значення в антикорупційних справах, у межах яких первинні дії органу досудового розслідування часто є предметом подальшої перевірки суду та сторони захисту [161, с. 133–140].

Практика засвідчує, що питання невнесення відомостей до ЄРДР або несвоєчасного початку досудового розслідування нерідко є предметом оскарження. Для НАБУ це має додаткове значення, оскільки заяви про корупційні кримінальні правопорушення часто стосуються службових осіб високого рівня, складних фінансових операцій або подій, які потребують швидкого забезпечення доказової інформації. У такій ситуації внутрішній контроль керівника підрозділу детективів має бути спрямовано не на ускладнення процедури реєстрації, а на її правову визначеність, своєчасність і належне документування [121, с. 214–246].

Після внесення відомостей до ЄРДР одним з найбільш важливих рішень є визначення детектива або групи детективів, які здійснюватимуть досудове розслідування. Згідно зі ст. 39 КПК України, керівник органу досудового розслідування уповноважений визначати слідчого або групу слідчих у кримінальному провадженні. У контексті НАБУ це повноваження реалізується з огляду на особливий статус детектива, який охоплює кримінальні процесуальні й оперативно-розшукові можливості, а також з огляду на складність кримінальних проваджень, які належать до підслідності цього органу [108, с. 236–244; 183, с. 181–185].

Визначення детектива або групи детективів не повинно бути технічною дією. Воно має ґрунтуватися на оцінці складності провадження, кількості можливих епізодів, обсягу документів та електронних даних, потреби у фінансовому аналізі, наявності міжнародного елементу, необхідності проведення НСРД, а також досвіду детективів у розслідуванні відповідної категорії кримінальних правопорушень. Належне формування групи детективів на початковому етапі дає змогу уникнути дублювання дій, несвоєчасного виконання процесуальних завдань і втрати доказової інформації.

У діяльності НАБУ визначення групи детективів нерідко потребує одночасного залучення аналітичних підрозділів, фахівців з фінансових розслідувань, працівників, які мають досвід роботи з електронними доказами, міжнародною правовою допомогою або розслідуванням складних корупційних схем. Водночас керівник підрозділу детективів не замінює детектива як суб'єкта, який безпосередньо проводить процесуальні дії, однак забезпечує належну організацію роботи тих осіб, від участі яких залежить повнота й своєчасність початкового етапу розслідування [133, с. 99–104; 161, с. 133–140].

Важливим напрямом діяльності керівника підрозділу детективів НАБУ на початковому етапі є забезпечення взаємодії з прокурором САП. Прокурор у кримінальному провадженні здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, а тому він уповноважений приймати або погоджувати процесуальні рішення у випадках, передбачених КПК України. Водночас ефективність початкового етапу значною мірою залежить від того, чи своєчасно детектив, керівник підрозділу та прокурор узгодять послідовність першочергових процесуальних дій, порядок підготовки клопотань до слідчого судді, потребу в проведенні НСРД, забезпеченні збереження майна або документів [34, с. 92–96; 40, с. 205–212].

Зміст такої взаємодії не повинен спотворювати розмежування процесуальних повноважень. Керівник підрозділу детективів НАБУ не

здійснює процесуальне керівництво в значенні ст. 36 КПК України, а прокурор САП не виконує функцій внутрішньої організації роботи підрозділу детективів. Їх взаємодія на початковому етапі повинна бути спрямована на забезпечення узгодженості процесуальних і організаційних дій: прокурор визначає процесуальні орієнтири та здійснює нагляд за законністю, а керівник підрозділу забезпечує належні організаційні умови для виконання відповідних рішень детективами.

Важливого значення набуває попереднє планування першочергових слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій. На початковому етапі визначають, які докази можуть бути втрачені або змінені, які документи необхідно отримати невідкладно, які особи мають бути допитані першочергово, чи є потреба в тимчасовому доступі до речей і документів, обшуку, арешті майна, отриманні інформації з електронних систем, проведенні НСРД або зверненні за міжнародної правової допомоги. Помилка в послідовності цих дій може призвести до втрати доказової інформації або створити підстави для подальшого оскарження результатів розслідування [120, с. 228–239; 121, с. 214–246].

У провадженнях НАБУ таке планування має складніший характер, ніж у більшості кримінальних проваджень загальної підслідності. Це зумовлено необхідністю одночасного аналізу службових повноважень можливих учасників кримінального правопорушення, фінансових потоків, зв'язків між юридичними та фізичними особами, електронного листування, телефонних з'єднань, банківської інформації, даних державних реєстрів та інших джерел. За таких умов керівник підрозділу детективів забезпечує не визначення змісту конкретного процесуального рішення, а узгодженість організаційних умов, за яких детектив може своєчасно й законно реалізувати свої повноваження [133, с. 99–104].

Не менш важливим є дотримання меж участі керівника підрозділу у формуванні початкового плану розслідування. Визначення загальної послідовності дій, розподіл завдань, забезпечення аналітичної підтримки,

контроль за строками й належним оформленням матеріалів належать до сфери допустимого організаційно-процесуального забезпечення. Натомість нав'язування детективу конкретного змісту процесуального рішення, оцінки доказів, висновку про достатність підстав для повідомлення про підозру або обрання певної процесуальної дії без належних правових підстав може розглядатися як втручання в процесуальну самостійність детектива [159, с. 189–195; 160, с. 140–154].

Початковий етап досудового розслідування потребує уваги до процесуальних строків. Строки внесення відомостей до ЄРДР, строки виконання першочергових процесуальних дій, строки підготовки й подання клопотань до слідчого судді, строки виконання доручень прокурора, строки збереження тимчасово вилученого майна мають значення не лише для організації роботи, а й для оцінки законності подальших процесуальних результатів. У зв'язку з цим керівник підрозділу детективів має забезпечувати такий внутрішній контроль, який не обмежує самостійності детектива, але унеможливорює безпідставне зволікання або порушення процесуального порядку [124; 140].

Судова практика, зокрема практика Вищого антикорупційного суду та Верховного Суду, підтверджує, що порушення, допущені на початковому етапі кримінального провадження, можуть мати важливе значення для подальшої оцінки допустимості доказів. Суди зосереджують увагу на своєчасність внесення відомостей до ЄРДР, належність суб'єкта, який здійснював досудове розслідування, дотримання правил підслідності, законність першочергових слідчих дій, належне документування процесуальних рішень і послідовність отримання доказової інформації [124; 140; 145].

Важливого значення набувають ситуації, коли процесуальні дії фактично проводяться до початку досудового розслідування або коли попередня перевірка повідомлення набуває ознак прихованого розслідування. У таких випадках сторона захисту може ставити питання про недопустимість

доказів, отриманих з порушенням установленої законом процедури. Тому керівник підрозділу детективів НАБУ має забезпечити, щоб первинна організація роботи не виходила за межі дозволених законом дій до внесення відомостей до ЄРДР, а після початку провадження – здійснювалася у визначеній кримінальним процесуальним законом формі [124].

Належне визначення підслідності також має доказове значення. Якщо кримінальне провадження розслідується органом, який не мав на це процесуальних повноважень, надалі може виникнути питання про допустимість зібраних доказів і законність прийнятих процесуальних рішень. Для НАБУ це питання є особливо важливим, оскільки законодавець встановив спеціальні критерії підслідності, які повинні бути перевірені вже на початковому етапі. Недостатня увага до цих критеріїв може створити процесуальні ризики, яких можна було уникнути за умови належної організації первинної оцінки матеріалів [108, с. 236–244; 183, с. 181–185].

Аналіз судової практики також засвідчує значення послідовності процесуальних дій. Йдеться про те, щоб кожне наступне рішення ґрунтувалося на належно оформлених попередніх матеріалах: відомості внесені до ЄРДР, детектив або група детективів визначені належним чином, підслідність обґрунтована, клопотання до слідчого судді підготовлені уповноваженим суб'єктом, слідчі або негласні слідчі дії проведені в межах визначених законом повноважень, а їх результати належно зафіксовані. Порушення такої послідовності може підтверджувати неналежну організацію початкового етапу розслідування та впливати на оцінку доказів [140; 145].

У цьому аспекті діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ спрямована на забезпечення процесуальної узгодженості початкового етапу розслідування. Йдеться не про його безпосередню участь у доказуванні, а про створення умов, за яких докази збираються належним суб'єктом, у належній процесуальній формі, у передбачені законом строки й з дотриманням прав учасників кримінального провадження [133, с. 99–104; 161, с. 133–140]. Такий підхід дає змогу уникнути помилкового уявлення про керівника підрозділу як

про суб'єкта доказування, водночас надає можливість показати його реальний вплив на організаційні умови здійснення доказової діяльності.

Увагу слід зосередити на прогнозуванні процесуальних ризиків. У складних антикорупційних провадженнях майже кожна процесуальна дія може бути предметом подальшого оскарження: внесення відомостей до ЄРДР, визначення підслідності, проведення обшуку, тимчасового доступу, арешту майна, НСРД, вилучення електронних носіїв, відкриття матеріалів стороні захисту. На початковому етапі керівник підрозділу детективів має забезпечити, щоб такі дії готувалися з огляду на можливі правові наслідки, а не лише з позиції їх фактичної доцільності [120, с. 228–239; 121, с. 214–246].

Прогнозування процесуальних ризиків не означає втручання в процесуальний розсуд детектива. Воно полягає в своєчасному виявленні юридично значущих обставин, які можуть ускладнити подальше використання доказів: сумнівна підслідність, недостатня конкретизація обставин у клопотанні, невизначеність суб'єкта виконання дії, порушення строків, неналежне документування, відсутність погодження прокурора у випадках, передбачених законом, або недотримання порядку звернення до слідчого судді. Реагування на такі обставини належить до організаційно-процесуального забезпечення розслідування й не повинно перетворюватися на визначення детективом змісту його процесуального рішення.

Водночас ефективність діяльності керівника підрозділу детективів НАБУ на початковому етапі можлива лише за умови дотримання меж його впливу. Надмірна централізація прийняття рішень у підрозділі може призвести до фактичного обмеження процесуальної самостійності детектива, а повне усунення керівника від організації початкового етапу – до хаотичності, дублювання дій, порушення строків і втрати доказової інформації. Оптимальним є такий порядок, за якого керівник забезпечує організацію, координацію та контроль за процесуальною формою, але не підміняє детектива в ухваленні процесуальних рішень [159, с. 189–195; 160, с. 140–154].

Початковий етап досудового розслідування в антикорупційних кримінальних провадженнях, підслідних НАБУ, характеризується поєднанням правової невідкладності та фактичної складності. З одного боку, кримінальний процесуальний закон вимагає швидкого реагування на інформацію про можливе кримінальне правопорушення. З іншого боку, така інформація часто потребує одночасної оцінки багатьох обставин: статусу особи, предмета кримінального правопорушення, розміру шкоди, зв'язку діяння з виконанням службових повноважень, можливості втрати доказів, потреби в проведенні негласних заходів або тимчасового доступу до документів. У цій площині діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ набуває найбільшого значення.

З огляду на це, діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ на початковому етапі досудового розслідування слід розглядати як організаційно-процесуальне забезпечення належного початку кримінального провадження. Вона охоплює своєчасне реагування на інформацію про кримінальне правопорушення, організацію внесення відомостей до ЄРДР, перевірку підслідності, визначення детектива або групи детективів, забезпечення взаємодії з прокурором САП, організацію першочергових слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, контроль за строками й належним документуванням. Така діяльність не є доказуванням у власному процесуальному значенні, однак вона створює умови для того, щоб доказування здійснювалося належним суб'єктом, у законній процесуальній формі та з дотриманням прав учасників кримінального провадження.

Подальший аналіз особливостей діяльності керівника підрозділу детективів НАБУ на початковому етапі потребує з'ясування правової природи цього етапу в системі кримінального провадження, оскільки від правильного визначення його меж залежить розуміння обсягу допустимої участі керівника в первинній організації досудового розслідування.

У науковій літературі початковий етап досудового розслідування тлумачиться неоднаково. Деякі дослідники пов'язують його з моментом внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та

виникненням кримінального провадження як процесуальної форми діяльності уповноважених суб'єктів. У межах такого підходу увагу зосереджують на дотриманні вимог ст. 214 КПК України, своєчасності реєстрації повідомлення про кримінальне правопорушення, забезпеченні прав заявника й недопущенні проведення процесуальних дій до офіційного початку досудового розслідування [183, с. 181–185]. Водночас у кримінальній процесуальній доктрині обґрунтовано й ширше тлумачення цього етапу, за якого його зміст охоплює не лише реєстрацію відомостей у ЄРДР, а й первинну правову оцінку отриманої інформації, перевірку належності провадження до підслідності відповідного органу, визначення слідчого або групи слідчих, організацію першочергових слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, а також попереднє планування подальшого розслідування [133, с. 99–104; 161, с. 133–140].

Для дослідження діяльності керівника підрозділу детективів НАБУ більш обґрунтованим є другий підхід, оскільки він дає змогу врахувати реальний зміст початкового етапу в антикорупційних кримінальних провадженнях. У практичній діяльності цей етап не обмежують формальним внесенням відомостей до ЄРДР. Він охоплює сукупність взаємопов'язаних організаційно-процесуальних рішень, від яких залежить своєчасність початку розслідування, належне визначення підслідності, правильний добір детективів, збереження доказової інформації та недопущення процесуальних помилок, що можуть вплинути на подальшу оцінку доказів судом [120, с. 228–239; 121, с. 214–246].

У цьому контексті діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ має визначальне організаційно-процесуальне значення, оскільки на рівні керівника забезпечується перехід від отримання інформації про можливе кримінальне правопорушення до належно організованого досудового розслідування. Такий перехід не є автоматичним. Він потребує оцінки характеру отриманих відомостей, можливого зв'язку події з кримінальними правопорушеннями, підслідними НАБУ, статусу можливих учасників, розміру предмета кримінального правопорушення або завданої шкоди, а також

процесуальних ризиків, пов'язаних з несвоєчасним початком провадження чи втратою доказової інформації [108, с. 236–244; 120, с. 228–239].

Особливість антикорупційних кримінальних проваджень полягає в тому, що вони часто пов'язані зі складними фінансовими операціями, використанням юридичних осіб, посередників, службових повноважень, електронних комунікацій, документів публічних закупівель, банківської інформації, а в окремих випадках – із міжнародним елементом. За таких умов початковий етап виконує функцію правового відмежування інформації, яка потребує перевірки в межах кримінального провадження, від відомостей, що не належать до компетенції НАБУ або не містять даних про можливе кримінальне правопорушення. Водночас така оцінка не повинна перетворюватися на приховану дослідчу перевірку до внесення відомостей до ЄРДР, оскільки це суперечило б змісту ст. 214 КПК України.

Неналежна організація початкового етапу може спричинити два протилежні негативні наслідки. Перший полягає в безпідставному початку кримінального провадження за відсутності даних, які об'єктивно засвідчують можливе кримінальне правопорушення. Другий – у необґрунтованому зволіканні з реєстрацією відомостей або фактичній відмові в початку розслідування тоді, коли отримана інформація потребує перевірки засобами кримінального провадження [161, с. 133–140]. Обидва варіанти є небажаними: перший створює ризик безпідставного втручання в права особи, другий – ризик втрати доказів, уникнення відповідальності й порушення прав заявника.

З огляду на це, діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ має бути спрямована на забезпечення законності, своєчасності й обґрунтованості первинного реагування на інформацію про кримінальне правопорушення. Йдеться не про самостійне вирішення ним питання про наявність чи відсутність складу кримінального правопорушення, а про створення таких організаційних умов, за яких отримана інформація оцінюється уповноваженим суб'єктом відповідно до КПК України, з огляду на вимоги підслідності й без необґрунтованого затягування початку досудового розслідування.

Важливого значення набуває співвідношення процесуальних та організаційних елементів початкового етапу. У більшості випадків ці елементи не існують відокремлено одне від одного. Внесення відомостей до ЄРДР є процесуальною дією, однак її своєчасність залежить від належної організації прийому, реєстрації, передання й первинного опрацювання інформації. Визначення детектива або групи детективів має процесуальне значення, але водночас передбачає оцінку навантаження, спеціалізації, досвіду та можливості забезпечити невідкладне виконання першочергових дій [121, с. 214–246]. Через таке поєднання організаційного та процесуального змісту участь керівника підрозділу детективів на початковому етапі не може бути другорядною.

У діяльності НАБУ зазначене поєднання виявляється особливо виразно, оскільки детектив водночас реалізує повноваження слідчого й має можливість використовувати оперативно-розшуковий інструментарій у межах, визначених законом. Тому організація початку досудового розслідування в НАБУ пов'язана не лише з визначенням виконавця, а й із забезпеченням аналітичного супроводу, оперативної підтримки, взаємодії з прокурором САП, підготовки клопотань до слідчого судді, збереження конфіденційності та належного документування першочергових процесуальних рішень [133, с. 99–104; 161, с. 133–140].

Водночас участь керівника підрозділу детективів у початковій організації розслідування не повинна виходити за межі, визначені кримінальним процесуальним законом. Втручання в процесуальний розсуд детектива, нав'язування йому змісту процесуального рішення, визначення наперед оцінки доказів або висновку щодо достатності підстав для повідомлення про підозру є неприпустимими, оскільки суперечать засадам процесуальної самостійності та персональної відповідальності суб'єкта, який безпосередньо здійснює досудове розслідування [159, с. 189–195; 160, с. 140–154].

Узагальнення наведених положень дає підстави розглядати початковий етап досудового розслідування в антикорупційних кримінальних

провадження як складну організаційно-процесуальну стадію, у межах якої формуються передумови подальшої доказової діяльності. Діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ на цьому етапі полягає не в здійсненні доказування, а в забезпеченні належних умов для того, щоб доказування здійснювалося уповноваженим детективом у визначеній законом формі, у належні строки й з дотриманням прав учасників кримінального провадження.

Одним з найважливіших рішень на початковому етапі є визначення детектива або групи детективів, які здійснюватимуть досудове розслідування. У кримінальних провадженнях, підслідних НАБУ, це рішення не може розглядатися як технічна дія. Воно має важливе значення для подальшої організації розслідування, оскільки від правильного добору детективів залежить своєчасність проведення першочергових слідчих дій, якість роботи з документами й електронними даними, ефективність взаємодії з аналітичними й оперативними підрозділами, а також можливість забезпечити належний зв'язок з прокурором САП [108, с. 236–244; 120, с. 228–239].

Правові підстави для визначення слідчого або групи слідчих закріплено у ст. 39 КПК України, яка наділяє керівника органу досудового розслідування відповідними повноваженнями. У системному зв'язку з положеннями ст. 36 і 40 КПК України це означає, що керівник організовує роботу слідчого підрозділу, прокурор здійснює процесуальне керівництво, а детектив безпосередньо проводить процесуальні дії та приймає рішення в межах своєї компетенції [183, с. 181–185]. Тому некоректним є ототожнення керівника підрозділу детективів з керівником слідчої групи або прокурором; його повноваження мають інший зміст і реалізуються переважно через організаційне забезпечення розслідування.

Під час формування групи детективів керівник підрозділу має враховувати кілька взаємопов'язаних критеріїв. До них належать складність кримінального провадження, кількість можливих епізодів, обсяг документів, наявність фінансових операцій, потреба в проведенні НСРД, необхідність роботи з електронними доказами, можливість міжнародного співробітництва,

а також попередній досвід детективів у розслідуванні відповідної категорії кримінальних правопорушень. Такий підхід дає змогу уникнути випадкового або формального розподілу провадження та забезпечує належну підготовленість групи до першочергових дій.

Першим завданням керівника підрозділу на цьому етапі є добір детективів з огляду на їх спеціалізацію. У складних корупційних провадженнях не завжди достатньо залучити одного детектива, який формально відповідає вимогам закону. Провадження щодо зловживань у сфері публічних закупівель потребують розуміння бюджетних процедур, тендерної документації, договірних відносин і можливих способів завищення вартості робіт або послуг. Провадження, пов'язані з легалізацією активів, незаконним збагаченням або одержанням неправомірної вигоди через посередників, потребують аналізу банківських операцій, корпоративних зв'язків, електронних комунікацій і майнового стану учасників. Відповідно, добір детективів повинен відповідати фактичній складності провадження.

Другим завданням є визначення внутрішньої організації роботи групи. Йдеться про розмежування напрямів між детективами, визначення відповідального за взаємодію з прокурором, організацію роботи з аналітичними підрозділами, підготовку клопотань, проведення обшуків, тимчасових доступів, допитів, аналіз вилучених документів і електронних носіїв. Такий розподіл не повинен підміняти процесуальної самостійності кожного детектива, але він необхідний для уникнення дублювання дій, втрати часу й несвоєчасного виконання процесуальних завдань.

Третім завданням є забезпечення балансу між процесуальною самостійністю детективів і належною організацією роботи групи. Керівник підрозділу має створити умови, за яких детектив самостійно приймає процесуальні рішення в межах закону, але його діяльність не є відірваною від загального плану розслідування. Такий баланс дає змогу уникнути двох крайнощів: надмірного втручання керівника в процесуальний розсуд

детектива й хаотичності розслідування, коли кожен учасник групи діє без належного зв'язку з іншими напрямками провадження [159, с. 189–195].

Четвертим завданням є перевірка готовності групи до невідкладних процесуальних дій. На початковому етапі може виникнути потреба в одночасному проведенні обшуків у кількох місцях, вилученні документів, забезпеченні доступу до електронних систем, допиті ключових свідків, тимчасовому доступі до речей і документів, арешті майна або підготовці матеріалів для звернення до слідчого судді. Тому керівник підрозділу має заздалегідь оцінити наявність необхідних технічних, кадрових та аналітичних ресурсів, а також можливість їх швидкого залучення [120, с. 228–239].

Формування групи детективів у кримінальних провадженнях НАБУ не можна зводити до видання відповідного процесуального або внутрішнього документа. Це рішення повинно мати змістове обґрунтування, пов'язане з характером кримінального правопорушення, обсягом необхідних дій, ризиком втрати доказів, потребою в спеціальних знаннях, кількістю можливих учасників і необхідністю забезпечення конфіденційності. У цьому полягає відмінність антикорупційних проваджень від значної частини проваджень загальної підслідності, де добір слідчого часто обумовлено переважно навантаженням і територіальним чинником.

Практика складних кримінальних проваджень засвідчує, що результативність роботи групи детективів на початковому етапі залежить від своєчасності та обґрунтованості рішень щодо її складу. У випадках, коли після початку розслідування виявляються нові епізоди, додаткові учасники або окремі напрями фінансового аналізу, керівник підрозділу має оперативно вирішувати питання про зміну або розширення групи, залучення детективів з відповідною спеціалізацією, а також перерозподіл завдань. Такі рішення впливають не на оцінку доказів, а на здатність органу досудового розслідування своєчасно їх виявити, зберегти й належно процесуально оформити [161, с. 133–140].

Після визначення детектива або групи детективів важливого значення набуває планування першочергових слідчих (розшукових) дій. Відповідно до ст. 223 КПК України, слідчі (розшукові) дії спрямовані на отримання або перевірку доказів у конкретному кримінальному провадженні. На початковому етапі їх планування має бути підпорядковане не абстрактній доцільності, а конкретній процесуальній меті: встановити обставини події, зберегти документи й електронні дані, перевірити зв'язки між учасниками, забезпечити можливість подальшої оцінки доказів судом і не допустити порушення прав учасників кримінального провадження [183, с. 181–185].

Функції керівника підрозділу детективів НАБУ в цій частині полягають у забезпеченні організаційної узгодженості першочергових дій. Він має сприяти визначенню послідовності обшуків, оглядів, тимчасових доступів до речей і документів, допитів, витребування інформації, призначення експертиз, підготовки клопотань до слідчого судді, а за наявності підстав – організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Однак рішення про проведення конкретної процесуальної дії, її обґрунтування та процесуальне оформлення повинні здійснюватися уповноваженим детективом і прокурором у порядку, визначеному КПК України.

У провадженнях НАБУ планування першочергових дій часто потребує врахування кількох напрямів: вилучення документів, збереження електронної інформації, недопущення повідомлення інших учасників кримінального правопорушення, забезпечення конфіденційності НСРД, отримання даних із державних реєстрів, банківських установ або міжнародних джерел. Неналежна послідовність таких дій може призвести до втрати доказової інформації, оскільки учасники корупційних схем зазвичай мають можливість швидко змінювати документи, переміщувати активи або узгоджувати позицію між собою.

Чітко сплановані й узгоджені слідчі дії можуть суттєво підвищити результативність початкового етапу. Водночас проведення обшуків у кількох місцях, своєчасне вилучення документів та електронних носіїв, забезпечення

доступу до інформаційних систем, швидке призначення експертиз і допит осіб, які володіють первинною інформацією, зменшують ризик витоку відомостей та втрати доказів. Водночас такі дії повинні здійснюватися лише після належного процесуального оформлення й за участю уповноважених суб'єктів, оскільки інакше їх результати можуть бути поставлені під сумнів [124; 140].

Недостатня узгодженість першочергових дій, порушення строків або непослідовність їх проведення можуть знизити якість доказової бази навіть у тих випадках, якщо фактична інформація є значущою для кримінального провадження. Тому діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ має бути спрямована на те, щоб першочергові дії не проводилися ізольовано одна від одної, а були пов'язані з предметом доказування, процесуальними строками, позицією прокурора й подальшою можливістю використання отриманих результатів у суді.

Планування початкових слідчих (розшукових) дій слід розглядати як організаційно-процесуальний процес, у межах якого керівник підрозділу детективів забезпечує узгодження ресурсів, строків, виконавців і послідовності дій. Його завдання полягає не у визначенні замість детектива змісту процесуального рішення, а у створенні умов для того, щоб таке рішення було своєчасно підготовлене, належно обґрунтоване, погоджене з прокурором у передбачених законом випадках і реалізоване без порушення процесуальної форми.

Окремого аналізу потребує взаємодія керівника підрозділу детективів з прокурором САП на початковому етапі досудового розслідування. Відповідно до ст. 36 КПК України, прокурор здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, тоді як керівник підрозділу детективів забезпечує організацію роботи детективів і виконання завдань у межах відповідного провадження. Ці функції не є тотожними й не повинні підміняти одна одну. Їх правильне співвідношення дає змогу забезпечити як законність процесуальних рішень, так і належну організацію їх виконання [34, с. 92–96; 40, с. 205–212].

Правовий механізм такої взаємодії має комплексний характер. Прокурор визначає процесуальні орієнтири розслідування, надає письмові вказівки у випадках і порядку, передбачених КПК України, погоджує клопотання, звертається до слідчого судді або підтримує відповідні процесуальні ініціативи. Керівник підрозділу детективів, зі свого боку, забезпечує організаційне виконання процесуальних рішень: визначення виконавців, розподіл завдань, своєчасну підготовку матеріалів, взаємодію між детективами, аналітиками, оперативними підрозділами й іншими залученими особами.

У цьому аспекті необхідно уникати формули про «єдиний механізм процесуального й організаційного управління», оскільки вона може створити хибне уявлення про змішування повноважень прокурора й керівника підрозділу. Коректніше говорити про узгоджену взаємодію різних за правовою природою повноважень. Прокурор не виконує функцій внутрішнього керівництва підрозділом детективів, а керівник підрозділу не здійснює процесуальне керівництво в значенні ст. 36 КПК України. Вони діють у різних площинах, але їх діяльність має бути узгодженою на рівні строків, виконавців, підготовки клопотань і забезпечення належної процесуальної форми.

Особливо обережно слід формулювати питання виконання письмових вказівок прокурора. Детектив як суб'єкт досудового розслідування зобов'язаний виконувати законні письмові вказівки прокурора в межах кримінального провадження. Керівник підрозділу детективів у цьому процесі не замінює прокурора й не переглядає законність таких вказівок у процесуальному значенні. Його участь може полягати в організації їх виконання: визначенні детектива, забезпеченні строків, залученні необхідних ресурсів, координації між виконавцями й контролі за належним оформленням результатів.

Закон України від 31 липня 2025 року № 4560-IX, який стосується посилення повноважень Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, слід згадувати в цьому

підрозділі лише в тому обсязі, у якому він має безпосереднє значення для співвідношення повноважень прокурора САП, детектива й керівника підрозділу детективів [148]. Розгорнутий аналіз законодавчих змін доцільніше здійснювати в окремій частині роботи, присвяченій нормативному забезпеченню статусу керівника підрозділу детективів НАБУ, а не в межах опису початкового етапу досудового розслідування.

Практична взаємодія між керівником підрозділу детективів і прокурором на початковому етапі виявляється в своєчасному обміні інформацією про первинні матеріали, узгодженні першочергових процесуальних кроків, підготовці клопотань до слідчого судді, оцінці потреби в проведенні НСРД, забезпеченні збереження документів та електронної інформації. Така взаємодія повинна бути спрямована на недопущення ситуацій, за яких організаційна неузгодженість у підрозділі або несвоєчасна комунікація з прокурором призводять до втрати доказів чи порушення процесуальної форми [160, с. 140–154].

Погодження плану першочергових дій не означає, що керівник підрозділу або прокурор повинні наперед визначати всі процесуальні рішення детектива. Йдеться про узгодження загальної послідовності дій, строків виконання, потреби у зверненні до слідчого судді, наявності технічних і кадрових ресурсів, порядку збереження конфіденційної інформації та належного документування. Такий підхід дає змогу поєднати процесуальну самостійність детектива з необхідністю організованого початку розслідування.

Важливим елементом є підготовка клопотань і процесуальних документів, які потребують погодження або подання прокурором. Керівник підрозділу детективів може забезпечити своєчасність підготовки відповідних матеріалів, залучення аналітичної інформації, перевірку повноти додатків, узгодження участі виконавців, однак зміст процесуального обґрунтування має формуватися уповноваженим детективом і прокурором відповідно до їх

процесуального статусу. Такий порядок надає можливість уникнути підміни процесуального рішення організаційною вказівкою керівника підрозділу.

Також важливим є інформаційний обмін між керівником підрозділу, детективами й прокурором. На початковому етапі нові обставини можуть змінювати послідовність першочергових дій: поява інформації про ризик знищення документів, переміщення активів, узгодження позиції між учасниками, наявність електронних даних, які можуть бути швидко видалені, або необхідність одночасного проведення кількох процесуальних дій. За таких умов керівник підрозділу має забезпечити швидке організаційне реагування, а прокурор – належну процесуальну оцінку відповідних рішень.

Координація з прокурором САП на початковому етапі не повинна зводитися до формального листування або погодження окремих документів. Вона має забезпечувати своєчасне виявлення процесуальних ризиків, підготовку якісних клопотань, правильне визначення черговості слідчих дій, дотримання строків та уникнення ситуацій, коли слідча дія проводиться без належної правової підстави. У цій взаємодії керівник підрозділу детективів є не процесуальним керівником, а посадовою особою, що забезпечує організаційне виконання завдань досудового розслідування в межах компетенції НАБУ.

Початковий етап досудового розслідування в кримінальних провадженнях, підслідних НАБУ, є найбільш чутливим до ризиків втрати інформації. Упродовж цього періоду визначають основні напрями перевірки версій, забезпечується збереження документів, електронних носіїв, даних державних реєстрів, банківської інформації, службового листування та інших відомостей, які можуть мати доказове значення. Будь-яке зволікання, витік інформації або несвоєчасна підготовка клопотання до слідчого судді можуть значно ускладнити подальше доказування.

Відповідно до положень ст. 223 та 246 КПК України, слідчі (розшукові) й негласні слідчі (розшукові) дії повинні здійснюватися у визначеній законом процесуальній формі та з дотриманням вимог щодо підстав, порядку проведення,

фіксації й використання отриманих результатів. У випадку НСРД важливого значення набуває конфіденційність їх підготовки та проведення, оскільки передчасне розголошення інформації може зробити такі дії неефективними або взагалі унеможливити їх проведення [16, с. 18–24; 42, с. 8–17].

У діяльності керівника підрозділу детективів НАБУ ці вимоги реалізуються через забезпечення оперативності й конфіденційності першочергових дій. Йдеться про визначення часових меж проведення обшуків, оглядів, тимчасових доступів, допитів та інших слідчих дій; обмеження доступу до інформації лише тими працівниками, участь яких є необхідною; використання захищених каналів комунікації; організацію одночасного проведення дій у кількох місцях; недопущення несанкціонованого розголошення відомостей про заплановані процесуальні заходи.

Досліджуючи негласне співробітництво під час розслідування корупційних кримінальних правопорушень, Р. Ю. Вовчок зосереджує увагу на значенні своєчасного отримання інформації від осіб, які володіють відомостями про обставини правопорушення, та необхідність захисту такої інформації від передчасного розголошення [16, с. 18–24]. Для діяльності НАБУ це має особливе значення, оскільки корупційні кримінальні правопорушення часто вчиняють у закритому службовому або комунікаційному середовищі, а встановлення фактичних обставин залежить від можливості зберегти конфіденційність початкових дій.

Аналізуючи співвідношення конфіденційного й негласного співробітництва, М. Л. Грібов та О. І. Козаченко акцентують на необхідності нормативної визначеності форм такої діяльності, належного документування й обмеження доступу до відомостей, отриманих у процесі негласної взаємодії [42, с. 8–17]. У контексті діяльності керівника підрозділу детективів НАБУ це означає, що організація конфіденційності не може бути довільною: вона повинна спиратися на вимоги КПК України, законодавства про оперативно-

розшукову діяльність, внутрішні правила обігу службової інформації та процесуальні гарантії сторін.

Практичне значення оперативності й конфіденційності помітне в провадженнях, у яких необхідно провести кілька обшуків, затримань або тимчасових доступів у різних місцях. Якщо такі дії організовані своєчасно й узгоджено, це знижує ризик знищення документів, видалення електронних даних, переміщення активів або узгодження позицій між учасниками кримінального правопорушення. Натомість затримка в погодженні дій, неналежна комунікація між виконавцями або витік інформації можуть призвести до втрати доказів і ускладнення подальшого доведення обставин кримінального правопорушення.

Забезпечення оперативності й конфіденційності початкових дій слід розглядати не як тактичну рекомендацію, а як складову належної організації кримінального провадження. Керівник підрозділу детективів має забезпечити такий порядок підготовки й виконання першочергових дій, який відповідає вимогам процесуальної форми, зберігає таємницю запланованих заходів і не створює ризиків для подальшої допустимості доказів. У цьому виявляється кримінально-процесуальне значення його організаційної діяльності на початковому етапі.

Ефективність початкового етапу досудового розслідування визначають не лише швидкістю реагування, а й внутрішньою узгодженістю рішень, що приймаються детективом, прокурором і керівником підрозділу в межах їх компетенції. Початкові процесуальні дії повинні бути пов'язані із загальною логікою доказування: відомості внесені до ЄРДР, підслідність визначена, детектив або група детективів призначені, першочергові дії підготовлені, клопотання до слідчого судді оформлені, а результати належним чином зафіксовані [108, с. 236–244; 183, с. 181–185].

У науковій літературі обґрунтовано, що на початковому етапі формуються передумови подальшої доказової діяльності, а помилки, допущені в цей період, часто неможливо повністю усунути на наступних

стадіях кримінального провадження [183, с. 181–185]. З огляду на це, діяльність керівника підрозділу детективів не може зводитися лише до формального контролю за навантаженням працівників. Вона має охоплювати організацію належного початку розслідування, координацію першочергових дій і забезпечення умов для збереження доказової інформації.

Водночас надмірна концентрація організаційного впливу на початковому етапі може створювати ризики для процесуальної самостійності детектива. Тому необхідно розмежовувати допустиме організаційно-процесуальне забезпечення й недопустиме втручання в процесуальний розсуд. Допустимим є визначення складу групи, координація строків, забезпечення ресурсів, організація інформаційного обміну, контроль за належним оформленням матеріалів. Недопустимим є нав'язування детективу висновку щодо оцінки доказів, змісту процесуального рішення або наперед визначеного результату розслідування [112, с. 86–104; 159, с. 189–195].

У діяльності НАБУ ця проблема є особливо помітною через складність кримінальних проваджень і необхідність постійної взаємодії детективів з аналітичними й оперативними підрозділами, а також прокурором САП. Повна відокремленість детектива від організаційного впливу керівника підрозділу є неможливою, оскільки розслідування топкорупції потребує координації значної кількості дій, виконавців і джерел інформації. Водночас така координація має залишатися в межах організації розслідування, не підміняючи самостійного прийняття процесуальних рішень детективом.

Тому слід розмежовувати форми впливу керівника підрозділу на діяльність детективів. Організаційний вплив спрямовано на забезпечення умов розслідування: розподіл проваджень, визначення групи, забезпечення аналітичної підтримки, контроль строків, взаємодію з прокурором, підготовку технічних і кадрових ресурсів. Процесуальний вплив стосується змісту рішень у кримінальному провадженні, оцінки доказів, вибору конкретної процесуальної дії та визначення її обґрунтування. Якщо перший є необхідним

для ефективної роботи підрозділу, то другий можливий лише за наявності прямої законодавчої підстави [108, с. 236–244].

На початковому етапі межа між цими формами впливу є найбільш чутливою, оскільки тоді визначаються перші напрями розслідування, послідовність слідчих дій, потреба в зверненні до слідчого судді, необхідність проведення НСРД і залучення додаткових ресурсів. Тому будь-які рішення керівника підрозділу, які можуть мати значення для прав учасників кримінального провадження або подальшої допустимості доказів, повинні бути належним чином оформлені й перевірені.

Судова практика в кримінальних провадженнях, підслідних НАБУ, засвідчує, що суди зосереджують увагу не лише на формальному дотриманні окремих процесуальних вимог, а й на послідовності дій органу досудового розслідування, належності суб'єкта, який приймав рішення, дотриманні правил підслідності й законність отримання доказів [124; 140; 145]. Це означає, що організація початкового етапу має значення не лише для внутрішньої роботи підрозділу, а й для подальшої судової оцінки результатів розслідування.

У цьому контексті обґрунтованим є підхід, за якого ефективність досудового розслідування визначається не лише професійністю окремого детектива, а й якістю організації роботи всього підрозділу. Керівник підрозділу не є суб'єктом доказування у власному процесуальному значенні, однак його організаційні рішення впливають на те, чи буде доказова інформація своєчасно виявлена, збережена, належно оформлена й використана у встановленому законом порядку [108, с. 236–244; 183, с. 181].

Водночас чинне кримінальне процесуальне законодавство не повною мірою визначає порядок документування окремих організаційно-процесуальних рішень керівника підрозділу детективів НАБУ на початковому етапі. Це стосується рішень про формування групи детективів, зміну її складу, розподіл напрямів роботи, організацію взаємодії з аналітичними й оперативними підрозділами, а також фіксацію заходів, спрямованих на

забезпечення конфіденційності та своєчасності першочергових дій. Відсутність чітких правил може створювати передумови для неформалізованого впливу на перебіг розслідування.

З огляду на це доцільно ставити питання про нормативне закріплення мінімальних стандартів організаційно-процесуальної діяльності керівника підрозділу детективів НАБУ на початковому етапі досудового розслідування. Такі стандарти мають охоплювати порядок визначення детектива або групи детективів, фіксацію підстав зміни складу групи, документування розподілу основних напрямів роботи, забезпечення взаємодії з прокурором САП, а також правила внутрішнього контролю за строками й належним оформленням матеріалів.

Початковий етап досудового розслідування в кримінальних провадженнях, підслідних НАБУ, характеризується підвищеною складністю, що зумовлює необхідність активної, але юридично обмеженої участі керівника підрозділу детективів у його організації. Така участь повинна забезпечувати своєчасне реагування на інформацію про кримінальне правопорушення, належний добір детективів, узгодженість першочергових дій, збереження конфіденційності, взаємодію з прокурором і недопущення процесуальних порушень.

Визначальною проблемою є не власне факт організаційного впливу керівника підрозділу детективів НАБУ, а його межі, форма й контрольованість. Належне нормативне оформлення відповідних рішень дасть змогу забезпечити баланс між ефективністю антикорупційного розслідування та процесуальною самостійністю детектива. Такий підхід є необхідним для формування передбачуваної практики початку досудового розслідування в кримінальних провадженнях, які належать до підслідності НАБУ.

2.2. Організація взаємодії керівником підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України діяльності детектива з іншими уповноваженими особами під час досудового розслідування

Досудове розслідування кримінальних правопорушень, які належать до підслідності Національного антикорупційного бюро України, не може бути зведене лише до індивідуальної процесуальної діяльності окремого детектива. Проведення цієї категорії зазвичай потребують водночас використання процесуальних, оперативно-розшукових, аналітичних, технічних та експертних можливостей, що зумовлює необхідність належної взаємодії між детективами, оперативними підрозділами, прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, аналітичними підрозділами НАБУ й іншими уповноваженими особами. У цьому контексті діяльність керівника підрозділу детективів має розглядатися не як загальне адміністрування роботи підрозділу, а як організаційно-процесуальне забезпечення узгодженої діяльності суб'єктів, залучених до кримінального провадження [2, с. 315–321; 27, с. 73].

Специфіка кримінальних проваджень, підслідних НАБУ, полягає в складності фактичних обставин, значному обсязі документальної та електронної інформації, необхідності аналізу фінансових операцій, використанні негласних слідчих (розшукових) дій, а також у потребі збереження конфіденційності на етапі документування протиправної діяльності. За таких умов належна взаємодія детективів з оперативними й аналітичними підрозділами впливає не лише на швидкість розслідування, а й на якість отриманих доказів, можливість їх подальшого використання в суді й дотримання прав учасників кримінального провадження [17, с. 108–118; 45, с. 248–256; 91, с. 142–147].

Керівник підрозділу детективів НАБУ в цій системі не підміняє детектива, прокурора або працівника оперативного підрозділу. Його завдання полягає в забезпеченні такого порядку взаємодії, за якого кожен суб'єкт діє в межах своєї компетенції, а результати їх діяльності не втрачають

процесуального значення через порушення строків, неналежне документування, неузгодженість дій або неправомірне розголошення відомостей досудового розслідування. Тому організація взаємодії має будуватися не на адміністративному втручанні в зміст процесуальних рішень, а на координації строків, виконавців, ресурсів, послідовності дій і способу фіксації їх результатів [58, с. 189–191; 61, с. 230–233; 62, с. 462–467].

Нормативну основу взаємодії детективів НАБУ з іншими уповноваженими особами становлять положення КПК України, Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», а також відомчі акти, що регламентують організацію діяльності відповідних підрозділів. Відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 3 КПК України, слідчим є, зокрема, службова особа головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів або підрозділу внутрішнього контролю НАБУ, уповноважена в межах компетенції здійснювати досудове розслідування [111]. Це означає, що детектив НАБУ в кримінальному провадженні має процесуальний статус слідчого, однак специфіка його діяльності полягає в поєднанні досудового розслідування з можливістю використання оперативно-розшукових засобів у межах, визначених законом.

Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» визначає НАБУ як державний правоохоронний орган, на який покладено попередження, виявлення, припинення, розслідування й розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, які належать до його підслідності [152]. У структурі Бюро функціонують підрозділи детективів, оперативно-технічні, аналітичні, спеціальні й інші підрозділи, діяльність яких може мати значення для конкретного кримінального провадження. Водночас наявність таких підрозділів не означає їх довільного залучення до процесуальної діяльності. У кримінальному провадженні кожна дія має здійснюватися уповноваженим суб'єктом, у передбаченій законом формі та з належною фіксацією її результатів.

Кримінальний процесуальний закон визначає порядок залучення оперативних підрозділів до виконання завдань досудового розслідування. Відповідно до ч. 2 ст. 40 КПК України, слідчий, а у провадженнях НАБУ – детектив, має право доручати проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам [111]. У ст. 41 КПК України встановлено, що оперативні підрозділи здійснюють слідчі (розшукові) дії та НСРД за письмовим дорученням слідчого, дізнавача або прокурора, а під час виконання такого доручення користуються повноваженнями слідчого [111]. Це положення має принципове значення, оскільки відмежовує процесуальне доручення від адміністративного завдання.

Оперативний підрозділ, залучений до виконання доручення детектива або прокурора, не набуває самостійної процесуальної ініціативи в кримінальному провадженні. Він виконує конкретно визначене доручення, діє в межах його змісту й не може самостійно змінювати процесуальну мету відповідної дії. Водночас результати такої діяльності можуть мати доказове значення лише за умови, якщо доручення було належно оформлене, виконане уповноваженими особами, у межах закону та з дотриманням вимог до фіксації результатів [2, с. 315–321; 27, с. 73–79].

У цьому контексті важливо розмежовувати три рівні взаємодії. Перший рівень є процесуальним і охоплює доручення детектива або прокурора оперативному підрозділу, відповідно до ст. 40 і 41 КПК України. Другий рівень є організаційно-процесуальним і стосується забезпечення виконання таких доручень: визначення виконавців, строків, технічних засобів, способу комунікації та порядку передання результатів. Третій рівень є внутрішньо організаційним і пов'язаний з координацією роботи структурних підрозділів НАБУ без втручання в зміст процесуальних рішень детектива або прокурора. На другому та третьому рівнях найбільш виразно виявляється значення діяльності керівника підрозділу детективів.

Керівник підрозділу детективів НАБУ, діючи як керівник органу досудового розслідування в розумінні ст. 39 КПК України, організовує

досудове розслідування, визначає детектива або групу детективів, у необхідних випадках визначає старшого групи, ознайомлюється з матеріалами кримінального провадження, дає письмові вказівки в межах закону, а також забезпечує дотримання вимог кримінального процесуального законодавства [45, с. 248–256; 111]. Однак ці повноваження не дають підстав розглядати його як суб'єкта, який замінює детектива в проведенні процесуальних дій або прокурора в здійсненні процесуального керівництва.

Важливе значення має те, що п. 6 ч. 2 ст. 39 КПК України передбачає можливість керівника органу досудового розслідування здійснювати досудове розслідування, користуючись повноваженнями слідчого [111]. Однак таке положення не слід тлумачити як загальне право керівника довільно втручатися в кожне кримінальне провадження. Якщо керівник підрозділу особисто здійснює досудове розслідування, він діє вже як процесуальний суб'єкт відповідного провадження. Якщо він організовує роботу підрозділу, його вплив має залишатися в межах організаційно-процесуального забезпечення й не підміняти процесуальної самостійності детектива [91, с. 142–147].

Залучення оперативних підрозділів до кримінального провадження потребує уваги з боку керівника підрозділу детективів. Йдеться не про надання ним процесуальних доручень замість детектива або прокурора, а про забезпечення того, щоб оперативні можливості використовувалися своєчасно, законно, пропорційно й відповідно до потреб конкретного провадження. У практичній площині це означає організацію взаємодії між детективами й оперативними працівниками, узгодження строків, недопущення дублювання дій, забезпечення конфіденційності, а також контроль за тим, щоб результати оперативної діяльності були належним чином передані й оформлені в межах кримінального провадження [58, с. 189–191; 61, с. 230–233].

Внутрішня взаємодія між детективами й оперативними підрозділами НАБУ має здійснюватися з огляду на процесуальну самостійність детектива. Детектив самостійно приймає процесуальні рішення в межах своєї компетенції, а оперативний підрозділ виконує конкретні завдання на підставі

письмового доручення. Керівник підрозділу детективів забезпечує зв'язок між цими суб'єктами, але не створює адміністративної залежності оперативного працівника від детектива чи детектива від оперативного підрозділу. Такий порядок дає змогу уникнути підміни процесуальних рішень службовими домовленостями або неформальними вказівками.

У практиці роботи НАБУ взаємодія детективів з оперативними й аналітичними підрозділами часто потребує проведення спільних робочих нарад, узгодження планів першочергових дій, обговорення результатів НСРД, визначення потреби в додаткових аналітичних перевірках, технічному супроводі або спеціальних заходах. Такі форми взаємодії є допустимими за умови, якщо вони не замінюють процесуальних рішень, які мають бути оформлені відповідно до КПК України. Робоча нарада може допомогти визначити послідовність дій і необхідні ресурси, але вона не може підмінити письмове доручення, постанову, клопотання до слідчого судді або інший процесуальний документ [58, с. 189–191; 62, с. 462–467].

Крім внутрішньої взаємодії в межах НАБУ, керівник підрозділу детективів може забезпечувати організаційне узгодження з іншими правоохоронними органами у випадках, коли цього потребує характер кримінального провадження. Така потреба може виникати під час проведення одночасних обшуків у різних регіонах, забезпечення безпеки учасників слідчих дій, виконання окремих доручень на території, де НАБУ не має достатніх ресурсів, або отримання інформації, що перебуває у володінні інших органів. Причому залучення зовнішніх ресурсів повинно відбуватися в межах процесуальних форм, визначених КПК України, і не створювати ризиків для таємниці досудового розслідування [2, с. 315–321; 86, с. 247–251].

Міжвідомча взаємодія в кримінальних провадженнях НАБУ має бути особливо обережною через високий ризик розголошення інформації. Чим ширше коло осіб обізнане про заплановані слідчі або негласні слідчі (розшукові) дії, тим більшим є ризик втрати доказів, узгодження позицій між учасниками кримінального правопорушення, зміни документів, переміщення

активів або видалення електронної інформації. Тому керівник підрозділу детективів повинен забезпечувати такий порядок залучення інших органів, який мінімізує доступ сторонніх осіб до відомостей, що мають значення для розслідування, і водночас не перешкоджає належному виконанню процесуальних завдань.

Окремо слід розмежовувати процесуальне керівництво досудовим розслідуванням і адміністративне управління НАБУ як органом. Директор НАБУ та його заступники здійснюють адміністративне керівництво Бюро, однак не повинні без належних процесуальних підстав втручатися в перебіг конкретного кримінального провадження, визначати зміст процесуальних рішень детектива або отримувати доступ до матеріалів провадження поза межами, встановленими законом. Такий підхід впливає з необхідності забезпечення незалежності досудового розслідування й недопущення позапроцесуального впливу на детектива [28, с. 310–315; 88, с. 15–19].

Водночас керівник підрозділу детективів, на відміну від адміністративного керівництва Бюро, має кримінально-процесуальне значення як керівник органу досудового розслідування. Тому його участь у взаємодії детектива з іншими уповноваженими особами повинна мати належне правове оформлення. Якщо він визначає групу детективів, організовує залучення аналітичної підтримки, забезпечує взаємодію з оперативними підрозділами або контролює строки виконання доручень, такі дії мають здійснюватися у формі, яка дає змогу в подальшому перевірити їх законність, обґрунтованість і відповідність вимогам кримінального процесуального закону [45, с. 248–256; 91, с. 142–147].

З моменту створення НАБУ детективи активно використовують можливості оперативних підрозділів у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень. Найскладніші провадження потребують поєднання відкритих слідчих дій, негласних слідчих (розшукових) дій, аналітичної обробки інформації, контролю за переміщенням документів або коштів, технічного супроводу й забезпечення безпеки учасників слідчих

дій. За таких умов взаємодія детектива з оперативними підрозділами є не допоміжним елементом, а необхідною умовою належного документування складних корупційних механізмів [16, с. 18–24; 64, с. 92–95].

Одним з напрямів такої взаємодії є використання негласного співробітництва й діяльності детективів під прикриттям. У провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень такі засоби можуть мати важливе значення для документування домовленостей про неправомірну вигоду, перевірки фактичних намірів учасників, встановлення посередників, способу передання коштів або іншого майна, а також фіксації зв'язків між учасниками кримінального правопорушення [16, с. 18–24; 64, с. 92–95]. Водночас використання таких засобів потребує точного дотримання процесуального порядку, оскільки порушення вимог щодо підстав, дозволів, фіксації або відкриття матеріалів може поставити під сумнів допустимість отриманих доказів [53, с. 185–190].

Показовим прикладом складності поєднання процесуальних та оперативно-розшукових засобів є кримінальні провадження, у яких використовувалися спеціальні операції, негласні слідчі (розшукові) дії, аудіо- та відеоконтроль, конфіденційна взаємодія та діяльність під прикриттям. У таких провадженнях організація взаємодії має охоплювати не лише визначення виконавців, а й забезпечення таємниці підготовки, узгодження дій з прокурором, своєчасне отримання дозволів слідчого судді, належне документування перебігу заходів і подальше відкриття матеріалів стороні захисту. Усе це не може бути забезпечено лише індивідуальними діями детектива без належної організації на рівні підрозділу.

Водночас навіть успішне проведення негласних заходів не гарантує беззаперечного використання їх результатів у суді. Тривалий судовий розгляд складних антикорупційних проваджень засвідчує, що сторона захисту, як правило, перевіряє законність кожного етапу: підстави проведення НСРД, коло уповноважених осіб, зміст доручень, спосіб фіксації, безперервність зберігання матеріалів, порядок їх відкриття та відповідність процесуальній

формі. Тому організація взаємодії детектива з оперативними підрозділами повинна від початку будуватися з огляду на можливий судовий контроль [53, с. 185–190].

Таким чином, діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ щодо організації взаємодії детектива з іншими уповноваженими особами під час досудового розслідування має кілька взаємопов'язаних напрямів. По-перше, він забезпечує належне визначення детектива або групи детективів з урахуванням складності провадження. По-друге, організовує взаємодію з оперативними, аналітичними й технічними підрозділами НАБУ. По-третє, забезпечує координацію з прокурором САП без підміни його процесуального керівництва. По-четверте, сприяє належному залученню зовнішніх правоохоронних ресурсів у випадках, якщо це необхідно для виконання завдань провадження. По-п'яте, забезпечує збереження конфіденційності, строків і процесуальної форми.

Практичний вимір організації взаємодії детективів з іншими уповноваженими особами добре простежується на прикладах кримінальних проваджень, у яких використовувалися негласне співробітництво, діяльність під прикриттям, оперативно-технічні заходи й одночасне проведення кількох процесуальних дій. Такі провадження демонструють, що успішність антикорупційного розслідування залежить не лише від наявності процесуальних повноважень у детектива, а й від того, наскільки узгоджено діють усі залучені суб'єкти та чи забезпечено належний режим збереження інформації [16, с. 18–24; 64, с. 92–95].

Показовим у цьому аспекті є випадок проведення НАБУ спеціальної операції у сфері міграційних правовідносин 2017 року. Її зміст полягав у документуванні можливої корупційної схеми, пов'язаної з незаконним оформленням документів іноземцям за неправомірну вигоду. У цьому провадженні використовувалися можливості діяльності під прикриттям, що потребувало високого рівня конфіденційності, обмеженого кола обізнаних осіб, узгодженості між детективами й оперативними працівниками, а також

недопущення зовнішнього втручання в перебіг документування [16, с. 18–24; 64, с. 92–95].

Значення цього прикладу полягає не у факті проведення спеціальної операції, а в тому, що він виявив процесуально небезпечні наслідки неналежної міжвідомчої взаємодії. Коли інформація про оперативні заходи є відомою стороннім службовим особам або іншим правоохоронним органам без належної процесуальної та організаційної потреби, виникає ризик розкриття залучених осіб, втрати можливості подальшого документування, знищення або зміни доказової інформації. У таких випадках шкода завдається не лише конкретній оперативній комбінації, а й усьому подальшому доказуванню, оскільки втрачається можливість отримати відомості в передбаченій законом формі.

Тому міжвідомча взаємодія в провадженнях НАБУ має будуватися за принципом необхідної достатності: до виконання окремих завдань повинні залучатися лише ті органи, підрозділи й службові особи, участь яких є процесуально або фактично необхідною для досягнення мети конкретної дії. Керівник підрозділу детективів у такій ситуації не визначає замість детектива зміст процесуального рішення, але забезпечує організаційні умови, за яких залучення інших суб'єктів не створює загрози розголошення відомостей досудового розслідування, втрати доказів чи порушення вимог КПК України [58, с. 189–191; 61, с. 230–233].

Подальша практика діяльності НАБУ засвідчила, що ризики, пов'язані з розголошенням інформації або неузгодженістю дій між різними підрозділами, можуть бути зменшені завдяки чіткішому плануванню, обмеженню доступу до матеріалів, належній фіксації доручень, визначенню відповідальних виконавців і своєчасному погодженню процесуальних рішень з прокурором. У цьому полягає практичне значення організаційної діяльності керівника підрозділу детективів: вона спрямована не на розширення його впливу на процесуальний розсуд детектива, а на усунення умов, за яких результати

складної оперативно-процесуальної роботи може бути втрачено або поставлено під сумнів [16, с. 18–24; 64, с. 92–95].

Окремий напрям становить взаємодія детективів з підрозділами силового забезпечення, зокрема з Управлінням спеціальних операцій НАБУ. Така взаємодія виникає під час проведення обшуків, затримань, забезпечення примусового приводу, одночасного проведення слідчих дій у різних місцях, а також у випадках, коли є ризик опору, втечі особи, знищення документів, електронних носіїв або іншої доказової інформації [27, с. 73–79; 58, с. 189–191].

Залучення підрозділів силового забезпечення не змінює процесуальної природи слідчої дії. Безпосереднє проведення обшуку, затримання або іншої процесуальної дії здійснює детектив чи інший уповноважений суб'єкт, а працівники спеціального підрозділу виконують завдання із забезпечення безпеки, контролю доступу до місця проведення дії, недопущення перешкоджання її проведенню, збереження речей і документів до моменту їх огляду або вилучення. Такий розподіл має принципове значення, оскільки процесуальна відповідальність за зміст і належне оформлення слідчої дії не може переноситися на підрозділ силового забезпечення [17, с. 108–118; 27, с. 73–79].

Керівник підрозділу детективів у цій частині забезпечує не тактичне керування кожною дією на місці, а належну попередню організацію: визначення потреби в силовому забезпеченні, узгодження кількості задіяних працівників, часових меж проведення дії, порядку прибуття, способу комунікації між учасниками, заходів із недопущення витоку інформації та алгоритму реагування на можливий опір. Такий порядок дає змогу уникнути ситуацій, за яких спеціальний підрозділ діє без належного зв'язку з процесуальною метою слідчої дії або коли детектив не має реального контролю над її перебігом.

У кримінальних провадженнях, пов'язаних із розкраданням бюджетних коштів, зловживанням службовим становищем, одержанням неправомірної вигоди або легалізацією активів, одночасне проведення обшуків за участю

спеціальних підрозділів дає змогу забезпечити збереження документів, електронних носіїв, чорнових записів, засобів зв'язку та іншої інформації, яка може мати доказове значення. Водночас одночасність таких дій не є гарантією їх процесуальної якості. Для використання результатів у суді надалі необхідними є належна ухвала слідчого судді, чітке визначення об'єкта обшуку, дотримання прав учасників, правильне вилучення майна й повнота протоколювання [12; 14].

Тому співробітництво детективів з підрозділами силового забезпечення слід розглядати як допоміжний, але необхідний елемент організації окремих процесуальних дій. Його значення полягає в створенні безпечних умов для реалізації повноважень детектива, а не в заміні процесуального порядку силовою присутністю. Керівник підрозділу детективів має забезпечити, щоб участь спеціального підрозділу була пропорційною характеру ризиків і не створювала додаткових підстав для оскарження дій органу досудового розслідування.

Не менш важливою є взаємодія детективів з оперативно-технічними підрозділами НАБУ. Вона пов'язана з проведенням негласних слідчих (розшукових) дій технічного характеру, зокрема аудіо- та відеоконтролю особи, спостереження, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж та інших заходів, передбачених кримінальним процесуальним законом. Такі дії можуть проводитися лише за наявності належної правової підстави, у передбаченому КПК України порядку та, у певних випадках, на підставі ухвали слідчого судді [53, с. 185–190; 111].

У цій частині потрібно чітко розмежовувати процесуальну ініціативу й технічне виконання. Детектив або прокурор у межах своїх повноважень ініціює проведення НСРД, готує або погоджує необхідні процесуальні документи, звертається до слідчого судді у випадках, передбачених законом, а оперативно-технічний підрозділ забезпечує фактичне виконання відповідного заходу. Керівник підрозділу детективів не підміняє собою ні детектива, ні прокурора, однак організовує взаємодію так, щоб технічні можливості були

доступні вчасно, а отримані результати передавалися, зберігалися й оформлювалися у спосіб, який не ставить під сумнів їх допустимість [58, с. 189–191; 61, с. 230–233].

Уваги потребує збереження безперервності руху матеріалів НСРД: від ухвалення рішення про їх проведення до фактичного виконання, фіксації, передачі носіїв, оформлення протоколів, зберігання й відкриття стороні захисту. На кожному з цих етапів можлива процесуальна помилка, яка може бути використана для заперечення допустимості доказів. У цьому контексті організаційна участь керівника підрозділу детективів полягає не в оцінці змісту отриманих відомостей, а в забезпеченні належної послідовності й контрольованості відповідних процедур [53, с. 185–190].

Крім оперативно-технічних підрозділів, важливе значення мають інформаційно-аналітичні підрозділи НАБУ. Їх участь у кримінальному провадженні пов'язана з обробкою значних обсягів інформації: даних державних реєстрів, банківських і фінансових операцій, зв'язків між юридичними й фізичними особами, руху активів, електронних комунікацій, публічних закупівель, службових документів та інших інформаційних масивів. У провадженнях щодо топкорупції така робота часто передуює проведенню обшуків, тимчасових доступів, арешту майна, допитів або зверненню за міжнародною правовою допомогою [51; 75].

Аналітична інформація не завжди є доказом у процесуальному значенні. Її значення полягає у виявленні зв'язків, напрямів перевірки, можливих джерел доказів і фактичних обставин, які потребують подальшого процесуального закріплення. Тому детектив має формулювати до аналітичного підрозділу конкретні запити: які дані необхідно перевірити, за який період, щодо яких осіб, операцій, рахунків, юридичних осіб або майна. За результатами такої роботи можуть бути підготовлені аналітичні довідки, узагальнені матеріали або інформаційні повідомлення, які використовуються для планування процесуальних дій і повинні набувати доказового значення лише після належного процесуального оформлення [51].

Керівник підрозділу детективів у цій частині забезпечує узгодженість між потребами розслідування й можливостями аналітичних підрозділів. Це передбачає визначення пріоритетності запитів, недопущення дублювання аналітичної роботи, забезпечення строків підготовки матеріалів, контроль за тим, щоб аналітична інформація своєчасно передавалася детективу й могла бути використана для прийняття процесуальних рішень. Водночас аналітичний підрозділ не підміняє детектива в доказуванні, а керівник підрозділу не повинен визначати наперед зміст процесуальних висновків, які детектив має зробити за результатами отриманих матеріалів [45, с. 248–256; 58, с. 189–191].

Залучення різних структурних підрозділів НАБУ до одного кримінального провадження потребує чіткого розуміння співвідношення процесуальної та організаційної форм взаємодії. Процесуальна форма застосовується тоді, коли взаємодія прямо передбачена КПК України: письмове доручення оперативному підрозділу, проведення слідчої чи негласної слідчої дії, залучення спеціаліста, фіксація результатів у протоколі, долучення матеріалів до кримінального провадження, звернення до слідчого судді або виконання ухвали суду. Така взаємодія повинна мати належне процесуальне оформлення й може перевірятися судом з погляду законності та допустимості отриманих доказів [53, с. 185–190; 111].

Організаційна форма взаємодії має інший зміст. Вона охоплює спільне планування дій, обмін службовою інформацією, проведення робочих нарад, визначення потреби в технічному або аналітичному супроводі, координацію ресурсів, погодження часу проведення кількох дій, забезпечення безпеки учасників і збереження конфіденційності. Такі дії не завжди безпосередньо відображають у матеріалах кримінального провадження, але вони впливають на своєчасність і якість процесуальної діяльності [27, с. 73–79; 58, с. 189–191].

Межа між цими формами взаємодії має принципове значення. Організаційна нарада не може замінити письмового доручення оперативному підрозділу. Усне узгодження з технічним підрозділом не може підмінити

ухвалу слідчого судді у випадках, коли вона є необхідною. Аналітична довідка не може автоматично використовуватися як доказ без належного процесуального закріплення відповідних відомостей. Якщо така межа не дотримується, виникає ризик того, що фактично значуща інформація не матиме належної доказової сили в суді.

Наприклад, отримання детективом від інформаційно-аналітичного підрозділу відомостей про можливі активи підозрюваної особи може мати значення для подальшого звернення з клопотанням про арешт майна, тимчасовий доступ до речей і документів або направлення запиту про міжнародну правову допомогу. Однак аналітична інформація не звільняє детектива від обов'язку обґрунтувати відповідне клопотання процесуальними даними й підтвердити його належними матеріалами. У цьому полягає різниця між інформацією, яка орієнтує розслідування, та доказом, який може бути використаний у кримінальному провадженні [51; 75].

Аналогічно спільні наради детективів, оперативних працівників і аналітиків щодо послідовності обшуків, спостереження, фіксації передачі неправомірної вигоди або перевірки фінансових операцій мають організаційне значення. Вони можуть бути необхідними для належної підготовки процесуальних дій, але не повинні створювати враження, що процесуальні рішення приймаються колективно невизначеним колом осіб. Відповідальним за процесуальне рішення є уповноважений детектив або прокурор у межах їх компетенції [58, с. 189–191; 61, с. 230–233].

Непроцесуальна, тобто організаційна, взаємодія повинна здійснюватися з дотриманням законності, службової дисципліни й режиму збереження інформації. Вона часто стосується відомостей, передчасне розголошення яких може вплинути на права особи, перебіг НСРД, ефективність обшуку або можливість збереження доказів. Тому внутрішні правила НАБУ щодо обміну інформацією, проведення спільних заходів, залучення підрозділів підтримки та забезпечення безпеки мають не лише адміністративне, а й кримінально-

процесуальне значення, оскільки їх порушення може вплинути на оцінку законності отриманих результатів [2, с. 315–321; 42, с. 8–17; 76].

У цьому контексті актуальним є питання міжвідомчих інструкцій щодо взаємодії різних правоохоронних органів у спільних операціях. Для провадження НАБУ така регламентація має особливе значення, оскільки залучення зовнішніх ресурсів завжди підвищує ризик розголошення інформації та ускладнює контроль за її рухом. Чітке визначення підстав, форм, строків, відповідальних осіб і порядку документування такої взаємодії дало б змогу зменшити ризики неузгодженості й забезпечити передбачуваність дій усіх залучених суб'єктів [38, с. 41–48; 86, с. 247–251].

Співвідношення процесуальних дій і оперативно-розшукових заходів у діяльності детективів НАБУ потребує окремої уваги. Оперативно-розшукові засоби можуть сприяти виявленню фактичних даних, встановленню осіб, документуванню зв'язків між учасниками, запобіганню знищенню доказів або продовженню протиправної діяльності. Водночас пріоритет у кримінальному провадженні належить процесуальній формі: докази повинні бути отримані, перевірені й закріплені в порядку, визначеному КПК України [51; 111].

Тому результати оперативно-розшукової діяльності або аналітичної роботи не можуть автоматично замінювати докази. Вони повинні бути введені в кримінальне провадження через належні процесуальні механізми: проведення слідчих або негласних слідчих (розшукових) дій, оформлення протоколів, долучення матеріалів, допит осіб, вилучення документів, отримання тимчасового доступу, призначення експертиз або інші дії, передбачені кримінальним процесуальним законом [42, с. 8–17; 51].

Особливість діяльності детективів НАБУ полягає в тому, що вони не лише формулюють завдання для оперативних підрозділів, а в окремих випадках можуть брати участь у проведенні негласних заходів у межах визначених законом повноважень. Це підвищує оперативність реагування на зміну ситуації, однак водночас вимагає більшої процесуальної дисципліни. Чим тісніше поєднані оперативна й процесуальна складові, тим вищими є

вимоги до фіксації підстав, порядку виконання та результатів відповідних дій [17, с. 108–118; 64, с. 92–95].

Керівник підрозділу детективів у цьому процесі повинен забезпечувати не розширення оперативної свободи детективів поза процесуальними межами, а навпаки – дотримання правил, які надають можливість використати результати оперативних заходів у доказуванні. Його організаційні рішення мають бути спрямовані на те, щоб оперативні можливості не випереджали процесуальну форму, а підпорядковувалися їй. Таке співвідношення дає змогу поєднати швидкість реагування із законністю отримання доказів.

Процесуальна складова взаємодії забезпечує легітимність результатів, а оперативно-розшукова – своєчасність отримання фактичної інформації. Їх поєднання є виправданим лише тоді, коли оперативні можливості використовуються не замість кримінального процесу, а для підготовки, забезпечення або належного виконання процесуальних дій. У провадженнях НАБУ це має особливе значення, оскільки складні корупційні кримінальні правопорушення часто неможливо задокументувати без негласної роботи, але результати такої роботи не матимуть доказового значення без дотримання процесуальної форми [27, с. 73–79; 53, с. 185–190].

З огляду на це, організація взаємодії детектива з оперативними, оперативно-технічними, аналітичними, спеціальними та зовнішніми підрозділами є одним із самостійних напрямів реалізації повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ. Її зміст полягає в забезпеченні належного зв'язку між різними учасниками досудового розслідування, дотриманні строків, збереженні конфіденційності, правильному розмежуванні процесуальних та організаційних дій, а також у недопущенні використання оперативних результатів поза кримінальною процесуальною формою.

Такий підхід дає змогу визначити діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ як організаційно-процесуальне забезпечення взаємодії уповноважених осіб під час досудового розслідування. Він не є самостійним суб'єктом усіх процесуальних дій, які здійснюють детективи, оперативні або

технічні підрозділи, однак від належності його організаційних рішень залежить своєчасність виконання доручень, безпека учасників, збереження інформації та можливість використання отриманих матеріалів у кримінальному провадженні.

У зв'язку з цим оцінювати діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ у сфері взаємодії з іншими уповноваженими особами доцільно не за формальною кількістю проведених нарад, доручень чи залучених підрозділів, а за тим, чи забезпечила така організація належний процесуальний результат. Йдеться про своєчасне отримання інформації, її перевірку, закріплення у визначеній законом формі, збереження конфіденційності, недопущення дублювання дій і забезпечення можливості подальшого використання отриманих матеріалів у доказуванні.

Тому в межах діяльності НАБУ взаємодія детектива з оперативними, оперативно-технічними, аналітичними та спеціальними підрозділами має оцінюватися через її зв'язок з конкретним кримінальним провадженням. Якщо залучення відповідного підрозділу не пов'язане з потребами доказування, забезпеченням безпеки процесуальної дії, збереженням доказової інформації чи виконанням доручення детектива або прокурора, така взаємодія втрачає кримінально-процесуальне значення та переходить у площину звичайної внутрішньовідомчої організації.

У цьому контексті слушною є підхід Р. В. Войтюка, який акцентує на специфіці діяльності детектива НАБУ, зумовленій поєднанням у його статусі повноважень слідчого й можливостей суб'єкта оперативно-розшукової діяльності [17, с. 108–118]. Така особливість не усуває потреби у взаємодії з іншими підрозділами, а навпаки – підвищує вимоги до її організації, оскільки детектив у складних корупційних провадженнях не може ефективно реалізувати весь обсяг необхідних дій без аналітичної, технічної, оперативної та силової підтримки.

Водночас поєднання процесуальних і оперативно-розшукових можливостей не означає їх змішування. Як зазначають М. Л. Грібов та

О. І. Козаченко, використання негласного або конфіденційного співробітництва потребує чіткої правової форми, оскільки лише належне оформлення відповідних результатів дає змогу надалі використовувати їх у кримінальному провадженні [42, с. 8–17]. Для діяльності НАБУ це положення має важливе значення, адже значна частина інформації в провадженнях щодо топкорупції спочатку виникає як оперативна або аналітична, але доказового значення набуває лише після її процесуального закріплення.

У цьому контексті керівник підрозділу детективів повинен забезпечувати не механічне об'єднання можливостей різних підрозділів, а правильну послідовність їх використання. Оперативна інформація має орієнтувати детектива на можливі джерела доказів; аналітична робота – виявляти зв'язки між особами, активами, документами й операціями; оперативно-технічні заходи – забезпечувати фіксацію відомостей у передбаченому законом порядку; процесуальні рішення детектива та прокурора – вводити ці відомості в кримінальне провадження. Якщо ця послідовність порушується, отримана інформація може бути фактично цінною, але процесуально непридатною.

Проблемним є й питання меж внутрішньовідомчого контролю. В. В. Колода обґрунтовано зосереджує увагу на тому, що контроль з боку керівника органу досудового розслідування не повинен перетворюватися на засіб впливу на процесуальну самостійність слідчого [91, с. 142–147]. У діяльності НАБУ ця проблема має особливий вияв, оскільки керівник підрозділу детективів об'єктивно впливає на розподіл ресурсів, визначення складу групи, залучення аналітичних і оперативних можливостей, однак не повинен визначати замість детектива зміст процесуального рішення.

Подібний підхід простежується й у дослідженнях О. О. Кіпера, який пов'язує ефективність взаємодії слідчого з керівником органу досудового розслідування з чітким розмежуванням їхніх повноважень [86, с. 247–251]. Це положення є важливим для визначення статусу керівника підрозділу детективів НАБУ: він може організовувати взаємодію між детективами,

оперативними, аналітичними й технічними підрозділами, однак не має підміняти ані процесуальне керівництво прокурора, ані процесуальну самостійність детектива.

Важливе значення має взаємодія з аналітичними підрозділами, оскільки аналітична робота часто дає змогу виявити приховані зв'язки між службовими рішеннями, майновими активами, фінансовими операціями й діями можливих учасників кримінального правопорушення. І. С. Гришук зауважує, що аналітична інформація потребує належного процесуального закріплення, оскільки без цього вона не може бути використана як доказ у кримінальному провадженні [41]. Тому керівник підрозділу детективів має забезпечити, щоб результати аналітичної роботи своєчасно передавалися детективу й використовувалися для підготовки конкретних процесуальних дій, а не залишалися лише інформаційним матеріалом внутрішнього користування.

Водночас аналітичні підрозділи не можуть замінювати детектива в доказуванні. Їх висновки, довідки чи узагальнення можуть вказувати на напрями перевірки, однак не звільняють детектива від обов'язку отримати відповідні документи, провести допити, ініціювати тимчасовий доступ, обшук, експертизу чи іншу процесуальну дію. Завдання керівника підрозділу полягає в тому, щоб організувати своєчасний зв'язок між аналітичною інформацією та процесуальною діяльністю, не допускаючи підміни доказу аналітичним припущенням.

Отже, організація взаємодії детектива з іншими уповноваженими особами під час досудового розслідування має розглядатися як один з напрямів реалізації повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ. Її зміст полягає в забезпеченні належної послідовності між отриманням інформації, її аналітичною та оперативною перевіркою, процесуальним закріпленням і подальшим використанням у кримінальному провадженні. За таких умов організаційний вплив керівника не суперечить процесуальній самостійності детектива, а створює умови для її ефективної реалізації.

Удосконалення правового регулювання цієї сфери має бути спрямовано на конкретизацію форм і меж організаційно-процесуальної участі керівника підрозділу детективів НАБУ у взаємодії з оперативними, аналітичними, оперативно-технічними та спеціальними підрозділами. Ідеться про порядок документування рішень щодо залучення відповідних підрозділів, обміну інформацією, забезпечення конфіденційності, передання результатів роботи детективу та їх подальшого процесуального оформлення. Такий підхід дасть змогу знизити ризики неформалізованого впливу на розслідування й забезпечити належну допустимість отриманих доказів.

2.3. Зміст і межі реалізації процесуального контролю керівником підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України за діяльністю детектива під час досудового розслідування

Питання реалізації процесуального контролю керівником підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України за діяльністю детектива під час досудового розслідування потребує окремого дослідження, оскільки воно перебуває на межі кількох кримінально-процесуальних категорій: організації досудового розслідування, процесуальної самостійності детектива, прокурорського процесуального керівництва та судового контролю. Тому його не можна звести лише до буквального тлумачення ст. 39 і 40 КПК України. Формально ці норми розмежовують повноваження керівника органу досудового розслідування та слідчого: перший організовує досудове розслідування, другий самостійно приймає процесуальні рішення в межах своєї компетенції. Проте в практиці складних антикорупційних проваджень це розмежування не завжди є достатньо очевидним [45; 111].

У діяльності НАБУ зазначене питання набуває особливої актуальності. Детектив цього органу діє не в умовах звичайного кримінального провадження, а в межах спеціальної антикорупційної підслідності, де значення

мають статус можливих учасників кримінального правопорушення, розмір предмета кримінального правопорушення або шкоди, складність фінансових операцій, використання електронних джерел інформації, проведення НСРД, взаємодія з прокурором САП і необхідність забезпечення високої процесуальної стійкості зібраних доказів. За таких умов керівник підрозділу детективів об'єктивно не може бути усунений від організації розслідування, однак його участь не повинна перетворюватися на приховане визначення змісту процесуальних рішень детектива [17, с. 108–118; 34, с. 92–96; 41].

Відповідно, головним для цього підрозділу є не питання про те, чи має керівник підрозділу детективів право здійснювати контроль за діяльністю детектива. Таке право впливає з його статусу керівника органу досудового розслідування. Значно важливішим є інше: у яких формах такий контроль може реалізовуватися, які його межі встановлює КПК України, у який момент організаційно-процесуальне забезпечення розслідування починає набувати ознак втручання в процесуальну самостійність детектива або підміни прокурорського процесуального керівництва.

Для правильного розуміння цієї проблеми необхідно відмовитися від ототожнення процесуального контролю керівника підрозділу детективів із загальним адміністративним керівництвом. Адміністративне управління стосується організації роботи органу чи підрозділу в цілому: кадрових, дисциплінарних, ресурсних, режимних та інших питань. Натомість процесуальний контроль у межах кримінального провадження пов'язаний із перевіркою законності, своєчасності та належної організації конкретного досудового розслідування. Він має кримінально-процесуальне значення лише тоді, якщо стосується визначення детектива або групи детективів, контролю за строками, ознайомлення з матеріалами провадження, надання письмових вказівок у межах закону, забезпечення виконання законних доручень прокурора, усунення організаційних перешкод і недопущення порушень процесуальної форми [45; 91, с. 142–147].

Водночас процесуальний контроль керівника підрозділу детективів не є тотожним прокурорському процесуальному керівництву. Прокурор визначає процесуальний напрям розслідування у формах, передбачених ст. 36 КПК України, надає обов'язкові письмові вказівки, погоджує або ініціює окремі процесуальні рішення, звертається до слідчого судді у випадках, установлених законом, і підтримує публічне обвинувачення. Керівник підрозділу детективів не має замінювати прокурора в цих питаннях. Його контроль спрямовано не на формування процесуальної позиції обвинувачення, а на забезпечення того, щоб детектив мав належні організаційні умови для законного, своєчасного й повного виконання своїх повноважень [40, с. 205–212; 111].

У науковій літературі зосереджено увагу на тому, що контроль у досудовому розслідуванні не є випадковим або зовнішнім елементом кримінального провадження. Аналізуючи співвідношення контрольних механізмів і процесуальної самостійності слідчого, Д. М. Мірковець акцентує, що без належної організації, координації та перевірки законності процесуальних дій неможливо забезпечити ефективність розслідування [45]. Це положення має значення й для діяльності НАБУ, оскільки складність антикорупційних проваджень об'єктивно потребує внутрішнього впорядкування дій детективів. Проте такий контроль має бути обмежено межами, визначеними кримінальним процесуальним законом.

Зміст процесуального контролю керівника підрозділу детективів слід розкривати через три взаємопов'язані напрями. Перший стосується організації суб'єкта розслідування: визначення детектива або групи детективів, заміни детектива за наявності передбачених законом підстав, визначення старшого групи та забезпечення належного розподілу навантаження. Другий охоплює контроль за процесуальною впорядкованістю провадження: дотримання строків, належне оформлення матеріалів, своєчасність виконання доручень прокурора, узгодженість між окремими етапами розслідування. Третій пов'язаний з реагуванням на порушення або ризики порушення процесуальної

форми, які можуть вплинути на допустимість доказів або права учасників кримінального провадження.

Таке розуміння не заперечує процесуальної самостійності детектива. Навпаки, воно дає змогу відмежувати самостійність від безконтрольності. Детектив самостійно приймає процесуальні рішення, визначає необхідність проведення конкретних слідчих чи негласних слідчих (розшукових) дій, оцінює докази та обґрунтовує процесуальні документи. Водночас така самостійність реалізується в межах конкретного органу досудового розслідування, у визначені законом строки, з дотриманням підслідності, процесуальної форми та під процесуальним керівництвом прокурора. Тому участь керівника підрозділу в забезпеченні належної організації провадження не суперечить самостійності детектива, якщо вона не переходить у нав'язування змісту процесуального рішення [86, с. 247–251; 91, с. 142–147].

Специфіка детектива НАБУ посилює цю проблему. Р. В. Войтюк та В. Л. Жидков слушно розглядають детектива НАБУ як самостійного суб'єкта кримінальних процесуальних правовідносин, діяльність якого не зводиться до виконання вказівок керівника чи прокурора [23; 65]. Такий підхід є важливим, оскільки детектив у провадженнях НАБУ поєднує повноваження слідчого з можливістю використання оперативно-розшукового інструментарію, працює зі значним обсягом складної інформації та несе персональну процесуальну відповідальність за законність і обґрунтованість своїх рішень. За цих умов надмірний внутрішній контроль може деформувати природу його процесуального статусу.

Водночас процесуальна самостійність детектива не означає його відокремленості від підрозділу, у межах якого він здійснює досудове розслідування. У кримінальних провадженнях НАБУ детектив не діє у вакуумі: він працює в складі групи, взаємодіє з аналітичними й оперативними підрозділами, готує матеріали для прокурора САП, звертається до слідчого судді, забезпечує виконання першочергових і наступних слідчих дій. Тому повне усунення керівника підрозділу від контролю за строками, організацією

та процесуальною впорядкованістю провадження є нереалістичним. Питання полягає не в усуненні контролю, а в його юридичному обмеженні.

Однією з основних меж такого контролю є заборона підміни оцінки доказів. Керівник підрозділу може зауважити на неповноті виконання процесуального плану, порушенні строків, неналежному оформленні матеріалів, потребі в організаційному забезпеченні певної дії чи виконанні доручення прокурора. Однак він не повинен визначати замість детектива, які докази є достатніми для повідомлення про підозру, які фактичні дані мають пріоритет, як оцінювати показання свідка чи результати НСРД. Оцінка доказів і прийняття процесуального рішення належать до сфери процесуального розсуду детектива та прокурора в межах їх компетенції [51; 111].

Ця межа особливо помітна в питаннях документування процесуальних дій. Забезпечення належної фіксації обшуку, огляду, допиту, тимчасового доступу, вилучення електронних носіїв або результатів НСРД може належати до сфери організаційного контролю керівника підрозділу, оскільки неналежне документування здатне створити ризики для подальшої допустимості доказів. Водночас перехід від контролю за формою документування до нав'язування змісту протоколу, інтерпретації отриманих даних або визначеного висновку щодо їх доказового значення означав би вихід за межі контрольних повноважень [53, с. 185–190].

Важливість цієї межі посилюється в умовах використання електронної інформації. Кримінальні провадження НАБУ часто передбачають роботу з електронним листуванням, цифровими носіями, банківськими операціями, даними державних реєстрів, результатами аудіо- та відеоконтролю, телекомунікаційною інформацією та аналітичними матеріалами [75]. Керівник підрозділу може забезпечувати наявність технічних умов для збереження таких даних, координацію з фахівцями, своєчасне призначення відповідних експертиз або залучення спеціалістів. Проте він не має права замінювати детектива у вирішенні питання про доказове значення конкретної електронної інформації.

Для визначення меж процесуального контролю корисним є підхід М. С. Цуцкірідзе до пізнавальної діяльності слідчого, у межах якого виокремлюються нормативні й фактичні межі такої діяльності [11]. До нормативних меж належать строки, предмет доказування, підслідність, компетенція суб'єктів і процесуальна форма. Якщо детектив не може виходити за ці межі, то й керівник підрозділу не може вимагати від нього дій, які виходять за межі підслідності НАБУ, строків досудового розслідування, предмета доказування або передбаченої законом процедури. Його контроль має бути спрямовано не на розширення меж розслідування з міркувань доцільності, а на недопущення виходу провадження за правові межі.

Тому процесуальний контроль керівника підрозділу детективів НАБУ слід розглядати як контроль за законною організацією досудового розслідування, а не як контроль за внутрішнім переконанням детектива. Він може стосуватися того, чи визначено належного суб'єкта розслідування, чи дотримано строків, чи виконано письмові доручення прокурора, чи забезпечено фіксацію процесуальних дій, чи усунуто організаційні перешкоди, чи не допущено втрати доказової інформації. Водночас він не повинен охоплювати примус до конкретної оцінки доказів, обрання наперед визначеної версії або ухвалення процесуального рішення всупереч позиції детектива.

Окремо необхідно відмежувати контроль керівника підрозділу від судового контролю. Судовий контроль реалізується слідчим суддею у формах, передбачених КПК України, зокрема під час розгляду клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, надання дозволів на проведення окремих процесуальних дій, перевірки скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, детектива або прокурора. Керівник підрозділу не може підміняти ці гарантійні механізми. Його контроль має внутрішній характер і спрямований на належну організацію розслідування до того моменту, коли відповідне питання стає предметом прокурорського або судового вирішення [29; 83].

У цьому контексті значення має вимога перевірюваності управлінських рішень. Якщо рішення керівника підрозділу впливає на рух кримінального провадження, воно не повинно залишатися лише усною вказівкою, неформальною домовленістю чи службовим очікуванням. Неформалізований вплив є найбільш небезпечним, оскільки він може фактично визначати поведінку детектива, але не залишати матеріального сліду, який можна перевірити під час прокурорського, судового або внутрішнього контролю. Для НАБУ це важливо, оскільки провадження цієї категорії часто стають предметом детальної перевірки стороною захисту.

Проблема неформалізованого впливу пов'язана і з питанням відповідальності керівника підрозділу детективів. Якщо його організаційне рішення спричинило порушення строків, неналежне визначення виконавця, втрату матеріалів, розголошення відомостей досудового розслідування або створило ризик недопустимості доказів, таке рішення має підлягати оцінці. Водночас для цього необхідно, щоб відповідні дії або вказівки були зафіксовані в належній формі. Інакше фактичний вплив керівника існуватиме поза сферою реальної правової відповідальності [54; 90].

У працях І. І. Гриніва, присвячених письмовим вказівкам прокурора, обґрунтовується, що прокурор є суб'єктом, процесуальна воля якого може набувати обов'язкового значення для слідчого у формах, визначених КПК України [40, с. 205–212]. Це положення дає змогу чітко відмежувати прокурорське процесуальне керівництво від контрольних повноважень керівника органу досудового розслідування. Якщо прокурорська вказівка має процесуальну природу, то вказівка керівника підрозділу повинна залишатися в межах організації розслідування й не може замінювати процесуальне волевиявлення прокурора.

Особливо обережно це питання має вирішуватися щодо НСРД. Як зауважує Д. Б. Сергєєва, негласні слідчі (розшукові) дії мають самотійну процесуальну природу й не можуть розглядатися лише як технічний спосіб отримання інформації [166; 167]. У провадженнях НАБУ керівник підрозділу

може забезпечувати організацію взаємодії з оперативно-технічними підрозділами, узгодження строків, розподіл ресурсів, режим конфіденційності та належне передання матеріалів. Однак визначення підстав для проведення НСРД, підготовка клопотання, погодження з прокурором і звернення до слідчого судді мають здійснюватися в порядку, прямо передбаченому КПК України.

Порушення цієї межі може мати значні наслідки. Якщо керівник підрозділу фактично визначає зміст НСРД, наполягає на їх проведенні поза належною процедурою або впливає на спосіб використання отриманих результатів без відповідного процесуального оформлення, виникає ризик визнання таких матеріалів недопустимими доказами. Тому допустимий контроль керівника у сфері НСРД має обмежуватися організаційним забезпеченням і недопущенням порушення строків, режиму таємності й порядку фіксації, але не втручанням у процесуальне рішення детектива чи прокурора [53, с. 185–190; 166; 167].

З огляду на це, процесуальний контроль керівника підрозділу детективів НАБУ слід розглядати як юридично обмежену діяльність, спрямовану на забезпечення законної, своєчасної та належно організованої роботи детектива під час досудового розслідування. Його зміст не вичерпується адміністративним наглядом за підлеглими, але й не перетворюється на процесуальне керівництво в розумінні ст. 36 КПК України. Кримінально-процесуальна природа такого контролю полягає в тому, що він забезпечує умови для реалізації повноважень детектива, не підміняючи його процесуальної самостійності.

Визначальним критерієм допустимості контролю керівника підрозділу детективів є його спрямованість. Якщо відповідне рішення спрямоване на забезпечення строків, ресурсів, належного виконавця, координації, документування й усунення організаційних перешкод, воно перебуває в межах повноважень керівника органу досудового розслідування. Якщо ж воно спрямоване на нав'язування змісту процесуального рішення, оцінки доказів,

вибору конкретної процесуальної позиції або підміну прокурорського керівництва, воно виходить за межі допустимого процесуального контролю.

Для реального забезпечення визначених меж необхідно розглядати контроль за діяльністю детектива не як однорідне явище, а як систему взаємопов'язаних процесуальних і організаційно-процесуальних засобів. У провадженнях, підслідних НАБУ, така система охоплює щонайменше три рівні: внутрішній контроль керівника підрозділу детективів, прокурорський контроль у межах процесуального керівництва та судовий контроль за рішеннями, діями чи бездіяльністю сторони обвинувачення. Кожен з цих рівнів має власне призначення, межі й правові наслідки, тому їх змішування створює ризик підміни одних повноважень іншими.

Внутрішній контроль керівника підрозділу детективів має найтісніший зв'язок з поточною організацією досудового розслідування. Його зміст полягає в забезпеченні належного розподілу кримінальних проваджень, визначенні детектива або групи детективів, контролі за дотриманням процесуальних строків, перевірці своєчасності виконання доручень прокурора, організації взаємодії з іншими підрозділами НАБУ й усуненні перешкод, які можуть ускладнити проведення слідчих чи негласних слідчих (розшукових) дій. У такому розумінні внутрішній контроль не спрямовано на зміну змісту процесуального рішення, а забезпечує належні умови для його законного прийняття й виконання [45; 91, с. 142–147].

Водночас внутрішній контроль є найбільш чутливим до ризику неформалізованого впливу. На відміну від прокурорської письмової вказівки чи ухвали слідчого судді, окремі рішення керівника підрозділу можуть існувати у формі робочої наради, службового обговорення, усного доручення, попереднього погодження або рекомендації щодо подальшого руху провадження. Якщо такі рішення стосуються лише строків, виконавців, технічного забезпечення або порядку взаємодії, вони залишаються у сфері допустимої організації. Якщо ж через них фактично визначається зміст процесуального рішення детектива, обсяг доказів, необхідність повідомлення

про підозру, вибір конкретної правової позиції чи спосіб оцінки доказів, такий вплив виходить за межі внутрішнього контролю.

З огляду на це першою гарантією належного внутрішнього контролю має бути документування рішень керівника підрозділу, які впливають на рух кримінального провадження. Йдеться не про надмірну бюрократизацію кожної робочої комунікації, а про фіксацію тих рішень, які змінюють склад групи детективів, визначають відповідального виконавця, встановлюють строки виконання завдання, стосуються залучення аналітичного чи оперативно-технічного підрозділу, забезпечення НСРД або виконання письмової вказівки прокурора. Якщо таке рішення не зафіксовано, надалі неможливо встановити, чи мало воно організаційний характер, чи фактично вплинуло на процесуальний розсуд детектива [54; 76].

Документування внутрішніх рішень має ще одне значення: воно дає змогу відмежувати службову організацію від прихованого керування розслідуванням. Коли рішення керівника підрозділу має письмову форму або відображене в матеріалах внутрішнього обліку, його можна перевірити з огляду на компетенції, строки, підстави та зв'язок з конкретним кримінальним провадженням. Неформалізований вплив, навпаки, майже не залишає можливості для подальшої оцінки. У таких випадках детектив може фактично діяти під впливом управлінського очікування, але формально відповідальність за рішення покладатиметься лише на нього.

Другим рівнем є прокурорський контроль, який у кримінальному провадженні реалізується через процесуальне керівництво. Його не можна ототожнювати з внутрішнім контролем керівника підрозділу детективів. Прокурор САП не організовує щоденну роботу підрозділу, не розподіляє навантаження між детективами, не визначає кадрову чи технічну готовність групи до проведення окремих дій. Його завдання полягає в іншому: забезпечити законність процесуального руху провадження, надати письмові вказівки в межах КПК України, погодити або ініціювати окремі процесуальні рішення, оцінити достатність підстав для звернення до слідчого судді та

реагувати на порушення закону з боку органу досудового розслідування [40, с. 205–212].

У провадженнях НАБУ прокурорський контроль має значення також як засіб недопущення виходу внутрішньої організації за межі кримінального процесу. Якщо керівник підрозділу детективів забезпечує координацію роботи групи, прокурор має оцінювати не доцільність внутрішнього розподілу завдань, а його процесуальні наслідки. Наприклад, прокурор повинен реагувати, якщо внаслідок організаційних рішень порушуються строки, клопотання подається без належного обґрунтування, НСРД ініціюється без достатніх підстав, процесуальна дія виконується неналежним суб'єктом або матеріали оформлюються таким чином, що створюється ризик їх недопустимості.

У цьому полягає коректне співвідношення між керівником підрозділу детективів і прокурором САП. Керівник підрозділу забезпечує організованість дій детективів, прокурор – їх відповідність процесуальному закону. Перший не повинен ставати фактичним процесуальним керівником, другий – внутрішнім адміністратором підрозділу. Якщо це розмежування не дотримується, виникає конкуренція двох центрів впливу на детектива, що може негативно позначитися на самостійності його процесуального рішення й передбачуваності всього досудового розслідування [34, с. 92–96; 40, с. 205].

Важливо, що прокурорський контроль не має бути пасивним. У складних антикорупційних провадженнях прокурор САП повинен бачити не лише окреме клопотання або протокол, а й загальну послідовність процесуальних рішень: коли внесено відомості до ЄРДР, хто визначений детективом або старшим групи, які доручення надано оперативним підрозділам, які матеріали стали підставою для звернення до слідчого судді, як забезпечено збереження результатів НСРД. Це не означає втручання прокурора у внутрішню організацію підрозділу, але дає йому змогу своєчасно виявити ситуацію, коли організаційне рішення керівника починає впливати на законність процесуальної дії.

Третім рівнем є судовий контроль. Його особливість полягає в тому, що слідчий суддя не контролює внутрішню організацію роботи підрозділу детективів як такої. Суд не оцінює, чи доцільно було сформовано групу, кому доручено окремий напрям роботи або як керівник підрозділу організував комунікацію між детективами. Водночас судовий контроль виявляє наслідки такої організації в тих випадках, коли вони вплинули на права учасників провадження, законність слідчої дії, допустимість доказів, обґрунтованість клопотання або дотримання процесуальної форми [29; 83].

Тому судовий контроль у цій сфері має опосередкований, але важливий характер. Якщо внутрішня організація розслідування була неналежною, це може виявитися під час розгляду клопотання про обшук, арешт майна, тимчасовий доступ, застосування запобіжного заходу, продовження строків досудового розслідування або під час оцінки допустимості доказів у судовому розгляді. Слідчий суддя чи суд не завжди встановлює, хто в підрозділі припустився організаційної помилки, але її наслідки можуть бути процесуально відчутними для сторони обвинувачення.

Для проваджень НАБУ це має особливе значення, оскільки доказова база у справах щодо топкорупції часто формується зі значної кількості взаємопов'язаних джерел: результатів НСРД, електронних носіїв, банківських документів, аналітичних матеріалів, показань свідків, висновків експертів, міжнародних відповідей і матеріалів тимчасового доступу. Якщо на одному з початкових або проміжних етапів було порушено порядок отримання чи оформлення відповідних відомостей, це може вплинути не на один доказ, а на цілий блок доказової інформації.

Судовий контроль виконує також превентивне значення. Усвідомлення того, що будь-яке значне порушення процесуальної форми може бути предметом перевірки слідчого судді або суду, об'єктивно обмежує можливість неформального впливу на детектива. Якщо керівник підрозділу розуміє, що його організаційні рішення можуть мати процесуальні наслідки, а ці наслідки надалі перевірятимуться судом, це спонукає до більш чіткого документування,

обережнішого визначення меж доручень і недопущення неформальних вказівок щодо змісту процесуальних рішень.

У цьому аспекті судовий контроль не замінює ні внутрішнього, ні прокурорського контролю, але створює для них зовнішню межу. Внутрішній контроль має попереджати організаційні помилки на рівні підрозділу. Прокурорський контроль має реагувати на їх можливий вплив на законність процесуальних рішень. Судовий контроль остаточно оцінює ті наслідки, які вийшли за межі внутрішньої організації та стали юридично значущими для кримінального провадження. Така послідовність надає можливість уникнути дублювання контрольних повноважень.

З огляду на це питання відповідальності керівника підрозділу детективів доцільно розглядати не як самостійний предмет цього підрозділу, а як наслідок порушення меж внутрішнього контролю. Якщо керівник діє в межах ст. 39 КПК України, забезпечує строки, належний розподіл завдань, організацію взаємодії та виконання законних доручень прокурора, його діяльність має правомірний організаційно-процесуальний характер. Якщо ж його дії призводять до підміни процесуального рішення детектива, неформального коригування доказової позиції, порушення процедури НСРД або створення ризику недопустимості доказів, такі дії повинні отримувати належну правову оцінку [54; 90].

У цьому зв'язку можна виокремити не «відповідальність» як окремий блок статусу, а три групи наслідків порушення меж контролю. Перша група має внутрішньоорганізаційний характер і пов'язана з оцінкою службової діяльності керівника, дотриманням відомчих процедур, порядком розподілу проваджень, організацією роботи групи детективів і належністю фіксації управлінських рішень [76]. Друга група має процесуальне значення й виявляється в порушенні строків, неналежному суб'єкті виконання дії, дефектах клопотання, сумнівах щодо законності НСРД або ризику недопустимості доказів [53, с. 185–190]. Третя група може мати

дисциплінарний або інший юридичний характер у випадках, коли вихід за межі повноважень має ознаки службового порушення [90].

Такий підхід дає змогу не виводити підрозділ у площину загальної відповідальності посадових осіб, а залишити його в межах кримінального процесу. Для досліджуваної теми важливим є не перелік можливих видів відповідальності, а зв'язок між формою контролю, межами його реалізації та процесуальними наслідками порушення цих меж. Цей зв'язок дає змогу пояснити, чому внутрішні рішення керівника підрозділу детективів мають бути не лише ефективними з організаційної точки зору, а й перевірюваними з позиції кримінального процесу.

Окремої уваги потребують гарантії процесуальної самостійності детектива. Їх не слід розуміти як повну відсутність контролю чи організаційного впорядкування. Процесуальна самостійність означає, що детектив самостійно приймає рішення в межах компетенції, оцінює докази за внутрішнім переконанням, обирає передбачені законом процесуальні засоби й несе персональну відповідальність за законність своїх дій. Водночас ця самостійність реалізується не поза органом досудового розслідування, а в системі, де існують керівник підрозділу, прокурор САП і судовий контроль [70, с. 202–204; 91, с. 142–147].

Першою гарантією є чітке нормативне розмежування повноважень. КПК України має визначати, які рішення належать до виключної компетенції детектива, які можуть бути предметом письмових вказівок прокурора, а які перебувають у сфері організаційного забезпечення керівника підрозділу. За відсутності такого розмежування виникає можливість довільного тлумачення: організаційне рішення може подаватися як процесуальне, а фактичне втручання – як звичайна координація роботи підрозділу [78].

Іншою гарантією є письмова форма тих рішень, які мають значення для руху кримінального провадження. Не кожна робоча комунікація потребує окремого процесуального оформлення, однак рішення про зміну детектива, зміну складу групи, перерозподіл напрямів роботи, організацію виконання

письмової вказівки прокурора, залучення оперативно-технічного забезпечення або реагування на порушення строків повинні мати форму, що дозволяє їх перевірити. Така фіксація захищає не лише учасників провадження, а й самого детектива від ситуації, коли фактичний вплив існував, але юридично не може бути підтверджений [54; 76].

Третьою гарантією є належна комунікація з прокурором САП. Її зміст полягає не в погодженні кожного внутрішнього організаційного рішення, а у своєчасному інформуванні прокурора про ті обставини, які можуть вплинути на законність процесуальних дій: зміну складу групи, проблему виконання доручення, ризик порушення строків, складність проведення НСРД, втрату доступу до інформації або необхідність невідкладного звернення до слідчого судді. Така комунікація надає можливість прокурору реалізувати процесуальне керівництво без втручання у внутрішню організацію підрозділу [34, с. 92–96; 40, с. 205–212].

Четвертою гарантією є можливість подальшої судової перевірки процесуальних наслідків відповідних рішень. Якщо організаційне рішення керівника вплинуло на обґрунтованість клопотання, дотримання строків, законність НСРД, порядок вилучення майна чи допустимість доказів, воно не може залишатися поза увагою суду лише тому, що формально не є процесуальним актом. Суд оцінює не внутрішню управлінську доцільність, а юридичні наслідки відповідної організації розслідування для прав учасників і доказової бази [29; 83].

П'ятою гарантією є внутрішньо організаційна передбачуваність. Відомчі процедури розподілу кримінальних проваджень, визначення групи детективів, організації взаємодії з іншими підрозділами, обігу матеріалів НСРД, доступу до інформації та фіксації управлінських рішень мають бути зрозумілими для детективів і не змінюватися ситуативно залежно від конкретного провадження. Сталість таких процедур зменшує ризик вибіркового або прихованого впливу на детектива [76].

У сукупності ці гарантії дають змогу забезпечити не формальну, а реальну процесуальну самостійність детектива. Її зміст полягає не в тому, щоб усунути керівника підрозділу від організації досудового розслідування, а в тому, щоб кожна форма його участі мала визначену правову природу, межі й можливість перевірки. За такого підходу внутрішній контроль не руйнує самостійність детектива, прокурорський контроль не дублює управління підрозділом, а судовий контроль забезпечує оцінку тих наслідків, які мають значення для прав учасників і допустимості доказів.

Отже, можемо зробити висновок, що реалізація процесуального контролю керівником підрозділу детективів НАБУ за діяльністю детектива під час досудового розслідування має бути побудована як юридично обмежена й перевірювана діяльність. Основне призначення такого контролю полягає в забезпеченні належної організації розслідування, дотриманні строків, процесуальної форми та виконанні законних доручень прокурора. Межею такого контролю є ситуація, за якої організаційне забезпечення починає визначати зміст процесуального рішення детектива або підміняти прокурорське процесуальне керівництво.

Удосконалення правового регулювання має бути спрямовано на конкретизацію трьох взаємопов'язаних елементів: внутрішнього контролю керівника підрозділу, прокурорського контролю за законністю процесуальних рішень і судового контролю за наслідками досудового розслідування. Завдяки розмежуванню можна забезпечити баланс між організованістю антикорупційного розслідування, процесуальною самостійністю детектива й гарантіями прав учасників кримінального провадження.

Висновки до розділу 2

1. Дослідження особливостей діяльності керівника підрозділу детективів НАБУ на початковому етапі розслідування дало підстави встановити, що цей етап не обмежується формальним внесенням відомостей до ЄРДР. Його зміст охоплює первинну організацію кримінального провадження: оцінку належності отриманої інформації до предмета кримінального процесуального реагування, перевірку підслідності НАБУ, визначення детектива або групи детективів, забезпечення взаємодії з прокурором САП, організацію першочергових слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, збереження доказової інформації та недопущення порушення процесуальних строків. У цьому аспекті діяльність керівника підрозділу детективів має організаційно-процесуальний характер, оскільки вона не підміняє доказування, але створює умови для його належного початку. Встановлено, що найбільші ризики на цій стадії пов'язані з несвоєчасним внесенням відомостей до ЄРДР, помилковим визначенням підслідності, неналежним формуванням групи детективів, втратою електронної чи документальної інформації, а також проведенням дій без належної процесуальної форми. Тому участь керівника підрозділу на початковому етапі має бути спрямована на забезпечення своєчасності, законності й узгодженості першочергових дій, але не на визначення замість детектива змісту конкретного процесуального рішення.

2. Аналіз організації керівником підрозділу детективів НАБУ взаємодії детектива з іншими уповноваженими особами під час досудового розслідування засвідчив, що така діяльність є самостійним напрямом реалізації його кримінально-процесуальних повноважень. У провадженнях НАБУ детектив об'єктивно не може діяти відокремлено, оскільки розслідування топкорупції потребує залучення оперативних, оперативно-технічних, аналітичних, спеціальних підрозділів, а в окремих випадках — інших правоохоронних органів. Зміст повноважень керівника підрозділу в цій частині полягає в забезпеченні належного зв'язку між процесуальними

рішеннями детектива, дорученнями оперативним підрозділам, аналітичним супроводом, технічною фіксацією, силовим забезпеченням і процесуальним керівництвом прокурора САП. Встановлено, що взаємодія в провадженнях НАБУ має дві взаємопов'язані форми: процесуальну, яка реалізується через доручення, постанови, клопотання, протоколи й інші процесуальні документи, та організаційну, яка охоплює планування, координацію ресурсів, службовий обмін інформацією, робочі наради, забезпечення конфіденційності й узгодження строків. Межа між цими формами має принципове значення: організаційна взаємодія може забезпечувати виконання процесуального рішення, але не може його замінювати. Тому керівник підрозділу детективів повинен забезпечувати таку послідовність, за якої оперативна, аналітична чи технічна інформація набуває значення для кримінального провадження лише після належного процесуального закріплення.

3. Дослідження змісту й меж реалізації процесуального контролю керівником підрозділу детективів НАБУ за діяльністю детектива під час досудового розслідування дало змогу обґрунтувати, що такий контроль не є ні звичайним адміністративним наглядом, ні прокурорським процесуальним керівництвом. Його призначення полягає в забезпеченні належної організації кримінального провадження, дотримання строків, правильного визначення суб'єкта розслідування, виконання законних доручень прокурора, належного документування матеріалів та усунення організаційних перешкод. Водночас межа такого контролю проходить там, де організаційне забезпечення починає впливати на зміст процесуального рішення детектива, оцінку доказів, вибір процесуальної позиції або підміняти повноваження прокурора САП. У межах розділу доведено необхідність розмежування трьох рівнів контролю: внутрішнього контролю керівника підрозділу детективів, прокурорського контролю у формі процесуального керівництва та судового контролю за процесуальними наслідками рішень, дій чи бездіяльності сторони обвинувачення. Їх змішування створює ризик появи кількох центрів впливу на детектива, що може порушити його процесуальну самостійність. З огляду на

це, удосконалення правового регулювання має бути спрямовано на конкретизацію форм документування рішень керівника підрозділу, які впливають на рух кримінального провадження, а також на чітке відмежування допустимого організаційно-процесуального контролю від неналежного втручання в процесуальну діяльність детектива.

РОЗДІЛ 3

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОВНОВАЖЕНЬ КЕРІВНИКОМ ПІДРОЗДІЛУ ДЕТЕКТИВІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ

3.1. Організаційно-процесуальна участь керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій

Проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, потребує не лише дотримання формальних вимог КПК України, а й належної попередньої організації. У провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень слідчі дії часто проводять одночасно за кількома адресами, стосуються значного обсягу документів, електронних носіїв, службового листування, фінансових операцій, майна та відомостей, доступ до яких може бути швидко втрачений. За таких умов помилка на етапі підготовки обшуку, тимчасового доступу, огляду чи допиту може вплинути не лише на результат окремої дії, а й на подальшу допустимість блоку доказової інформації [27, с. 73–79; 53, с. 185–190].

Участь керівника підрозділу детективів НАБУ в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій впливає з його статусу керівника органу досудового розслідування, але не означає підміни детектива як безпосереднього суб'єкта процесуальної діяльності. Відповідно до ст. 39 КПК України, керівник органу досудового розслідування організовує досудове розслідування, визначає слідчого або групу слідчих, у необхідних випадках – старшого слідчої групи, ознайомлюється з матеріалами кримінального провадження, дає письмові вказівки в межах своєї компетенції та здійснює інші повноваження, передбачені законом [52]. Тому його участь у слідчих діях

має організаційно-процесуальний характер: він забезпечує умови для їх законного, своєчасного та належно оформленого проведення, однак не повинен визначати замість детектива зміст процесуального рішення чи здійснювати оцінку отриманих доказів.

У кримінальних провадженнях НАБУ така участь має особливе значення через складність предмета доказування. Розслідування корупційних кримінальних правопорушень нерідко передбачає перевірку кількох взаємопов'язаних епізодів, встановлення зв'язків між службовими особами, посередниками, юридичними особами, фінансовими операціями та управлінськими рішеннями. Тому підготовка слідчих (розшукових) дій має ґрунтуватися не на загальному припущенні про їх доцільність, а на конкретному розумінні того, які обставини мають бути встановлені, які джерела інформації необхідно отримати, хто є належним виконавцем і які процесуальні ризики можуть виникнути під час реалізації відповідної дії [17, с. 108–118; 34, с. 92–96].

Планування слідчих (розшукових) дій у таких провадженнях доцільно розглядати не як складання загального плану розслідування, а як визначення процесуально виправданої послідовності дій. Керівник підрозділу детективів на цьому етапі має забезпечити узгодження між предметом доказування, наявними матеріалами провадження, можливостями слідчої групи, потребою в залученні спеціалістів, аналітичних або оперативно-технічних підрозділів, а також строками проведення відповідних дій. Водночас остаточне рішення про ініціювання конкретної слідчої дії, її процесуальне обґрунтування та спосіб фіксації результатів належать до компетенції детектива, а у випадках, передбачених законом, – прокурора та слідчого судді [51; 61, с. 230–233].

Першим елементом організаційно-процесуальної участі керівника є належне визначення складу групи детективів, які братимуть участь у проведенні слідчих (розшукових) дій. Це рішення має враховувати не лише службове навантаження, а й характер майбутньої дії, складність об'єкта, кількість адрес, потребу в роботі з електронними носіями, документами,

майном, фінансовими матеріалами чи службовими особами. Якщо обшук проводять одночасно в кількох місцях, а провадження містить кілька епізодів, формальний розподіл виконавців може призвести до втрати інформації, дублювання дій або неналежного документування вилучених речей і документів.

Саме тому визначення групи детективів і старшого групи має не тільки внутрішньоорганізаційне, а й процесуальне значення. Судова практика засвідчує, що під час оцінки допустимості доказів суди спрямовують увагу не лише на зміст протоколу слідчої дії, а й на те, чи були її учасники належно уповноважені. Зокрема, у вироку ВАКС у справі № 991/722/21 суд досліджував постанову керівника Першого відділу детективів НАБУ щодо визначення старшого групи та складу групи детективів у зв'язку з доводами сторони захисту про неуповноваженість окремих дій [12]. Така практика дає підстави стверджувати, що документальне визначення повноважень учасників слідчої дії є необхідною передумовою подальшої процесуальної стійкості її результатів.

Другим елементом є перевірка відповідності майбутньої слідчої дії її процесуальній меті. Керівник підрозділу детективів не повинен вирішувати замість детектива, які саме докази необхідно отримати, однак він може зауважити, чи узгоджується запланована дія з предметом доказування, чи не дублює вона вже проведені дії, чи не виходить за межі підслідності, строків або ухвали слідчого судді, якщо така ухвала є необхідною. Це має значення передусім для обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, огляду електронних носіїв, допиту ключових свідків і проведення одночасних дій у кількох місцях.

Третім елементом є забезпечення належного суб'єктного складу учасників слідчої дії. У кримінальних провадженнях НАБУ це може стосуватися не лише детективів, а й спеціалістів, перекладачів, представників власника приміщення, адвоката, представників ради адвокатів регіону у випадках, коли обшук проводять щодо адвоката, понятих або осіб, які

забезпечують технічну фіксацію. Помилка в цьому питанні здатна вплинути на оцінку законності всієї слідчої дії. У практиці Апеляційної палати ВАКС увагу зосереджують на ситуації, коли представник ради адвокатів регіону був залучений до обшуку із запізненням, уже після вилучення техніки, що поставило питання про дотримання гарантій адвокатської діяльності [189]. Для керівника підрозділу це означає необхідність попереднього прогнозування не лише фактичних, а й процесуальних умов проведення дії.

Особливої уваги потребує обшук як слідча дія, що найчастіше створює ризики для допустимості доказів. Його проведення в антикорупційних провадженнях зазвичай пов'язане з необхідністю вилучення документів, електронних носіїв, мобільних телефонів, комп'ютерної техніки, чорнових записів, носіїв фінансової інформації та інших предметів, які можуть містити відомості про службові рішення, фінансові операції або зв'язки між учасниками кримінального правопорушення. Участь керівника підрозділу детективів у підготовці обшуку полягає в забезпеченні того, щоб група була належно сформована, повноваження учасників визначені, межі ухвали слідчого судді зрозумілі виконавцям, а порядок вилучення та фіксації результатів не створював підстав для подальших сумнівів у допустимості доказів [53, с. 185–190; 81].

Водночас керівник підрозділу не повинен підміняти детектива у визначенні змісту клопотання про обшук або переліку обставин, що обґрунтовують необхідність його проведення. Його участь має стосуватися перевірки організаційної готовності та процесуальної коректності: чи визначено належних виконавців, чи враховано кількість об'єктів, чи забезпечено технічну фіксацію, чи передбачено участь необхідних осіб, чи розподілено функції між учасниками групи, чи не виходять заплановані дії за межі судового дозволу. Такий підхід дає змогу не обмежувати самостійність детектива, але знижує ризик організаційних помилок, що можуть мати процесуальні наслідки.

Важливим є тимчасовий доступ до речей і документів. У кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень саме документи часто становлять основу подальшого доказування: договори, тендерна документація, акти виконаних робіт, платіжні доручення, банківські виписки, службове листування, накази, протоколи засідань, реєстраційні справи юридичних осіб, документи щодо руху активів. Тому підготовка тимчасового доступу потребує не формального зазначення широкого переліку документів, а точного визначення, які саме відомості мають значення для кримінального провадження і чому вони не можуть бути отримані іншим шляхом [51; 67].

Участь керівника підрозділу детективів у цій частині полягає в забезпеченні змістової впорядкованості відповідної дії. Він може спрямувати увагу на надмірно широкий або нечіткий перелік документів, дублювання вже отриманих матеріалів, відсутність зв'язку між запитуваними документами та предметом доказування, ризик вилучення інформації, що не має значення для провадження, або можливість порушення прав володільця документів. Це не означає, що керівник визначає замість детектива зміст клопотання; ідеться про організаційно-процесуальне попередження помилок, які надалі можуть бути використані стороною захисту для заперечення допустимості отриманих матеріалів [53, с. 185–190].

Окреме місце серед слідчих дій посідає допит. Попри його традиційність, у провадженнях НАБУ він часто є складним з огляду на статус допитуваної особи, можливу службову залежність свідків, ризик узгодження показань між учасниками, наявність великого масиву документів, які необхідно пред'явити, а також потребу в узгодженні допиту з іншими слідчими або негласними слідчими (розшуковими) діями. Тому підготовка допиту має включати не лише визначення особи, яку слід допитати, а й оцінку часу проведення, послідовності допиту кількох осіб, переліку документів, що можуть бути використані, і процесуального статусу допитуваного.

Керівник підрозділу детективів у підготовці допиту може забезпечувати узгодженість між різними напрямками розслідування, щоб допити не проводили хаотично, не дублювали один одного і не створювали ризику передчасного розкриття відомостей, які мають значення для інших процесуальних дій. Водночас він не повинен формувати замість детектива зміст показань, нав'язувати оцінку поведінки допитуваного чи визначати бажаний результат допиту. Його участь має обмежуватися організацією умов, за яких детектив може самостійно та законно реалізувати тактичний задум у межах КПК України [27, с. 73–79; 70, с. 202–204].

У науковій літературі слушно зауважують, що процесуальна самостійність слідчого не є абсолютною, однак її обмеження можливе лише у формах, передбачених законом. А. А. Колода акцентує на необхідності збереження балансу між внутрішнім контролем і самостійністю суб'єкта, який безпосередньо здійснює досудове розслідування [91, с. 142]. О. Сичов пов'язує автономію слідчого з можливістю приймати рішення у межах закону, водночас визнає необхідність внутрішніх механізмів узгодження, які забезпечують належну організацію розслідування [170]. Н. Рогатинська обґрунтовує, що КПК України не закріплює абсолютної незалежності слідчого, оскільки окремі процесуальні рішення потребують погодження прокурора або дозволу слідчого судді [159]. Ці підходи дають змогу точніше визначити місце керівника підрозділу детективів у підготовці слідчих дій: він забезпечує організаційний порядок, але не замінює процесуальний розсуд детектива.

З огляду на це, участь керівника підрозділу детективів НАБУ в проведенні слідчих (розшукових) дій слід оцінювати через два критерії. Перший – організаційна необхідність, тобто потреба в належному визначенні виконавців, строків, ресурсів, взаємодії із залученими особами, технічної фіксації та порядку документування. Другий – процесуальна допустимість, тобто відповідність такої участі межах ст. 39 КПК України, самостійності детектива, повноваженням прокурора й вимогам слідчого судді, якщо дію

проводять на підставі судового дозволу. Лише поєднання цих критеріїв дає змогу відмежувати правомірну організаційно-процесуальну участь керівника від неналежного втручання в діяльність детектива.

Тож відповідальність керівника підрозділу детективів у цьому підрозділі доцільно розглядати не як самостійний блок, а як наслідок порушення меж його участі в підготовці та проведенні слідчих дій. Якщо неналежна організація призводить до участі неуповноваженої особи, виходу за межі ухвали слідчого судді, несвоєчасного залучення обов'язкового учасника, втрати електронної інформації, неналежного оформлення протоколу або порушення строків, такі недоліки можуть мати процесуальні наслідки для всього кримінального провадження. Водночас за зміст процесуального рішення, оцінку доказів і тактику проведення конкретної слідчої дії відповідальність не може бути автоматично перенесено з детектива на керівника підрозділу.

У цьому контексті слід розмежовувати три групи можливих наслідків неналежної організації слідчих (розшукових) дій. Перша група має процесуальне значення, вона виявляється в ризику визнання доказів недопустимими, скасуванні процесуального рішення або відмові суду враховувати відповідні матеріали. Друга група є внутрішньоорганізаційною і стосується оцінки роботи керівника підрозділу, дотримання ним службових процедур, розподілу завдань і контролю за належним виконанням доручень. Третя група може мати дисциплінарний характер, якщо організаційні прорахунки одночасно становлять порушення службових обов'язків. Такий підхід дає змогу не зміщувати предмет дослідження з кримінального процесу на загальну службову відповідальність посадової особи [89].

Організаційно-процесуальну участь керівника підрозділу детективів НАБУ в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій слід оцінювати не за обсягом його фактичної активності, а за тим, чи забезпечила вона належну процесуальну форму. Керівник може бути активним у формуванні групи, розподілі завдань, забезпеченні технічної фіксації, організації одночасного

проведення дій, залученні спеціалістів або координації з прокурором. Однак така активність є правомірною лише тоді, коли вона не змінює зміст процесуального рішення детектива, не підміняє прокурорське процесуальне керівництво і не створює позапроцесуального впливу на оцінку доказів.

Подальший аналіз організаційно-процесуальної участі керівника підрозділу детективів НАБУ в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій доцільно пов'язувати не лише з питанням їх своєчасності, а й з якістю доказування. У кримінальних провадженнях щодо корупційних правопорушень значення має не власне факт проведення обшуку, допиту, огляду чи тимчасового доступу, а те, чи були ці дії належно підготовлені, проведені уповноваженими особами, зафіксовані в передбаченій законом формі та чи зберегли отримані результати доказове значення під час подальшого судового розгляду [51; 53]. Саме в цій площині організаційні рішення керівника підрозділу набувають кримінально-процесуального значення, оскільки вони можуть впливати на порядок отримання, збереження та подальшого використання доказової інформації.

У цьому контексті важливо розмежовувати дві групи рішень керівника підрозділу детективів. Перша група стосується загальної організації проведення слідчих (розшукових) дій: визначення групи детективів, залучення спеціалістів, технічне забезпечення фіксації, координація одночасних дій, забезпечення доступу до необхідних матеріалів, дотримання строків і порядку документування. Друга група пов'язана зі змістом процесуального рішення: які докази необхідно отримати, як оцінювати вже здобуту інформацію, яку версію вважати більш переконливою, чи є підстави для повідомлення про підозру або звернення з конкретним клопотанням. Перша група знаходиться у сфері допустимої участі керівника, друга – належить до процесуального розсуду детектива, прокурора або слідчого судді залежно від виду рішення.

У практиці розслідування корупційних кримінальних правопорушень важливим є розроблення сталих внутрішньоорганізаційних підходів до підготовки слідчих (розшукових) дій. Ідеться не про однакові шаблони

проведення кожної процесуальної дії, а про однакове розуміння мінімальних вимог до її підготовки: хто має бути залучений, які документи потрібно перевірити до початку дії, які ризики необхідно врахувати, як має бути забезпечено технічну фіксацію, як уникнути виходу за межі ухвали слідчого судді, як забезпечити збереження електронних даних і як оформити результати так, щоб вони могли бути використані в доказуванні [27; 52].

Такі внутрішні підходи не мають перетворюватися на формальні інструкції, які позбавляють детектива можливості враховувати обставини конкретного кримінального провадження. Їх призначення полягає в зменшенні повторюваних процесуальних помилок. Наприклад, у провадженнях, де проводять одночасні обшуки, керівник підрозділу може забезпечити попередню перевірку належності виконавців, узгодження часу початку дій, наявність технічних засобів фіксації, порядок вилучення електронних носіїв, участь спеціаліста, а також спосіб передання вилученого майна для подальшого огляду чи експертного дослідження. Проте він не повинен визначати замість детектива, які саме відомості мають бути визнані доказово пріоритетними.

У науковій літературі слушно зазначають, що доказування не зводиться до накопичення фактичної інформації. Його зміст охоплює отримання, перевірку, оцінку та процесуальне закріплення доказових відомостей [51]. Організаційні помилки можуть мати такі самі серйозні наслідки, як і помилки суто процесуального характеру. Якщо слідча дія проведена без належного виконавця та необхідного учасника, виходить за межі судового дозволу або без забезпечення безперервності збереження вилучених матеріалів, отримана інформація може втратити значення для кримінального провадження незалежно від її фактичної важливості.

Водночас слід ураховувати застереження О. В. Капліної щодо небезпеки надмірної уніфікації процесуальної діяльності [80; 81]. У кримінальному провадженні не може бути універсального порядку проведення кожної слідчої дії, який однаково підходив би для всіх ситуацій. Обшук у службовому

кабінеті, обшук у житлі адвоката, тимчасовий доступ до банківських документів, огляд електронного носія, допит службової особи або свідка, який залежить від можливого підозрюваного, потребують різного підходу. Тому завдання керівника підрозділу полягає не в уніфікації тактики, а в забезпеченні єдності процесуальних стандартів.

Єдність процесуальних стандартів означає, що незалежно від виду слідчої дії та складності провадження має бути дотримано базових вимог, серед яких: належний суб'єкт проведення дії, законна підстава, відповідність межах дозволу слідчого судді, участь обов'язкових осіб, належна фіксація, збереження вилучених матеріалів, недопущення надмірного втручання у права особи й можливість подальшої перевірки результатів. У цій частині участь керівника підрозділу є виправданою, оскільки вона спрямована на забезпечення процесуальної придатності результатів слідчих дій. Водночас вибір конкретної тактики проведення дії має залишатися за детективом у межах закону та під процесуальним керівництвом прокурора.

Важливе значення має процесуальна форма. О. Ю. Татаров обґрунтовано акцентує на її гарантійному значенні, оскільки саме через дотримання процесуальної форми забезпечують можливість подальшої судової оцінки доказів [181]. Для діяльності НАБУ це має практичний вимір: складність провадження, суспільний резонанс або значний обсяг отриманої інформації не можуть виправдати порушення процедури. Якщо доказ отримано з істотним порушенням вимог КПК України, його фактична інформативність не усуває ризику визнання такого доказу недопустимим.

У цьому аспекті керівник підрозділу детективів має орієнтувати роботу групи не на формальне виконання процесуальної дії, а на її змістову відповідність вимогам КПК України. Наприклад, під час підготовки обшуку важливо не лише отримати ухвалу слідчого судді, а й забезпечити, щоб виконавці чітко розуміли межі дозволу, перелік об'єктів, порядок поводження з електронними носіями, умови вилучення майна, порядок фіксації заяв учасників і необхідність недопущення вилучення речей, які явно не пов'язані

з предметом розслідування. Саме такі питання становлять зміст організаційно-процесуальної участі керівника, не зачіпаючи при цьому самостійності детектива в прийнятті процесуального рішення.

Окремим напрямом участі керівника підрозділу є попереднє прогнозування процесуальних ризиків. У провадженнях НАБУ майже кожна значуща слідча дія потенційно може бути предметом оскарження стороною захисту. Найчастіше такі ризики пов'язані з належністю суб'єкта проведення дії, межами ухвали слідчого судді, участю адвоката чи іншого обов'язкового учасника, порядком вилучення майна, способом фіксації електронної інформації, дотриманням таємниці досудового розслідування, а також із подальшим відкриттям матеріалів стороні захисту [53]. Тому керівник підрозділу має забезпечувати не лише проведення дії, а й готовність групи до подальшої перевірки її законності.

Прогнозування процесуальних ризиків не означає, що керівник повинен наперед визначати доказовий результат слідчої дії. Ідеться про виявлення юридично значущих обставин, які можуть вплинути на законність її проведення. Наприклад, перед проведенням тимчасового доступу необхідно перевірити, чи достатньо конкретизовано перелік документів, чи не дублює клопотання вже отримані матеріали, чи є ризик безпідставного вилучення інформації, яка не має значення для провадження. Перед допитом – чи не створюється ризик розкриття відомостей, які можуть вплинути на інші слідчі дії, чи правильно визначено процесуальний статус особи, чи не виникає конфлікт між показаннями й матеріалами, які ще не були належно закріплені.

У цьому контексті процесуальна самостійність детектива зберігає принципове значення. Л. М. Лобойко слушно пов'язує її не лише з правом приймати рішення, а й з особистою відповідальністю за їх зміст [117]. Якщо керівник підрозділу фактично визначає за детектива тактику проведення слідчої дії, оцінку доказів або бажаний процесуальний результат, то відповідальність за рішення формально залишається на детективі, хоча реальний зміст рішення був сформований іншим суб'єктом. Саме тому межа

між організаційним супроводом і втручанням у процесуальний розсуд має бути максимально чіткою.

Для практики НАБУ цю межу може бути визначено через характер питання, яке вирішує керівник. Якщо питання стосується складу групи, строків, технічного забезпечення, участі спеціаліста, порядку координації одночасних дій або забезпечення фіксації, воно належить до організаційно-процесуальної участі керівника. Якщо ж питання стосується того, які саме докази вважати достатніми, яку версію прийняти як основну, як кваліфікувати поведінку особи або який висновок сформулювати на підставі результатів слідчої дії, це мають вирішувати детектив і прокурор у межах їхніх повноважень.

Значення керівника підрозділу детективів у проведенні слідчих (розшукових) дій полягає також у забезпеченні зв'язку між окремими процесуальними діями. У складних провадженнях обшук, тимчасовий доступ, допит, огляд електронних носіїв, призначення експертизи та витребування додаткових документів не існують відокремлено. Результати однієї дії можуть визначати потребу в іншій, а несвоєчасність або неналежне оформлення першої дії може ускладнити подальший рух провадження. Тому керівник підрозділу має забезпечувати узгодженість цих дій у часі та за виконавцями, не перетворюючи таку узгодженість на втручання в процесуальне рішення детектива.

Важливим є і питання роботи з електронними носіями та цифровими даними. У провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень саме електронне листування, мобільні телефони, комп'ютерна техніка, месенджери, файли, банківські дані та цифрові реєстри часто містять інформацію, яка дає змогу відтворити зв'язки між учасниками, час погодження рішень, спосіб передання неправомірної вигоди або рух коштів. Організаційна роль керівника тут полягає у забезпеченні участі спеціалістів, технічної можливості копіювання чи збереження даних, належного пакування носіїв, фіксації їх стану, а також недопущення ситуацій, коли цифрову інформацію втрачають або її походження не може бути підтверджено.

У науковій доктрині слушною є позиція, що якість доказування залежить від послідовності отримання, перевірки й закріплення фактичних даних [51; 54]. Для підрозділу детективів НАБУ це означає потребу у внутрішній організації, за якої результати слідчих дій не залишаються розрізненими матеріалами, їх вчасно аналізують, співвідносять з іншими доказами та використовують для підготовки подальших процесуальних рішень. Водночас така організація не має підміняти оцінку доказів, яка належить до сфери процесуальної діяльності детектива та прокурора.

З огляду на це, участь керівника підрозділу детективів НАБУ в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій необхідно оцінювати через її правову спрямованість. Вона є допустимою, коли забезпечує дотримання процесуальних гарантій, належне визначення виконавців, узгодженість дій, збереження доказової інформації, технічну фіксацію, своєчасність і контрольованість проведення слідчих дій. Вона стає проблемною, коли через організаційні рішення фактично визначають зміст процесуального розсуду детектива або створюють ситуацію, за якої детектив лише формально підписує чи виконує рішення, сформоване іншим суб'єктом.

Такий підхід надає можливість сформулювати основний критерій допустимої участі керівника підрозділу в проведенні слідчих (розшукових) дій: його рішення мають бути спрямовані на забезпечення процесуальної форми, а не на визначення доказового результату. Якщо керівник забезпечує належну організацію обшуку, тимчасового доступу, допиту чи огляду, його діяльність відповідає змісту ст. 39 КПК України. Якщо ж він визначає наперед, який доказовий висновок має бути отримано або яке процесуальне рішення повинен ухвалити детектив після проведення відповідної дії, така участь виходить за межі організаційно-процесуального забезпечення.

Отже, участь керівника підрозділу детективів НАБУ під час проведення слідчих (розшукових) дій необхідно розглядати як юридично обмежену організаційно-процесуальну діяльність. Її зміст охоплює формування внутрішніх підходів до підготовки дій, забезпечення єдності процесуальних

стандартів, прогнозування юридично значущих ризиків, координацію виконавців, ресурсів і строків, а також недопущення порушень, які можуть вплинути на допустимість доказів. Водночас така участь не повинна поширюватися на визначення змісту процесуальних рішень, оцінку доказів або підміну індивідуальної відповідальності детектива за результати проведеної слідчої дії.

3.2. Організаційно-процесуальна участь керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України в застосуванні негласних слідчих (розшукових) дій

Негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному процесі України є особливою формою процесуальної діяльності сторони обвинувачення, яку здійснюють приховано, вона пов'язана з можливим втручанням у приватне життя особи. Їх застосування відрізняється від проведення звичайних слідчих (розшукових) дій не лише способом одержання інформації, а й вищим рівнем процесуальних гарантій, необхідністю судового санкціонування, участю прокурора та підвищеними вимогами до фіксації результатів [92; 111]. Саме тому участь керівника підрозділу детективів НАБУ в цій сфері потребує окремого аналізу: вона не може бути ототожнена з безпосереднім проведенням НСРД, однак має значення для їх належної організації, своєчасності, конфіденційності та подальшої процесуальної придатності отриманих матеріалів.

У главі 21 КПК України визначено підстави, порядок санкціонування, проведення та фіксації НСРД. Відповідно до ч. 2 ст. 246 КПК України, їх проводять у випадках, коли відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб [111]. Це положення засвідчує субсидіарний характер НСРД: приховане втручання в права особи допускається не як звичайний інструмент розслідування, а як

винятковий процесуальний засіб, застосування якого потребує належного обґрунтування.

У провадженнях НАБУ така особливість має важливе значення. Корупційні кримінальні правопорушення, що належать до підслідності Бюро, часто вчиняють в умовах прихованої домовленості, із залученням посередників, використанням службового становища, неформальних комунікацій, електронного листування, готівкових або безготівкових розрахунків, а також заходів маскування протиправної діяльності. У таких умовах НСРД можуть бути необхідними для фіксації обставин, які неможливо встановити лише відкритими процесуальними засобами. Водночас саме через високий рівень втручання в права людини їх застосування повинно бути максимально процесуально виваженим.

У науковій літературі НСРД розглядають як інститут, що знаходиться на межі кримінального процесу й оперативно-розшукової діяльності [165; 167]. М. А. Погорецький стверджує, що НСРД, на відміну від оперативно-розшукових заходів, мають процесуальну природу, а їх результати можуть бути використані як докази лише за умови дотримання вимог КПК України [134]. Такий підхід є принциповим для діяльності НАБУ, оскільки фактична цінність отриманої інформації не має самостійного значення без належного процесуального оформлення, збереження та відкриття відповідних матеріалів у порядку, встановленому законом.

Д. Б. Сергєєва, аналізуючи поняття та види НСРД, зауважує, що їх фактична близькість до оперативно-розшукових методів створює підвищені ризики порушення процесуальних гарантій, зокрема щодо визначення підстав втручання, кола уповноважених суб'єктів, меж проведення відповідної дії та способу використання отриманих результатів [166]. Для досліджуваної проблематики це означає, що організаційна участь керівника підрозділу детективів у сфері НСРД повинна бути особливо обмеженою: він може забезпечувати належну організацію процесу, але не повинен перетворюватися

на фактичного суб'єкта ініціювання чи визначення змісту негласної дії поза процедурою, передбаченою КПК України.

НСРД не замінюють слідчі (розшукові) дії, а доповнюють їх у тих випадках, коли відкрите отримання доказової інформації є неможливим або може поставити під загрозу досягнення завдань кримінального провадження. У справах щодо топкорупції результати НСРД часто дають змогу зафіксувати приховані домовленості, встановити зв'язок між службовим рішенням і неправомірною вигодою, виявити посередників, перевірити реальність намірів учасників, а також визначити подальшу послідовність відкритих слідчих дій [16; 134]. Водночас вони не повинні підміняти собою весь процес доказування, оскільки остаточна доказова база має формуватися через сукупність належних і допустимих доказів.

Емпіричні матеріали, отримані під час опитування детективів НАБУ, підтверджують, що результати НСРД у складних корупційних провадженнях часто мають орієнтувальне значення для подальшого розслідування. Вони допомагають визначити напрями обшуків, тимчасових доступів, допитів, оглядів електронних носіїв, призначення експертиз та перевірки фінансових операцій. Водночас респонденти акцентують на потребі у високому рівні внутрішньої координації, оскільки помилка під час підготовки або проведення НСРД здатна вплинути не лише на одну процесуальну дію, а й на всю подальшу доказову базу в провадженні [134; 166].

Іншу оцінку цієї проблематики обстоюють адвокати, опитані в межах емпіричного дослідження. У їхніх відповідях простежується занепокоєння надмірною орієнтованістю органів досудового розслідування на негласні заходи, що може призводити до формального обґрунтування клопотань, недостатньої перевірки можливості отримати відомості відкритими способами та послаблення реального судового контролю [166]. Така відмінність в оцінках не заперечує значення НСРД, але засвідчує потребу в чіткому визначенні їх місця в системі доказування та меж організаційної участі керівника підрозділу детективів.

З огляду на це, НСРД у кримінальних провадженнях НАБУ слід розглядати як винятковий, допоміжний і водночас високоризикований процесуальний засіб. Їх застосування потребує узгодженого функціонування кількох рівнів контролю: судового – через дозвіл слідчого судді й подальшу оцінку законності отриманих результатів; прокурорського – через процесуальне керівництво, погодження клопотань і нагляд за дотриманням закону; внутрішньоорганізаційного – через забезпечення належної підготовки, конфіденційності, ресурсів і координації виконавців [83; 181]. Саме останній рівень безпосередньо пов'язаний з діяльністю керівника підрозділу детективів НАБУ.

Процесуальний статус керівника підрозділу детективів у системі суб'єктів НСРД має бути визначено через співвідношення ст. 39 і глави 21 КПК України. З одного боку, п. 8 ч. 1 ст. 3 КПК України відносить керівника підрозділу детективів НАБУ до керівників органу досудового розслідування, що зумовлює його повноваження щодо організації досудового розслідування [111]. З іншого боку, норми глави 21 КПК України не визначають керівника органу досудового розслідування як самостійного суб'єкта проведення НСРД. Це розмежування є принциповим, оскільки воно не дозволяє розширювати його участь у негласних заходах поза межами закону.

Частина 1 ст. 246 КПК України передбачає, що НСРД проводять слідчий, детектив або уповноважені оперативні підрозділи [111]. Керівника органу досудового розслідування в цьому переліку немає. Його не можна розглядати як самостійного суб'єкта безпосереднього проведення НСРД лише з огляду на управлінський статус. Його повноваження в цій сфері мають інший характер: забезпечити належну організацію, своєчасне залучення необхідних підрозділів, дотримання режиму таємності, контроль за виконанням доручень і недопущення процесуальних порушень.

Стаття 248 КПК України також підтверджує це розмежування, оскільки клопотання про дозвіл на проведення НСРД подає детектив за погодженням із

прокурором або прокурор у передбачених законом випадках [111]. Керівник підрозділу детективів не є учасником судового санкціонування НСРД. Тому його участь не може полягати в заміні процесуального обґрунтування, яке має бути сформоване детективом і прокурором. Він може забезпечити підготовку організаційних умов для своєчасного звернення з клопотанням, але не повинен визначати замість детектива підстави, обсяг або зміст відповідного клопотання.

Водночас ст. 39 КПК України покладає на керівника органу досудового розслідування обов'язок організовувати досудове розслідування, забезпечувати дотримання вимог закону й реагувати на порушення, допущені підлеглими [111]. У сфері НСРД ці повноваження набувають специфічного змісту. Керівник підрозділу може забезпечувати визначення детектива або групи детективів, розподіл напрямів роботи, координацію з оперативно-технічними підрозділами, контроль за строками виконання доручень, організацію збереження носіїв інформації, режим доступу до матеріалів та своєчасне передання результатів детективу. Проте всі ці дії мають залишатися в площині організаційного забезпечення.

У науковій літературі щодо меж участі керівника органу досудового розслідування у сфері НСРД простежуються різні підходи. Класична позиція, представлена в працях М. М. Михеєнка та В. Т. Нора, керується необхідністю обережного ставлення до будь-якого впливу керівника на вибір тактики й способу проведення процесуальних дій, оскільки надмірне втручання може послабити процесуальну самостійність слідчого або детектива [119]. У сфері НСРД це застереження має важливе значення, адже йдеться про приховане втручання в права особи, яке потребує точного дотримання законної процедури.

Інший підхід пов'язаний з визнанням внутрішнього процесуально орієнтованого контролю. О. В. Капліна та Л. М. Лобойко обґрунтовують, що керівник органу досудового розслідування не повинен підміняти слідчого чи прокурора, однак може забезпечувати законність, належну організацію та

пропорційність застосування процесуальних засобів, пов'язаних із втручанням у права людини [51; 81]. Для діяльності НАБУ це положення дає змогу обґрунтувати участь керівника підрозділу у сфері НСРД як гарантійну, але не як самостійну процесуальну.

Критично орієнтований підхід, представлений у працях Д. Б. Сергєєвої та М. А. Погорецького, акцентує на ризику розмивання відповідальності між різними суб'єктами кримінального провадження [134; 166]. Якщо керівник підрозділу фактично визначає необхідність, обсяг або тактику НСРД, а процесуальні документи формально підписує детектив, постає проблема ідентифікації суб'єкта, відповідального за відповідне рішення. У таких випадках процесуальна самостійність детектива стає формальною, а організаційний вплив керівника набуває прихованого процесуального змісту. Саме тому межі участі керівника мають бути не лише доктринально визначені, а й належно формалізовані.

Емпіричні дані підтверджують практичне значення цієї проблеми. Детективи НАБУ переважно сприймають керівника підрозділу як координатора підготовки НСРД, передусім тоді, коли йдеться про складні багатоепізодні провадження, взаємодію з оперативно-технічними підрозділами, синхронізацію негласних і відкритих слідчих дій, забезпечення конфіденційності та розподіл ресурсів. Адвокати, навпаки, частіше вказують на ризик надмірного управлінського впливу, який може бути замаскований під внутрішню координацію, але фактично позначатися на змісті негласного заходу або на подальшому використанні його результатів.

Окремо слід враховувати виняткову ситуацію, коли керівник підрозділу детективів особисто здійснює досудове розслідування, користуючись повноваженнями детектива відповідно до ст. 39 КПК України [111]. У такому випадку він може бути безпосереднім суб'єктом ініціювання або проведення НСРД не як керівник підрозділу, а як детектив у конкретному кримінальному провадженні. Це важливе розмежування, оскільки один і той самий посадовець може реалізовувати різні процесуальні функції залежно від свого статусу в

конкретному провадженні. Якщо він не визначений детективом у провадженні, його участь у сфері НСРД не може виходити за межі організації та контролю.

Отже, процесуальний статус керівника підрозділу детективів НАБУ у сфері НСРД має опосередкований характер. Він не є самостійним суб'єктом їх проведення чи судового санкціонування, однак забезпечує внутрішньоорганізаційні умови для їх законного застосування. Його участь може бути виправданою лише тоді, коли вона спрямована на дотримання строків, конфіденційності, належного суб'єктного складу, технічного забезпечення, збереження матеріалів і виконання процесуальних доручень. Водночас вона є недопустимою, якщо переходить у фактичне визначення підстав, змісту, обсягу або тактики НСРД поза процедурою, передбаченою КПК України.

Нормативні межі участі керівника підрозділу детективів НАБУ у сфері НСРД мають бути визначені через принцип розподілу процесуальних функцій. Детектив ініціює проведення НСРД та здійснює підготовку відповідних процесуальних матеріалів. Прокурор здійснює процесуальне керівництво, погоджує клопотання або самостійно звертається до слідчого судді у випадках, передбачених законом. Слідчий суддя надає дозвіл на проведення НСРД і перевіряє обґрунтованість втручання у права особи. Уповноважені оперативні підрозділи виконують доручення в межах визначеного дозволу. Керівник підрозділу детективів забезпечує організаційну узгодженість цих дій, не зміщуючи на себе повноваження жодного із зазначених суб'єктів.

Тож участь керівника підрозділу детективів у застосуванні НСРД має бути пов'язана насамперед із попередженням організаційних порушень, які можуть мати процесуальні наслідки. Ідеться про випадки, коли несвоєчасне визначення виконавців, неналежне залучення оперативно-технічного підрозділу, порушення режиму таємності, недостатнє технічне забезпечення, неправильний порядок передання матеріалів або відсутність контролю за

строками може призвести до втрати інформації, розголошення негласного заходу чи сумнівів щодо допустимості отриманих доказів [53; 181].

У такому розумінні організаційно-процесуальна участь керівника підрозділу детективів у сфері НСРД теж має гарантійне значення. Вона має не посилювати управлінський вплив на детектива, а забезпечити, щоб застосування найчутливіших процесуальних засобів відбувалося в межах закону, з дотриманням пропорційності, субсидіарності, таємності й належного документування. Саме ці критерії мають бути основою подальшого аналізу практичних форм участі керівника підрозділу детективів НАБУ в підготовці, організації та контролі за застосуванням НСРД.

Недостатню конкретизацію участі керівника підрозділу детективів НАБУ у сфері НСРД у нормах глави 21 КПК України не можна тлумачити як можливість довільного розширення його повноважень. Навпаки, така законодавча конструкція потребує виваженого підходу, за якого будь-яка участь керівника має співвідноситися з його загальним статусом керівника органу досудового розслідування та не виходити за межі організації кримінального провадження. У доктрині кримінального процесу це питання оцінюють неоднаково, що зумовлено складністю природи НСРД, у яких процесуальна форма поєднується з прихованими способами отримання інформації [51; 166].

М. А. Погорецький обґрунтовує, що відсутність прямої регламентації участі керівника органу досудового розслідування у сфері НСРД не означає правового вакууму, а свідчить про перенесення відповідних питань у площину внутрішньої організації досудового розслідування [134]. Такий підхід дає змогу пояснити, чому керівник підрозділу детективів фактично залучений до підготовки та забезпечення НСРД, хоча не є суб'єктом їх проведення чи судового санкціонування. Водночас внутрішньоорганізаційний характер такої участі не зменшує її процесуального значення, оскільки помилки в організації можуть позначитися на допустимості результатів негласних заходів.

Іншу проблему аналізує Д. Б. Сергєєва, яка акцентує на ризику розширеного тлумачення управлінських повноважень керівника у складних і резонансних кримінальних провадженнях [166]. Це застереження є обґрунтованим для діяльності НАБУ, де НСРД часто використовують у багатоепізодних провадженнях, пов'язаних із високим рівнем конспірації, значною кількістю учасників і потребою синхронізації негласних та відкритих слідчих дій. За таких умов організаційна участь керівника може бути необхідною, але саме через її практичну значущість вона повинна мати чіткі межі.

Емпіричні матеріали також підтверджують наявність цієї проблеми. Детективи НАБУ вказують, що практика участі керівника підрозділу в організації НСРД часто ґрунтується не на безпосередньо визначених процесуальних правилах, а на внутрішніх управлінських підходах, службовій комунікації та попередньому погодженні дій у межах підрозділу. Такий порядок, з одного боку, дає змогу швидко реагувати на зміну слідчої ситуації, координувати кількох виконавців, забезпечувати таємність і технічне супроводження; з іншого боку, недостатня формалізація створює ризик того, що організаційне рішення може фактично визначати процесуальну поведінку детектива, але не залишати належного сліду для подальшої перевірки.

З огляду на зазначене, нормативні межі участі керівника підрозділу детективів НАБУ у сфері НСРД слід характеризувати як опосередковані та похідні від його статусу керівника органу досудового розслідування. Він не має самостійного права ініціювати, санкціонувати чи проводити НСРД у статусі керівника підрозділу, проте зобов'язаний забезпечувати таку організацію досудового розслідування, за якої застосування негласних заходів відбувається своєчасно, законно, конфіденційно та з дотриманням вимог до фіксації результатів [111]. Саме ця особливість відрізняє його участь від діяльності детектива, прокурора, слідчого судді й оперативного підрозділу.

Організаційно-контрольна участь керівника підрозділу детективів у сфері НСРД виявляється насамперед у забезпеченні узгодженості між

детективами й оперативними або оперативно-технічними підрозділами, які фактично виконують відповідні доручення. Ідеться про визначення порядку комунікації між виконавцями, дотримання режиму секретності, своєчасне передання інформації детективу, узгодження строків, технічне забезпечення фіксації, збереження носіїв інформації та недопущення виходу за межі судового дозволу. Кожен із цих елементів має організаційний характер, однак його порушення може спричинити процесуальні наслідки [51; 166].

Окреме значення має контроль за строками НСРД. Відповідно до логіки ст. 249 КПК України, негласні заходи проводять у межах строку, визначеного ухвалою слідчого судді, а продовження або припинення таких заходів має відбуватися у встановленому законом порядку [111]. Керівник підрозділу не приймає рішення про продовження НСРД замість детектива, прокурора чи слідчого судді. Однак він має забезпечити, щоб у межах підрозділу діяв порядок контролю за наближенням кінцевих строків, своєчасним інформуванням детектива, підготовкою матеріалів для прокурора та недопущенням ситуації, коли захід фактично триває поза межами належного дозволу.

Важливим є контроль за межами судового дозволу. У практичній діяльності ризики можуть виникати не лише через проведення НСРД без ухвали слідчого судді, а й через фактичне розширення змісту дозволу: щодо інших осіб, іншого способу втручання, іншого строку, іншого виду комунікації або іншого об'єкта спостереження. Керівник підрозділу детективів у межах своєї організаційної участі має забезпечити, щоб виконавці НСРД чітко розуміли зміст ухвали, її часові межі, коло осіб, вид заходу, порядок фіксації та обмеження, які не можуть бути подолані службовою доцільністю.

Важливим напрямом є організація фіксації результатів НСРД. Стаття 252 КПК України визначає вимоги до документування результатів негласних заходів, однак практична реалізація цих вимог потребує належного внутрішнього порядку обліку, передачі, зберігання та подальшого

використання матеріалів [111]. Якщо аудіо- чи відеозапис, протокол, додатки, технічні носії або службові документи рухаються між кількома суб'єктами без чіткої фіксації, виникає ризик сумнівів щодо цілісності, походження та незмінності відповідної інформації. Саме тому керівник підрозділу має забезпечувати не зміст оцінки результатів НСРД, а порядок їх збереження та передання детективу та прокурору.

У цій площині організаційно-контрольна участь керівника має бути спрямована на забезпечення безперервності руху матеріалів НСРД. Така безперервність охоплює кілька послідовних етапів: отримання ухвали слідчого судді або постанови прокурора у випадках, передбачених законом; передання доручення уповноваженому підрозділу; фактичне проведення заходу; оформлення протоколу; приєднання додатків і технічних носіїв; передання матеріалів прокурору; збереження їх у режимі, що унеможливорює втрату, зміну або несанкціонований доступ; подальше відкриття стороні захисту в порядку ст. 290 КПК України. Кожен із цих етапів потребує належного документального супроводу.

Саме на цьому рівні найпомітнішими є процесуальні ризики, пов'язані з НСРД. В. М. Тertiшник обґрунтовано акцентує на тому, що порушення меж судового дозволу або вимог щодо фіксації результатів негласних заходів може вплинути на допустимість доказів незалежно від їх фактичної інформативності [183]. Для діяльності НАБУ це положення має важливе значення, оскільки результати НСРД часто стають підставою для подальших обшуків, затримань, тимчасових доступів, повідомлення про підозру або звернення з клопотанням про застосування запобіжного заходу. Помилка на етапі НСРД може поширити негативні наслідки на весь подальший доказовий ланцюг.

Опитування детективів НАБУ засвідчує, що на практиці керівника підрозділу часто сприймають як посадову особу, від якої залежить внутрішній порядок підготовки, проведення та документування НСРД. Це не означає, що він приймає процесуальні рішення замість детектива, однак саме він

забезпечує організаційні умови, без яких реалізація таких рішень була б ускладненою або ризикованою. Натомість адвокати, оцінюючи цю саму ситуацію, акцентують на недостатній прозорості внутрішніх процедур і можливості оскарження результатів НСРД у разі, якщо фактичний вплив керівника не має належної фіксації.

Судова практика засвідчує, що питання організації НСРД не є суто внутрішньовідомчим. У постанові Верховного Суду від 21 листопада 2023 року у справі № 991/722/21 Суд зосередив увагу на обов'язку сторони обвинувачення забезпечити повноту відкриття матеріалів, отриманих унаслідок НСРД [141]. Вибіркове відкриття або неповне надання матеріалів стороні захисту здатне поставити під сумнів гарантії справедливого судового розгляду. Для керівника підрозділу детективів це означає необхідність організувати такий внутрішній облік матеріалів НСРД, який дає змогу встановити, які саме матеріали були отримані, де їх зберігають, кому передавали і в якому обсязі підлягають відкриттю.

У практичному вимірі це потребує ведення внутрішнього реєстру руху матеріалів НСРД, який не підміняє процесуальні документи, але дає змогу контролювати їх наявність і стан. Такий реєстр може фіксувати номер провадження, вид НСРД, дату й підставу дозволу, строк проведення, уповноважений підрозділ, відповідального детектива, дату складання протоколу, перелік додатків, кількість і вид носіїв інформації, факт передання прокурору й подальший порядок зберігання. Наявність такого внутрішнього інструменту знижує ризик втрати матеріалів, неповного відкриття доказів і спорів щодо їх походження.

Постанова Верховного Суду від 28 березня 2023 року у справі № 234/22081/19 акцентує на значенні належного оформлення процесуальних актів, які стають підставою для проведення НСРД [143]. У цьому контексті організаційна участь керівника підрозділу може полягати в попередній перевірці повноти документального супроводу без втручання в зміст процесуального обґрунтування. Ідеться не про затвердження клопотання

керівником, а про організаційний контроль за тим, чи визначено виконавців, чи відповідає запланований строк дозволу, чи забезпечено технічну можливість виконання, чи є зрозумілим порядок передання результатів і чи немає очевидних перешкод для законного виконання ухвали.

Недоцільно закріплювати за керівником підрозділу обов'язок «верифікації» кожного процесуального акта, оскільки це може створити хибне уявлення про його участь у процесуальному санкціонуванні НСРД. Коректніше зазначати про внутрішню перевірку організаційної готовності до виконання процесуального рішення. Така перевірка не повинна стосуватися питання, чи достатні докази для звернення до слідчого судді, адже це належить до компетенції детектива та прокурора. Вона має стосуватися того, чи може підрозділ виконати відповідне рішення без порушення строків, таємності, порядку фіксації та збереження результатів.

Постанова Верховного Суду від 22 лютого 2024 року у справі № 688/3517/16-к має значення для розуміння наслідків несвоєчасного складання або реєстрації протоколу НСРД [142]. Судова позиція засвідчує, що такі порушення не завжди автоматично зумовлюють недопустимість доказів, однак створюють істотні процесуальні ризики. Для керівника підрозділу це означає необхідність забезпечити внутрішній контроль за строками документування результатів негласних заходів, передання протоколів прокурору, описом додатків, копіюванням матеріалів і збереженням первинних носіїв інформації.

У цьому аспекті доцільним є запровадження внутрішнього контрольного графіка НСРД. Його зміст має полягати не в регулюванні тактики негласного заходу, а в обліку процесуально значущих строків (дата дозволу, дата початку і завершення заходу, дата складання протоколу, дата передання матеріалів прокурору, дата приєднання додатків, дата поміщення носіїв на зберігання, дата відкриття матеріалів стороні захисту). Такий графік дасть змогу уникнути ситуацій, коли порушення строку або втрата контролю за рухом матеріалів виявляються лише під час судового розгляду.

Постанова Верховного Суду від 15 серпня 2024 року у справі № 203/94/18, 991/2/23 стосується використання результатів НСРД, отриманих в іншому кримінальному провадженні [140]. Застосування ст. 257 КПК України в таких випадках потребує пильної уваги до походження матеріалів, підстав їх отримання, процесуального рішення про можливість використання в іншому провадженні, належного приєднання та відкриття стороні захисту [111]. Для керівника підрозділу це означає необхідність забезпечити організаційні умови для збереження доказового ланцюга, але не замінювати прокурора в прийнятті процесуальних рішень щодо використання таких матеріалів.

Практично це може передбачати створення внутрішнього порядку дій у випадку, коли під час аналізу матеріалів НСРД виявлено відомості, що мають значення для іншого провадження. Такий порядок має охоплювати повідомлення відповідального детектива, інформування прокурора, визначення місця зберігання матеріалів, фіксацію носіїв, підготовку супровідної інформації щодо походження матеріалів і забезпечення їх незмінності до прийняття належного процесуального рішення. Водночас саме рішення про використання результатів в іншому провадженні мають приймати в передбаченому законом порядку, а не шляхом внутрішнього розпорядження керівника підрозділу.

Практика Вищого антикорупційного суду також підтверджує значення узгодженості між ухвалою слідчого судді, фактичним виконанням НСРД і протоколом, у якому зафіксовано їх результати. У вироку від 24 березня 2023 року у справі № 991/2197/22 суд акцентував на необхідності кореляції між дозволом на проведення аудіо- чи відеоконтролю та фактичними матеріалами, отриманими за результатами відповідних дій [14]. Така позиція вказує на потребу у внутрішньому контролі не лише за наявністю дозволу, а й за відповідністю кожного наступного етапу межах цього дозволу.

Для цього в підрозділах детективів НАБУ доцільно використовувати внутрішню контрольну таблицю виконання НСРД. Її призначення має

полягати у звірянні основних елементів: виду НСРД, номера й дати ухвали, строку дозволу, особи або об'єкта, щодо якого дозволено захід, виконавця, фактичного періоду проведення, дати складання протоколу, додатків, носіїв інформації та факту передання матеріалів прокурору. Така таблиця не повинна охоплювати оцінку змісту отриманих відомостей або тактичних висновків детектива. Вона має забезпечувати саме процесуальну простежуваність руху матеріалів.

Вирок Вищого антикорупційного суду від 1 червня 2022 року у справі № 991/722/21 також має значення для розмежування повноважень прокурора та керівника підрозділу під час проведення контрольованих дій [12]. Якщо прокурор здійснює процесуальне керівництво й погоджує відповідні процесуальні рішення, то питання визначення конкретних виконавців, розподілу функцій між детективами та забезпечення внутрішньої організації виконання належать до сфери керівника органу досудового розслідування. Це розмежування дозволяє уникнути ситуації, коли прокурор фактично бере на себе внутрішнє керування підрозділом, а керівник підрозділу – процесуальне керівництво.

З огляду на зазначену практику, організаційна участь керівника підрозділу детективів у сфері НСРД має охоплювати кілька конкретних напрямів. Перший – контроль за суб'єктною визначеністю: хто є відповідальним детективом, який підрозділ виконує доручення, хто відповідає за технічне забезпечення, хто приймає матеріали після завершення заходу. Другий – контроль за строками: початок, завершення, складання протоколу, передання прокурору, зберігання та відкриття матеріалів. Третій – контроль за матеріалами: носії інформації, додатки до протоколів, копії, пакування, опис, умови зберігання. Четвертий – контроль за режимом доступу: коло осіб, які обізнані про захід, порядок роботи з таємною інформацією та недопущення розголошення.

Усі зазначені напрями мають залишатися процесуально нейтральними. Це означає, що керівник підрозділу може забезпечувати порядок і

контрольованість проведення НСРД, однак не повинен визначати зміст негласного заходу, наперед встановлювати очікуваний доказовий результат або вимагати від детектива певного процесуального висновку після отримання матеріалів. Якщо організаційна участь починає визначати зміст процесуального рішення, вона втрачає гарантійний характер і перетворюється на неналежне втручання в діяльність детектива.

Подальший розвиток дослідження ролі керівника підрозділу детективів НАБУ у сфері НСРД доцільно пов'язати з питанням внутрішніх гарантій допустимості результатів негласних заходів. Ідеться не про створення додаткового рівня процесуального санкціонування, а про формування таких процедур, які забезпечують послідовність між отриманням дозволу, фактичним виконанням, фіксацією, зберіганням, переданням і відкриттям матеріалів. Саме ця послідовність дає змогу зберегти доказове значення інформації, отриманої під час НСРД.

Особливість НСРД полягає в тому, що їх результати оцінюють не лише через формальну наявність ухвали слідчого судді чи протоколу, а й через дотримання пропорційності втручання у права людини, відповідність фактичного проведення межах дозволу, належність суб'єктів, повноту відкриття матеріалів і збереження можливості сторони захисту перевірити їх походження [92]. Тому внутрішньоорганізаційні процедури, які забезпечує керівник підрозділу, мають бути спрямовані на підтримання саме цих гарантій.

В. М. Юрчишин обґрунтовує, що відомчий контроль, поєднаний з процесуальним керівництвом, є одним із засобів забезпечення законності на стадії досудового розслідування [212]. Для досліджуваної проблематики це положення має значення в тому аспекті, що внутрішній контроль не є самодостатнім і не може замінити прокурорський або судовий контроль. Його призначення полягає в попередженні організаційних порушень до того, як вони набудуть процесуальних наслідків.

А. Р. Яровий, розглядаючи суб'єктний склад проведення НСРД, зосереджує увагу на необхідності чіткої координації між слідчим, детективом й оперативними підрозділами [213]. У провадженнях НАБУ це питання має важливе значення через поєднання декількох рівнів участі: детектив формує процесуальну потребу, прокурор погоджує відповідне рішення, слідчий суддя надає дозвіл, оперативний або оперативно-технічний підрозділ забезпечує фактичне виконання, а керівник підрозділу детективів організовує внутрішню узгодженість цих дій. Порушення будь-якого з цих зв'язків може створити сумніви щодо допустимості отриманих результатів.

О. М. Юрченко акцентує на значенні організації внутрішніх процесів управління в діяльності НАБУ, зокрема контролю, координації та планування [211]. У сфері НСРД така організація повинна бути надзвичайно точною, оскільки йдеться про процесуальні дії з обмеженим колом обізнаних осіб і підвищеними вимогами до таємності. Будь-яке надмірне розширення кола учасників, неузгодженість між виконавцями або несвоєчасне оформлення результатів можуть не лише ускладнити розслідування, а й створити підстави для заперечення допустимості доказів.

У цьому контексті діяльність керівника підрозділу детективів доцільно визначати як організаційно-процесуальне забезпечення застосування НСРД. Її зміст охоплює не тактичне керування негласним заходом, а створення умов для його законного виконання: контроль за строками, організацію взаємодії з виконавцями, забезпечення режиму таємності, належний облік матеріалів, фіксацію їх руху, своєчасне передання результатів детективу й прокурору, а також недопущення втрати або зміни носіїв інформації.

Найскладнішим для правової оцінки залишається неформалізований управлінський вплив. Він може виявлятися в попередніх усних погодженнях, службових очікуваннях, внутрішніх рекомендаціях або фактичному тиску на детектива щодо необхідності ініціювання певного негласного заходу. Такі форми впливу не відображаються в процесуальних документах, але можуть визначати напрям доказової діяльності. Саме тому вони є небезпечними не

лише для самостійності детектива, а й для подальшої судової оцінки результатів НСРД.

Допустимість участі керівника підрозділу у сфері НСРД доцільно визначати через критерій процесуальної нейтральності. Якщо його дії спрямовані на забезпечення строків, ресурсів, взаємодії, таємності, обліку, зберігання та передання матеріалів, вони знаходяться в межах організаційно-процесуального забезпечення. Якщо ж ці дії спрямовані на визначення змісту негласного заходу, примушування детектива до ініціювання НСРД, формування наперед очікуваного результату або втручання в оцінку отриманих матеріалів, вони виходять за допустимі межі [51].

Увагу привертає цілісність доказового ланцюга. У сфері НСРД вона означає узгодженість між процесуальною підставою, фактичним проведенням заходу, протоколом, додатками, носіями інформації, порядком зберігання, переданням прокурору та відкриттям стороні захисту [14]. Порухення принаймні одного з цих елементів може знизити доказову значущість матеріалів або створити підстави для спору щодо їх допустимості. Тому керівник підрозділу має забезпечувати не лише початок негласного заходу, а й контрольованість усього руху його результатів.

Узгодженість доказового ланцюга не слід зводити до технічного обліку. Вона має процесуальне значення, оскільки дає змогу стороні обвинувачення пояснити походження матеріалів, підтвердити незмінність носіїв, обґрунтувати законність втручання в права особи й забезпечити можливість судової перевірки. Для сторони захисту така узгодженість також є гарантією, оскільки надає можливість перевірити, чи не було вибіркового використання матеріалів, приховування частини інформації або порушення меж дозволу.

З огляду на зазначене, внутрішні процедури НАБУ у сфері НСРД потребують визначеності. Доцільним є закріплення мінімальних стандартів організаційної участі керівника підрозділу детективів: порядок контролю за строками НСРД; правила фіксації доручень і виконавців; порядок обліку носіїв інформації; процедура передання матеріалів детективу та прокурору; правила

реагування на виявлення відомостей, що мають значення для іншого провадження; порядок внутрішнього інформування про завершення заходу; вимоги до збереження таємності й обмеження доступу до матеріалів.

Такі стандарти не повинні дублювати КПК України або створювати додаткові умови допустимості доказів поза законом. Їх призначення має полягати в іншому – забезпечити однаковий внутрішній порядок дій, який допомагає виконувати вимоги кримінального процесуального закону. Вони мають бути побудовані так, щоб не наділяти керівника підрозділу правом втручатися в процесуальний розсуд детектива, водночас забезпечувати перевірюваність тих організаційних рішень, які впливають на рух матеріалів НСРД.

Здійснений аналіз дає підстави стверджувати, що участь керівника підрозділу детективів НАБУ у сфері НСРД має самостійне кримінально-процесуальне значення, хоча й не пов'язана з безпосереднім проведенням негласних заходів. Вона полягає в забезпеченні належної організації, контролю за строками, координації виконавців, режиму таємності, обліку, збереження й передання матеріалів. Саме через ці елементи керівник впливає на процесуальну придатність результатів НСРД, не підміняючи детектива, прокурора чи слідчого суддю.

Водночас така участь повинна мати чіткі межі. Керівник підрозділу не може бути прихованим суб'єктом визначення підстав, змісту чи тактики НСРД. Його організаційні рішення мають забезпечувати виконання процесуального рішення, а не формувати його замість уповноважених суб'єктів. За відсутності такого розмежування виникає ризик розмивання відповідальності, послаблення процесуальної самостійності детектива та створення додаткових підстав для оскарження результатів негласних заходів.

Подальше вдосконалення правового регулювання в цій сфері доцільно спрямувати на конкретизацію організаційно-процесуальної участі керівника підрозділу детективів НАБУ в застосуванні НСРД. Насамперед необхідно визначити порядок документування його рішень, які стосуються строків,

виконавців, руху матеріалів, взаємодії з оперативно-технічними підрозділами, збереження та відкриття результатів негласних заходів. Така конкретизація надасть можливість зберегти ефективність НСРД як інструменту розслідування топкорупції, водночас забезпечити належні гарантії прав людини й допустимість доказів у судовому провадженні.

3.3. Організаційно-процесуальна участь керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України у здійсненні інших процесуальних дій під час досудового розслідування

Після аналізу участі керівника підрозділу детективів НАБУ в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій, а також у застосуванні негласних слідчих (розшукових) дій, необхідно окремо проаналізувати його участь у здійсненні інших процесуальних дій під час досудового розслідування. Ідеться про ті процесуальні дії та рішення, які безпосередньо не спрямовані на первинне отримання доказової інформації у спосіб, характерний для слідчих чи негласних слідчих дій, однак забезпечують належний рух кримінального провадження, процесуальне оформлення здобутих матеріалів, реалізацію прав учасників, взаємодію з прокурором і слідчим суддею, а також подальше використання доказів у судовому провадженні.

Використання терміна «інші процесуальні дії» у межах цього підрозділу має умовно-аналітичний характер. КПК України не формує окремої самостійної групи таких дій за єдиним критерієм, однак зміст досудового розслідування об'єктивно охоплює значну кількість процесуальних рішень і дій, які не зводяться до проведення обшуку, допиту, огляду, тимчасового доступу чи НСРД. До них можна віднести визначення складу групи детективів і старшого групи, організацію розгляду клопотань сторони захисту та потерпілого, залучення спеціаліста, перекладача чи експерта, підготовку матеріалів для звернення до слідчого судді, організацію виконання ухвал слідчого судді, взаємодію з

експертними установами, контроль за строками, відкриття матеріалів іншій стороні відповідно до ст. 290 КПК України, а також забезпечення належного документального супроводу процесуальних рішень [111].

Значення цієї групи дій полягає в тому, що саме через них результати доказування набувають процесуальної завершеності. Якщо слідча або негласна слідча дія дає змогу отримати певну інформацію, то інші процесуальні дії забезпечують її належне оформлення, перевірку, рух у межах провадження, відкриття стороні захисту, використання під час звернення до слідчого судді або включення до системи доказів. Тому помилки на цьому етапі можуть мати не менш істотні наслідки, ніж порушення під час проведення слідчої дії. Неналежне визначення групи детективів, пропуск строку розгляду клопотання, неповне відкриття матеріалів, помилки під час направлення об'єктів на експертизу або неналежне виконання ухвали слідчого судді можуть поставити під сумнів законність подальших процесуальних рішень і допустимість окремих доказів [51, с. 176–181; 92, с. 55–59].

Особливість участі керівника підрозділу детективів НАБУ у здійсненні інших процесуальних дій полягає в її переважно організаційно-процесуальному характері. Він зазвичай не є безпосереднім виконавцем відповідної дії, однак забезпечує умови для її належного здійснення: визначає або змінює склад групи детективів у межах наданих законом повноважень, контролює своєчасність виконання процесуальних обов'язків, організовує взаємодію між детективами, прокурором, спеціалістами, експертами й іншими залученими суб'єктами, забезпечує належний обіг матеріалів і реагує на порушення, які можуть вплинути на законність провадження [110, с. 301–307].

Нормативною основою такої участі є насамперед ст. 39 КПК України, яка визначає повноваження керівника органу досудового розслідування. У системі НАБУ ці повноваження реалізуються з урахуванням спеціального статусу детектива, особливостей внутрішньої побудови Бюро та складності антикорупційних кримінальних проваджень [111]. Водночас із цієї норми не випливає право керівника підрозділу підміняти детектива у прийнятті

процесуальних рішень або прокурора у здійсненні процесуального керівництва. Його участь має бути спрямована на забезпечення належної організації, строків, суб'єктного складу, документування й виконання процесуальних рішень, але не на визначення змісту процесуального розсуду детектива.

У науковій літературі зосереджено увагу на тому, що діяльність керівника органу досудового розслідування не може бути зведена до суто адміністративного управління підлеглими. О. В. Капліна обґрунтовує, що організаційні рішення керівника в досудовому розслідуванні можуть мати безпосередні кримінально-процесуальні наслідки, оскільки впливають на належність суб'єкта, послідовність дій, дотримання строків і можливість подальшого використання отриманих матеріалів [81, с. 214–219]. Л. М. Лобойко також пов'язує належну організацію досудового розслідування із забезпеченням процесуальної форми та гарантіями прав учасників кримінального провадження [117, с. 166–171]. Згідно із зазначеними підходами, участь керівника підрозділу детективів НАБУ в інших процесуальних діях є елементом організації кримінального провадження, що має власне процесуальне значення.

Водночас обсяг цих повноважень не повинен тлумачитися надмірно широко. Інші процесуальні дії часто пов'язані з реалізацією прав сторони захисту, потерпілого, заявника, володільця майна чи документів, а також із виконанням рішень прокурора або слідчого судді. Тому керівник підрозділу має забезпечувати своєчасність і належну форму відповідних дій, але не може використовувати організаційні повноваження для обмеження права сторони захисту на подання клопотань, доступ до матеріалів, оскарження процесуальних рішень або участь у процедурах, прямо передбачених КПК України [92, с. 55–59; 183, с. 465–472].

У цьому аспекті важливо відмежувати організаційно-процесуальну участь керівника підрозділу від процесуального рішення детектива. Наприклад, у разі надходження клопотання сторони захисту відповідно до ст. 220 КПК України керівник може забезпечити його реєстрацію, визначення

відповідального детектива, контроль за строком розгляду та недопущення безпідставного залишення без реагування. Проте він не повинен визначати замість детектива зміст рішення за результатами розгляду такого клопотання. Аналогічно під час організації відкриття матеріалів за ст. 290 КПК України керівник може забезпечити належний порядок підготовки матеріалів, графік ознайомлення, доступ до електронних носіїв і контроль за повнотою переліку матеріалів, але рішення щодо процесуального змісту матеріалів і способу їх використання залишається у сфері повноважень детектива та прокурора.

До інших процесуальних дій належить і залучення спеціаліста, перекладача, експерта, а також організація проведення експертиз. У складних антикорупційних провадженнях експертні дослідження часто стосуються фінансово-господарських документів, електронних носіїв, будівельно-технічних питань, економічних розрахунків, почеркознавчих або комп'ютерно-технічних досліджень. Якість такого дослідження залежить не лише від компетентності експерта, а й від належної підготовки матеріалів, точності поставлених питань, повноти наданих об'єктів і своєчасності їх направлення [183, с. 470–472; 181, с. 73–78]. Участь керівника підрозділу в цьому контексті може полягати в організації взаємодії з експертними установами, контролі за строками направлення матеріалів, недопущенні дублювання експертиз і забезпеченні належного зв'язку між висновками експертів та іншими матеріалами провадження.

Водночас керівник підрозділу не повинен підміняти детектива у визначенні доказового значення експертного висновку або у формуванні процесуальної позиції на підставі результатів експертизи. Він може звернути увагу на організаційні недоліки: неповноту переданих матеріалів, нечіткість переліку об'єктів, пропуск строків, відсутність взаємозв'язку між кількома експертними дослідженнями. Однак оцінювання висновку експерта, його співвідношення з іншими доказами та прийняття подальших процесуальних рішень належать до компетенції детектива й прокурора.

Окремий напрям становить взаємодія з прокурором і підготовка матеріалів для звернення до слідчого судді. У провадженнях НАБУ такі звернення можуть стосуватися арешту майна, відсторонення від посади, застосування запобіжного заходу, продовження строків досудового розслідування, скасування арешту, тимчасового доступу або інших заходів забезпечення кримінального провадження. Керівник підрозділу детективів у цій сфері має забезпечувати організаційну готовність матеріалів: наявність необхідних документів, узгодженість між кількома епізодами, своєчасне передання матеріалів прокурору, дотримання строків та уникнення ситуацій, коли клопотання подається без належного документального супроводу [110, с. 301–307; 183, с. 465–472].

Водночас підготовка таких матеріалів не означає, що керівник підрозділу має затверджувати зміст клопотання або визначати за детектива й прокурора його процесуальне обґрунтування. Його участь має полягати у забезпеченні організаційної якості, а не у формуванні процесуальної волі. Це особливо важливо у провадженнях, де існує ризик появи кількох центрів впливу на детектива: керівника підрозділу, прокурора, старшого групи детективів, оперативних або аналітичних підрозділів. Для уникнення такого ризику кожна форма участі керівника повинна мати визначену правову природу та не виходити за межі організації досудового розслідування.

Особливе місце серед інших процесуальних дій посідає відкриття матеріалів кримінального провадження іншій стороні відповідно до ст. 290 КПК України. На цій стадії організаційні прорахунки можуть мати істотні наслідки, оскільки неповне, несвоєчасне або вибіркове відкриття матеріалів здатне вплинути на можливість їх подальшого використання в суді. У провадженнях НАБУ це питання ускладнюється значним обсягом документів, електронних носіїв, матеріалів НСРД, висновків експертів, банківських документів, аналітичних матеріалів та інших відомостей, які мають бути належно систематизовані й відкриті стороні захисту [111].

Участь керівника підрозділу детективів у відкритті матеріалів полягає в забезпеченні належної організації цього процесу: формуванні переліків матеріалів, контролі за їх повнотою, визначенні порядку доступу до електронних носіїв, узгодженні графіків ознайомлення, забезпеченні збереження оригіналів, належному оформленні копій, фіксації факту надання доступу та взаємодії з прокурором. Водночас керівник не повинен вирішувати замість прокурора чи детектива питання про процесуальну доцільність використання конкретного доказу, а має забезпечувати, щоб матеріали, які підлягають відкриттю, були підготовлені й доступні у передбаченому законом порядку [51, с. 176–181; 183, с. 465–472].

Неналежна організація відкриття матеріалів може спричинити ланцюгові процесуальні наслідки. Зокрема, це може призвести до затягування ознайомлення, спорів щодо повноти наданих матеріалів, заяв сторони захисту про порушення права на захист, необхідності додаткового відкриття окремих доказів або заперечення можливості їх використання в суді. Тому діяльність керівника підрозділу на цьому етапі має бути спрямована не на прискорення процедури за будь-яку ціну, а на забезпечення її передбачуваності, повноти та документальної підтвердженості.

З огляду на зазначене, участь керівника підрозділу детективів НАБУ у здійсненні інших процесуальних дій слід тлумачити крізь призму таких критеріїв, як:

1. Організаційна необхідність, тобто потреба у забезпеченні строків, виконавців, матеріалів, технічних умов і взаємодії з іншими суб'єктами.
2. Процесуальна нейтральність, яка означає, що керівник не повинен визначати зміст процесуального рішення замість детектива, прокурора або слідчого судді.
3. Перевірюваність, тобто наявність документального сліду тих організаційних рішень, які впливають на рух кримінального провадження.

Зазначені положення знаходять підтвердження і в судовій практиці Вищого антикорупційного суду, де сторона захисту нерідко оспорує не лише

законність окремих слідчих або негласних слідчих (розшукових) дій, а й належність подальших процесуальних етапів досудового розслідування. Ідеться, зокрема, про призначення експертиз, використання результатів НСРД у поєднанні з іншими доказами, своєчасність відкриття матеріалів, належність суб'єктного складу групи детективів, а також дотримання послідовності процесуального оформлення доказової інформації. У цих випадках суд фактично перевіряє не лише зміст окремого доказу, а й те, наскільки узгоджено було організовано рух матеріалів у межах кримінального провадження.

Показовим у цьому аспекті є вирок Вищого антикорупційного суду у справі № 991/2197/22, у якому суд здійснив оцінку не лише допустимості результатів негласних слідчих (розшукових) дій, а й пов'язаних із ними процесуальних рішень щодо призначення та проведення експертиз [14]. Отже, судова оцінка доказів здійснювалася не відокремлено, а з урахуванням послідовності їх отримання, документування, подальшого дослідження та використання у сукупності з іншими матеріалами. Для керівника підрозділу детективів це означає необхідність організовувати не лише окрему процесуальну дію, а й увесь подальший рух її результатів у провадженні.

У цьому контексті призначення експертиз не можна тлумачити як суто технічний етап після отримання документів, речей або електронних носіїв. У провадженнях НАБУ експертизи часто мають вирішальне значення для встановлення розміру шкоди, ідентифікації підписів, перевірки фінансових операцій, аналізу комп'ютерної техніки, відновлення видаленої інформації, визначення ринкової вартості активів або перевірки відповідності службових рішень фактичним даним. Неналежне визначення об'єктів дослідження, неточне формулювання питань, передання експерту неповного масиву матеріалів або несвоєчасне направлення постанови може призвести до висновку, який формально існує в матеріалах провадження, але не здатний належно підтвердити обставини, що підлягають доказуванню [67, с. 226–230; 183, с. 465–472].

Організаційно-процесуальна участь керівника підрозділу детективів у цій частині має полягати не у визначенні наперед бажаного експертного результату, а у забезпеченні належної підготовки експертного дослідження. Ідеться про перевірку того, чи всі необхідні матеріали зібрані та систематизовані, чи не потребує експертиза додаткових документів, чи правильно визначено експертну спеціальність, чи узгоджується зміст питань із предметом доказування, чи не дублюється вже проведене дослідження, чи не створюється ризик втрати або пошкодження об'єктів. Така участь має превентивний характер і спрямована на недопущення помилок, які можуть виявитися вже під час судового дослідження доказів.

Посилену увагу слід зосередити на комп'ютерно-технічних, економічних і товарознавчих експертизах, які часто призначають у провадженнях щодо топкорупції. Комп'ютерно-технічна експертиза потребує належного вилучення, пакування, копіювання або збереження цифрових носіїв, оскільки будь-які сумніви щодо цілісності електронної інформації можуть бути використані стороною захисту для заперечення її доказового значення. Економічна експертиза ґрунтується на повному й логічно впорядкованому масиві фінансових документів, інакше експертний висновок може бути неповним або побудованим на неперевірених вихідних даних. Товарознавча або оціночна експертиза, своєю чергою, передбачає належне визначення об'єкта оцінки, періоду, ринкових умов і документів, які підтверджують походження майна.

У таких випадках участь керівника підрозділу детективів виявляється через організацію взаємодії між детективами, спеціалістами, експертними установами, аналітичними підрозділами та прокурором. Він може забезпечити розподіл завдань між детективами, визначити відповідального за підготовку матеріалів, організувати перевірку повноти додатків, контролювати строки направлення постанови й отримання висновку, а також забезпечити належне зберігання об'єктів дослідження. Проте оцінка висновку експерта, його співвідношення з іншими доказами та прийняття рішення про подальший рух

провадження залишаються у сфері повноважень детектива й прокурора [51, с. 176–181; 54, с. 284–291].

Судова практика також засвідчує, що порушення на етапі організації експертного дослідження може виявитися не відразу, а лише під час оцінки доказів судом. Якщо експерту були передані матеріали без належного опису, якщо частина документів не була відкрита стороні захисту, якщо електронні носії не мали підтвердженого походження або якщо висновок експерта ґрунтується на даних, отриманих із порушенням процесуальної форми, проблема переходить із площини організації у площину допустимості доказів. Саме тому керівник підрозділу має забезпечувати не формальний контроль за фактом призначення експертизи, а належну послідовність усіх дій, які передують її проведенню і забезпечують використання її результатів.

Окремий блок інших процесуальних дій становить підготовка матеріалів для звернення до слідчого судді. У провадженнях НАБУ такі звернення можуть стосуватися арешту майна, тимчасового доступу до речей і документів, відсторонення особи від посади, застосування запобіжного заходу, продовження строків досудового розслідування, дозволу на спеціальне досудове розслідування або інших заходів забезпечення кримінального провадження. Кожне з таких клопотань має бути побудоване не лише на формальному переліку доказів, а й на логічному зв'язку між установленими обставинами, процесуальною метою звернення та межами втручання в права особи [110, с. 301–307; 130, с. 100–104].

Участь керівника підрозділу детективів у цій сфері має бути спрямована на організаційну готовність матеріалів до прокурорського погодження та судового розгляду. Він може контролювати своєчасність підготовки проєкту, наявність необхідних додатків, узгодженість між кількома епізодами провадження, належне оформлення документів, наявність матеріалів, які підтверджують ризики або підстави для застосування заходу забезпечення. Водночас він не повинен підміняти прокурора у визначенні процесуальної позиції, а детектива – у формуванні фактичного обґрунтування клопотання.

Таке розмежування має особливе значення, оскільки саме прокурор здійснює процесуальне керівництво й представляє позицію сторони обвинувачення перед слідчим суддею у випадках, передбачених КПК України [40, с. 205–212].

Важливо також урахувати оновлене співвідношення повноважень керівника органу досудового розслідування та прокурора. Зміни до КПК України, пов'язані з уточненням обов'язку керівника органу досудового розслідування виконувати законні доручення та письмові вказівки прокурора, посилили значення належного розмежування організаційних і процесуальних функцій [147; 148]. Водночас спеціальне застереження щодо проваджень, які здійснюють детективи НАБУ, вимагає особливо обережного тлумачення: воно не скасовує процесуального керівництва прокурора САП, але й не дозволяє прокурору підміняти внутрішню організацію діяльності підрозділу детективів.

Отже, взаємодія між керівником підрозділу детективів і прокурором САП у межах інших процесуальних дій має будуватися не за логікою підпорядкування одного суб'єкта іншому, а за логікою функціонального розмежування. Прокурор визначає процесуальні вимоги до законності й обґрунтованості клопотання, погоджує або ініціює відповідні процесуальні рішення, реагує на порушення закону. Керівник підрозділу забезпечує організаційну готовність групи детективів, належний рух матеріалів, строкову дисципліну, залучення необхідних виконавців та усунення перешкод, які можуть завадити своєчасному зверненню до слідчого судді [34, с. 92–96; 130, с. 100–104].

Особливо це виявляється під час підготовки клопотань про арешт майна. У провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень майно може мати значення як речовий доказ, предмет спеціальної конфіскації, засіб забезпечення цивільного позову або можливої конфіскації. Для належної підготовки такого клопотання необхідно зібрати документи щодо походження майна, зв'язку з підозрюваною особою, ринкової вартості, фактичного володіння, корпоративних прав, банківських рахунків, руху коштів або зв'язку активу з кримінальним правопорушенням. Організаційна участь керівника

підрозділу полягає у забезпеченні своєчасного отримання та систематизації таких матеріалів, однак рішення про правову позицію та межі арешту мають формуватися детективом і прокурором.

Складною є підготовка матеріалів щодо відсторонення особи від посади. Такий захід забезпечення кримінального провадження безпосередньо впливає на службовий статус особи, тому потребує переконливого обґрунтування ризиків: можливості впливу на свідків, знищення або зміни документів, використання службового становища для перешкоджання розслідуванню, продовження протиправної діяльності. Керівник підрозділу детективів може забезпечити збір і належне групування матеріалів, що підтверджують такі ризики, але не може замінювати прокурора у процесуальному доведенні необхідності застосування заходу перед судом.

Звернення з клопотаннями про продовження строків досудового розслідування також потребує належної внутрішньої організації. Таке клопотання не повинно зводитися до формального посилення на складність провадження. Воно має містити пояснення, які саме процесуальні дії вже проведено, які залишилися, чому їх неможливо було завершити раніше, які обставини об'єктивно ускладнюють розслідування та які строки є необхідними для завершення конкретних дій. Участь керівника підрозділу полягає в забезпеченні реального контролю за плануванням строків, щоб необхідність продовження не була наслідком неналежної організації роботи групи детективів.

У цьому контексті слушною є позиція В. Г. Дрозд щодо небезпеки надмірної концентрації організаційних повноважень керівника органу досудового розслідування [54, с. 236–243]. Якщо керівник підрозділу не лише організовує підготовку матеріалів, а й фактично визначає зміст клопотання, правову позицію, перелік доказів, які мають бути покладені в основу звернення, або очікуваний результат судового розгляду, він виходить за межі організаційно-процесуальної участі. У такому разі процесуальна самостійність

детектива й процесуальне керівництво прокурора можуть набувати формального характеру.

Проблема полягає не в самій активності керівника, а в її спрямованості. Якщо вона спрямована на усунення строкових, документальних, організаційних або комунікаційних недоліків, така участь є виправданою. Якщо ж вона спрямована на визначення процесуальної волі у провадженні, виникає ризик змішування функцій. Для уникнення цього ризику організаційні рішення керівника підрозділу, які впливають на рух матеріалів, доцільно фіксувати у формах внутрішнього документообігу: резолюціях, контрольних картках, службових записках, планах виконання окремих процесуальних завдань або журналах контролю строків.

Окремого значення набуває тимчасовий доступ до речей і документів. В. Л. Жидков слушно зазначає, що в практиці НАБУ реалізація тимчасового доступу потребує належного організаційного забезпечення, зокрема чіткого визначення предмета доступу, обґрунтування відповідного клопотання та правильного оформлення отриманих результатів [67, с. 226–230]. Для підрозділів детективів це питання має прикладний характер, оскільки саме документальні джерела часто становлять основу доказової бази в провадженнях щодо топкорупції.

Керівник підрозділу детективів має забезпечувати, щоб тимчасовий доступ не перетворювався на надмірно широкий або формальний засіб отримання будь-яких документів, які потенційно можуть бути корисними. Перелік речей і документів має бути пов'язаний із предметом доказування, епізодом провадження, конкретною особою, юридичною особою, рахунком, договором, службовим рішенням або фінансовою операцією. Надмірно широкий предмет доступу створює ризик оскарження, ускладнює подальшу систематизацію матеріалів і може викликати сумніви щодо пропорційності втручання в права володільця документів.

Після отримання документів не менш важливим є їх процесуальний та організаційний облік. У складних провадженнях матеріали тимчасового

доступу можуть надходити від банків, державних органів, підприємств, органів місцевого самоврядування, нотаріусів, реєстраторів, електронних майданчиків або операторів зв'язку. Без належного внутрішнього порядку їх обліку виникає ризик втрати частини документів, дублювання запитів, невикористання важливої інформації або включення до матеріалів провадження відомостей, походження яких складно підтвердити. Тому керівник підрозділу має забезпечувати не лише отримання документів, а і їхнє подальше впорядкування, розподіл між детективами, передання аналітикам або експертам і належне відкриття стороні захисту.

В. Л. Жидков також акцентує, що організаційні недоліки під час реалізації повноважень детектива можуть зумовлювати подальші процесуальні ускладнення [65, с. 14–17]. Це положення особливо чітко виявляється у сфері інших процесуальних дій, де помилка часто не має очевидного характеру на момент її допущення. Наприклад, несвоєчасний розгляд клопотання сторони захисту може згодом стати підставою для скарги; неповне відкриття матеріалів – для заперечення допустимості доказу; неналежне оформлення передачі електронного носія – для сумнівів щодо автентичності даних; неузгодженість між клопотанням і додатками – для відмови слідчого судді.

Саме тому участь керівника підрозділу детективів у сфері інших процесуальних дій доцільно тлумачити як превентивний механізм забезпечення законності. Його призначення полягає не в тому, щоб після допущеної помилки шукати спосіб її процесуального виправлення, а в тому, щоб організувати роботу підрозділу так, аби типові помилки не виникали. Це стосується насамперед строків, суб'єктного складу, комплектності матеріалів, належного документообігу, взаємодії з прокурором, збереження електронних носіїв і фіксації факту виконання ухвал слідчого судді.

Інституційний вимір цієї проблематики проаналізовано в працях Я. Ю. Пилипа, який визначає НАБУ як інституційну гарантію забезпечення прав і свобод людини у сфері запобігання та протидії корупції [132, с. 47–49].

У межах досліджуваної теми це положення надає можливість ширше оцінити діяльність керівника підрозділу детективів: його організаційні рішення мають забезпечувати не лише досягнення завдань розслідування, а й належне дотримання прав учасників провадження. У сфері інших процесуальних дій цей баланс виявляється особливо чітко, оскільки саме тут реалізуються права на подання клопотань; ознайомлення з матеріалами; доступ до процесуальних документів; оскарження; захист майнових інтересів.

З огляду на це, участь керівника підрозділу детективів у розгляді клопотань сторони захисту не може бути формальною. Стаття 220 КПК України передбачає обов'язок розгляду клопотань у встановлений строк, і порушення цього порядку впливає не лише на процесуальну дисципліну, а й на реалізацію права на захист. Керівник підрозділу не повинен визначати за детектива зміст відповіді, однак має забезпечити, щоб клопотання було зареєстроване, передане відповідальному детективу, розглянуте у строк та оформлене в належній процесуальній формі. У разі систематичного порушення цього порядку йдеться вже не про помилку окремого детектива, а про недолік організації роботи підрозділу.

Те саме стосується адвокатських запитів, звернень і заяв, які надходять до НАБУ та можуть бути пов'язані з конкретним кримінальним провадженням. Відомчі акти НАБУ, зокрема Інструкція про порядок розгляду звернень, повідомлень, заяв, адвокатських запитів та інших документів, формують внутрішній порядок руху таких матеріалів [76]. Для керівника підрозділу важливо забезпечити, щоб службова процедура розгляду таких документів не підміняла кримінальну процесуальну форму там, де питання стосується прав учасників конкретного провадження. Якщо звернення фактично містить клопотання відповідно до КПК України, воно має розглядатися за правилами кримінального процесу, а не лише за правилами діловодства.

Окремо слід зосередити увагу на відкритті матеріалів кримінального провадження відповідно до ст. 290 КПК України. На цьому етапі діяльність

керівника підрозділу детективів має не менш важливе значення, ніж під час отримання доказів. У провадженнях НАБУ обсяг матеріалів може бути значним: протоколи слідчих дій, результати НСРД, електронні носії, висновки експертів, банківські документи, міжнародні відповіді, аналітичні матеріали, документи тимчасового доступу, речові докази. Без належної організації відкриття матеріалів сторона захисту може обґрунтовано ставити питання про неповноту доступу, вибірковість відкриття або неможливість ефективно підготуватися до захисту [111].

Участь керівника підрозділу в організації відкриття матеріалів має охоплювати кілька практичних елементів:

- формування повного переліку матеріалів, які підлягають відкриттю, із зазначенням томів, носіїв, додатків і матеріалів з обмеженим доступом;
- узгодження з прокурором порядку відкриття тих матеріалів, які містять відомості з обмеженим режимом доступу;
- організація доступу до електронних носіїв і цифрової інформації, щоб сторона захисту могла реально ознайомитися з ними, а не лише отримати формальне повідомлення про їхнє існування;
- фіксація факту ознайомлення, відмови від ознайомлення або неможливості ознайомлення з причин, які не залежать від сторони обвинувачення.

Належна організація відкриття матеріалів має значення й для судової перспективи провадження. Якщо на етапі ст. 290 КПК України допущено неповноту, неузгодженість або неналежну фіксацію доступу, відповідні проблеми можуть виявитися під час підготовчого судового засідання або судового розгляду. У такому разі суд оцінюватиме не наміри сторони обвинувачення, а фактичну можливість сторони захисту ознайомитися з матеріалами. Тому керівник підрозділу має забезпечувати не пришвидшення цієї процедури, а її повноту, передбачуваність і документальну підтвердженість.

У сучасній кримінально-процесуальній доктрині питання впливу організаційних механізмів на доказування розглядається через зв'язок між процесуальною формою та фактичною здатністю доказу бути використаним у суді. В. В. Рожнова, аналізуючи тенденції вдосконалення кримінального процесуального законодавства, акцентує, що доказування потребує не лише збирання фактичних даних, а й належної побудови процесуального порядку їх використання [161, с. 133–140]. Це положення дає змогу обґрунтувати, що організаційні рішення керівника підрозділу детективів впливають не на доказування як внутрішнє переконання детектива, а на умови, за яких доказова інформація зберігає процесуальну придатність.

Водночас сама організація не має перетворюватися на самоціль. В. В. Рожнова слушно застерігає, що формалізація кримінального процесу не повинна підміняти його зміст [161, с. 133–140]. У межах досліджуваної теми це означає, що внутрішні стандарти підрозділу детективів мають забезпечувати якість процесуальної роботи, а не створювати додаткові шаблони, які детективи виконують без урахування конкретних обставин провадження. Надмірна стандартизація може призвести до того, що клопотання, постанови, відповіді на звернення або матеріали для експертизи формально відповідатимуть зразкам, але не відображатимуть реальної доказової потреби конкретного провадження.

Внутрішні стандарти участі керівника підрозділу у здійсненні інших процесуальних дій мають бути побудовані за функціональним критерієм. Вони повинні відповідати на питання: хто відповідає за строк; хто забезпечує комплектність матеріалів; хто контролює рух електронних носіїв; хто взаємодіє з прокурором; хто перевіряє факт виконання ухвали слідчого судді; хто організовує доступ сторони захисту до матеріалів; яким чином фіксують передання документів або речей. Вони не мають визначати, який процесуальний висновок має зробити детектив та яке рішення має бути прийняте за результатами оцінки доказів.

Практичним наслідком такого підходу може бути запровадження в підрозділах детективів НАБУ внутрішніх контрольних карток щодо окремих

видів інших процесуальних дій. Наприклад, для експертизи така картка могла б фіксувати дату постанови, вид експертизи, експертну установу, перелік переданих об'єктів, додатки, строки виконання, відповідального детектива й дату отримання висновку; для відкриття матеріалів – перелік томів, електронних носіїв, матеріалів НСРД, дату повідомлення сторони захисту, графік ознайомлення, факт надання копій або доступу; для клопотання до слідчого судді – перелік необхідних додатків, строк подання, відповідального детектива, прокурора, дату судового розгляду й результат.

Такі внутрішні інструменти не мають входити до матеріалів кримінального провадження як процесуальні документи, якщо закон цього не вимагає. Їхнє призначення полягає в іншому: забезпечити внутрішню перевірюваність організаційних рішень керівника підрозділу, своєчасне виявлення недоліків і можливість пояснити логіку руху матеріалів у разі виникнення спору. Водночас вони мають бути достатньо нейтральними, щоб не містити оцінки доказів, вказівок щодо бажаного результату або неформального впливу на процесуальну позицію детектива.

У межах інших процесуальних дій особливо помітною є різниця між організаційним впорядкуванням і втручанням у процесуальний розсуд. Організаційне впорядкування полягає у тому, щоб забезпечити строк, належного виконавця, комплектність матеріалів, дотримання форми, доступ учасників і зв'язок із прокурором. Втручання починається тоді, коли керівник підрозділу фактично визначає, яке рішення має бути прийняте за клопотанням сторони захисту, які матеріали слід не відкривати, які висновки потрібно зробити з експертизи або яку правову позицію має підтримати детектив. Такий вплив несумісний із процесуальною самостійністю детектива й може створити додаткові підстави для оскарження.

З огляду на зазначене, участь керівника підрозділу детективів НАБУ у здійсненні інших процесуальних дій доцільно оцінювати через її здатність забезпечити процесуальну цілісність кримінального провадження. Процесуальна цілісність означає, що кожна дія має законну підставу, належного суб'єкта, зрозумілу мету, документальне оформлення, зв'язок з

іншими матеріалами та можливість подальшої перевірки. Саме на цьому рівні організаційні рішення керівника підрозділу мають реальне кримінально-процесуальне значення.

Водночас така цілісність не повинна досягатися через концентрацію процесуальної волі в руках керівника підрозділу. Досудове розслідування у провадженнях НАБУ передбачає участь кількох самостійних суб'єктів: детектива, прокурора САП, слідчого судді, експерта, спеціаліста, сторони захисту й інших учасників. Завдання керівника підрозділу полягає не в тому, щоб підпорядкувати їх єдиному управлінському рішення, а в тому, щоб забезпечити належні організаційні умови для реалізації кожним із них своїх процесуальних функцій.

Отже, участь керівника підрозділу детективів НАБУ у сфері інших процесуальних дій є самостійним напрямом його організаційно-процесуальної діяльності. Вона охоплює визначення суб'єктного складу, організацію експертного забезпечення, контроль строків, підготовку матеріалів для прокурора й слідчого судді, розгляд процесуальних звернень, виконання ухвал, відкриття матеріалів стороні захисту та забезпечення належного руху доказової інформації. Її допустимість визначається тим, чи залишається вона в межах організації провадження та чи не переходить у визначення змісту процесуального рішення.

Подальше вдосконалення цієї сфери має бути спрямоване на конкретизацію внутрішніх процедур, які фіксують організаційні рішення керівника підрозділу, що впливають на рух кримінального провадження. Насамперед ідеться про порядок контролю за строками, облік матеріалів, взаємодію з експертними установами, підготовку матеріалів до прокурора й слідчого судді, розгляд клопотань учасників, відкриття матеріалів за ст. 290 КПК України та роботу з електронними носіями. Зазначена конкретизація не повинна створювати новий рівень процесуального керівництва. Її мета – забезпечити передбачуваність, перевірюваність і законність організаційної участі керівника підрозділу детективів НАБУ.

Висновки до розділу 3

1. Дослідження організаційно-процесуальної участі керівника підрозділу детективів НАБУ в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій надало можливість встановити, що така участь має похідний характер від його статусу керівника органу досудового розслідування та не означає безпосередньої підміни детектива як суб'єкта проведення відповідних дій. Її зміст полягає у визначенні належного складу групи детективів, організації взаємодії між виконавцями, забезпеченні своєчасності проведення слідчих дій, залученні спеціалістів, технічному супроводі, попередженні процесуальних ризиків, контролі за дотриманням меж судового дозволу та належному документуванні результатів. Особливого значення така участь набуває під час проведення обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, допиту, огляду електронних носіїв та інших дій, результати яких у провадженнях щодо топкорупції часто становлять основу доказової бази. Водночас межа допустимої участі керівника проходить там, де організаційне забезпечення починає впливати на зміст процесуального рішення детектива, оцінку доказів або вибір тактики конкретної слідчої дії. Тому участь керівника підрозділу у слідчих (розшукових) діях має оцінюватися за двома критеріями: чи забезпечує вона належну процесуальну форму та чи не обмежує процесуальну самостійність детектива.

2. Аналіз участі керівника підрозділу детективів НАБУ у застосуванні негласних слідчих (розшукових) дій засвідчив, що його повноваження у цій сфері мають опосередкований та організаційно-контрольний характер. Керівник підрозділу не є самостійним суб'єктом проведення НСРД, не подає клопотання про дозвіл на їх проведення та не замінює прокурора чи слідчого суддю у процедурах санкціонування. Його участь полягає у забезпеченні внутрішньої узгодженості дій детективів, оперативних та оперативно-технічних підрозділів, дотриманні режиму таємності, контролі за строками, збереженні матеріальних носіїв інформації, організації руху матеріалів НСРД,

недопущенні втрати або спотворення результатів, а також забезпеченні їх подальшого процесуального використання. Встановлено, що найбільші ризики у цій сфері пов'язані з неформалізованим управлінським впливом, виходом за межі судового дозволу, несвоєчасним документуванням результатів, неповним відкриттям матеріалів стороні захисту та порушенням цілісності доказового ланцюга. У зв'язку з цим участь керівника підрозділу у сфері НСРД повинна бути процесуально нейтральною. Її мета – забезпечувати законне виконання процесуальних рішень, а не формувати їхній зміст замість детектива, прокурора або слідчого судді.

3. Дослідження організаційно-процесуальної участі керівника підрозділу детективів НАБУ у здійсненні інших процесуальних дій під час досудового розслідування дало змогу обґрунтувати, що саме в цій сфері найпомітніше виявляється його значення для забезпечення належного руху кримінального провадження. До таких дій належать визначення складу групи детективів і старшого групи, організація залучення спеціаліста, перекладача й експерта, взаємодія з експертними установами, підготовка матеріалів для прокурора та слідчого судді, розгляд клопотань учасників провадження, організація виконання ухвал слідчого судді, контроль за строками, відкриття матеріалів стороні захисту та забезпечення належного обігу електронних носіїв і документальних матеріалів. Зміст участі керівника в цій сфері полягає не у прийнятті процесуальних рішень замість детектива, а в забезпеченні їх своєчасного, повного й процесуально коректного виконання. Встановлено, що недоліки в організації інших процесуальних дій можуть призвести до порушення права на захист, затягування строків, втрати або неповного відкриття матеріалів, сумнівів щодо походження електронних доказів, дефектів експертного дослідження та подальших спорів щодо допустимості доказів.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні змісту, особливостей, форм реалізації та меж кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ. За результатами здійсненого дослідження сформульовано такі основні висновки.

1. Встановлено, що сучасний стан наукової розробленості кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ вирізняється фрагментарністю, оскільки більшість наукових праць присвячено або загальному статусу керівника органу досудового розслідування, або процесуальному становищу слідчого, детектива, прокурора чи слідчого судді. Натомість діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ як самостійного суб'єкта організації досудового розслідування не отримала достатнього комплексного висвітлення. Наукові підходи до цієї проблематики сформувалися на перетині досліджень щодо процесуальної самостійності слідчого, організації досудового розслідування, прокурорського процесуального керівництва, відомчого контролю, доказування, проведення слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій. На цій підставі обґрунтовано потребу в окремому дослідженні кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ, з огляду на спеціальну підслідність Бюро, складність антикорупційних проваджень, поєднання слідчих й оперативно-розшукових можливостей детектива та необхідності чіткого розмежування організаційного впливу, процесуального контролю та прокурорського керівництва.

2. Аргументовано, що кримінально-процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ слід тлумачити як передбачену КПК

України та спеціальним законодавством систему юридично визначених можливостей і обов'язків, спрямованих на організацію досудового розслідування, визначення належного суб'єкта його здійснення, забезпечення дотримання процесуальної форми, строків, законності й узгодженості дій детективів у конкретному кримінальному провадженні. Такі повноваження не є виключно адміністративними, оскільки їх реалізація безпосередньо впливає на рух кримінального провадження, допустимість доказів, своєчасність процесуальних рішень і забезпечення прав учасників. Водночас вони не тотожні прокурорському процесуальному керівництву, оскільки керівник підрозділу детективів не формує процесуальну позицію сторони обвинувачення замість прокурора й не підміняє детектива в прийнятті процесуальних рішень. Специфіка цих повноважень полягає в їх організаційно-процесуальному характері, що зумовлює необхідність чіткого визначення їх змісту, форм реалізації та меж.

3. Узагальнення закордонного досвіду організації досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень дало змогу встановити, що в діяльності спеціалізованих антикорупційних і фінансово-розслідувальних органів іноземних держав посилену увагу спрямовано на внутрішню координацію, письмове документування управлінських рішень, розмежування повноважень слідчих, прокурорів і керівників підрозділів, а також процедурну перевірюваність рішень, які впливають на рух провадження. Для кримінального процесу України цінними є не механічне запозичення іноземних організаційних підходів, а врахування конкретних засобів, здатних підвищити визначеність повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ, серед яких: фіксація організаційних рішень, внутрішній контроль строків, прозорий розподіл функцій між учасниками слідчої групи, належний облік матеріалів, чітка взаємодія з прокурором і недопущення прихованого впливу на процесуальну самостійність детектива.

4. Визначено, що на початковому етапі досудового розслідування керівник підрозділу детективів НАБУ виконує організаційно-процесуальну

функцію, яка охоплює не лише формальне визначення детектива або групи детективів, а й забезпечення належного старту кримінального провадження. Його діяльність на цьому етапі пов'язана з перевіркою належності отриманої інформації до предмета кримінального процесуального реагування, визначенням підслідності НАБУ, організацією взаємодії з прокурором САП, розподілом першочергових завдань, збереженням доказової інформації, недопущенням втрати електронних або документальних даних і забезпеченням процесуальних строків. Найвищі ризики початкового етапу полягають у несвоєчасному внесенні відомостей до ЄРДР, неправильному визначенні підслідності, неналежному формуванні групи детективів, передчасному або процесуально непередбаченому проведенні окремих дій. Участь керівника підрозділу має бути спрямована на усунення цих ризиків, але не на заміну процесуального розсуду детектива.

5. Доведено, що організація керівником підрозділу детективів НАБУ взаємодії детектива з іншими уповноваженими особами під час досудового розслідування є самостійним напрямом реалізації його кримінально-процесуальних повноважень. У складних антикорупційних провадженнях детектив об'єктивно не може діяти відокремлено, оскільки розслідування потребує узгодженої роботи з оперативними, оперативно-технічними, аналітичними, експертними й іншими підрозділами, а також постійної взаємодії з прокурором САП. Повноваження керівника в цій сфері полягають у забезпеченні належного зв'язку між процесуальними рішеннями детектива, письмовими дорученнями оперативним підрозділам, аналітичним супроводом, технічною фіксацією, силовим забезпеченням і процесуальним керівництвом прокурора. Водночас організаційна взаємодія не може підміняти процесуальну форму: оперативна, аналітична чи технічна інформація набуває значення для кримінального провадження лише після належного процесуального закріплення.

6. Обґрунтовано, що процесуальний контроль керівника підрозділу детективів НАБУ за діяльністю детектива під час досудового розслідування

має бути відмежований від адміністративного нагляду, прокурорського процесуального керівництва та судового контролю. Його призначення полягає в забезпеченні належної організації кримінального провадження, дотримання строків, визначення належного суб'єкта розслідування, виконання законних доручень прокурора, належного документування матеріалів й усунення організаційних перешкод. Межа такого контролю проходить там, де організаційне забезпечення починає впливати на зміст процесуального рішення детектива, оцінку доказів, вибір процесуальної позиції або підмінити повноваження прокурора САП. У зв'язку з цим запропоновано розмежовувати три рівні контролю: внутрішній контроль керівника підрозділу детективів, прокурорський контроль у формі процесуального керівництва та судовий контроль за процесуальними наслідками рішень, дій чи бездіяльності сторони обвинувачення.

7. Встановлено, що участь керівника підрозділу детективів НАБУ в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій має організаційно-процесуальний, а не виконавчий характер. Її зміст полягає у визначенні складу групи детективів, організації взаємодії між виконавцями, забезпеченні своєчасності проведення дій, залученні спеціалістів, технічному супроводі, контролі за дотриманням меж судового дозволу, прогнозуванні процесуальних ризиків і належному документуванні результатів. Особливе значення така участь має під час проведення обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, допиту, огляду електронних носіїв та інших дій, результати яких у провадженнях щодо топкорупції часто становлять основу доказової бази. Водночас керівник підрозділу не повинен визначати замість детектива зміст процесуального рішення, доказове значення отриманої інформації або тактику конкретної слідчої дії. Критеріями допустимості його участі є забезпечення належної процесуальної форми й збереження процесуальної самостійності детектива.

8. З'ясовано, що участь керівника підрозділу детективів НАБУ в застосуванні негласних слідчих (розшукових) дій має опосередкований і

організаційно-контрольний характер. Керівник підрозділу не є самостійним суб'єктом проведення НСРД, не подає клопотання про дозвіл на їх проведення та не замінює прокурора чи слідчого суддю в процедурі санкціонування. Його участь полягає в забезпеченні внутрішньої узгодженості дій детективів, оперативних й оперативно-технічних підрозділів, дотриманні режиму таємності, контролі за строками, збереженні матеріальних носіїв інформації, організації руху матеріалів НСРД, недопущенні втрати або спотворення результатів і забезпеченні їх подальшого процесуального використання. Найвищі ризики в цій сфері пов'язані з неформалізованим управлінським впливом, виходом за межі судового дозволу, несвоєчасним документуванням результатів, неповним відкриттям матеріалів стороні захисту та порушенням цілісності доказового ланцюга. Тому участь керівника у сфері НСРД має бути процесуально нейтральною та спрямованою на забезпечення законного виконання процесуальних рішень, а не на формування їх змісту.

9. Доведено, що участь керівника підрозділу детективів НАБУ в здійсненні інших процесуальних дій під час досудового розслідування є самостійним напрямом його організаційно-процесуальної діяльності. До таких дій належать визначення складу групи детективів і старшого групи, організація залучення спеціаліста, перекладача й експерта, взаємодія з експертними установами, підготовка матеріалів для прокурора та слідчого судді, розгляд клопотань учасників провадження, організація виконання ухвал слідчого судді, контроль за строками, відкриття матеріалів стороні захисту й забезпечення належного обігу електронних носіїв і документальних матеріалів. Зміст участі керівника в цій сфері полягає в забезпеченні своєчасного, повного та процесуально коректного виконання відповідних дій, але не в прийнятті процесуальних рішень замість детектива. Недоліки в організації інших процесуальних дій можуть призвести до порушення права на захист, затягування строків, втрати або неповного відкриття матеріалів, сумнівів щодо походження електронних доказів, дефектів експертного дослідження та спорів стосовно допустимості доказів. У зв'язку з цим

подальше вдосконалення кримінально-процесуального статусу керівника підрозділу детективів НАБУ має бути спрямоване на конкретизацію порядку документування його організаційних рішень, які впливають на рух кримінального провадження, без створення додаткового рівня процесуального керівництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баганець О. Як для НАБУ створюють «недоторканий» простір. *Резонанс* : [сайт]. URL: <http://resonance.in.ua/oleksij-baganets-yak-dlya-nabu-stvoryuyut-nedotorkannij-prostir/>
2. Багрій М. Взаємодія слідчого з працівниками підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. *Вісник Львівського університету. Серія «Юридична»*. 2013. Вип. 57. С. 315–321.
3. Банчук О., Дмитрієва І. Право на справедливий суд у кримінальному провадженні. *Центр політико-правових реформ* : [сайт]. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/pravo-na-spravedlyvyj-sud-u-kryminalnomu-provadžhenni-o-banchuk-i-dmytrijeva-tsentr-polityko-pravovyh-reform>
4. Басиста І. В. Правові основи прийняття і виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2013. 589 с.
5. Баулін О. В. Процесуальна самостійність і незалежність слідчого та їх правові гарантії : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2000. 20 с.
6. Беззуб І. Антикорупційна політика в Україні. URL: <https://gmc.uzhgorod.ua/AK/APU.docx>
7. Берназ П. В. Становлення та розвиток суб'єктів здійснення досудового слідства. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 3. С. 154–159.
8. Бошицький Ю. Л., Іванов В. М., Кінащук Л. Л., Чаплюк О. І. Процесуальні гарантії в кримінальному провадженні України у контексті міжнародних стандартів. *Сучасні інститути держави та права: актуальні питання теорії та практики* : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2015. С. 326–346.
9. Бурлака Я. А. Процесуальна самостійність слідчого в кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2021. 166 с.
10. В НАБУ заявляють про відсутність підстав для перегляду підслідності злочинів. *УНІАН* : [сайт]. URL: <http://www.unian.ua/politics/>

1549621-v-nabuzayavlyayut-pro-vidsutnist-pidstav-dlya-pereglyadu-pidslidnosti-zlochiniv.html

11. Використання в кримінальному провадженні відомостей, отриманих у результаті негласних слідчих (розшукових) дій : наук.-метод. рек. для підрозд. НПУ / [М. С. Цуцкірідзе, О. В. Мартовицька, С. В. Гайду та ін.]. Київ–Харків, 2022. 82 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/17138>

12. Вирок Вищого антикорупційного суду від 1 черв. 2022 р. у справі № 991/722/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/104570166>

13. Вирок Вищого антикорупційного суду від 22 берез. 2021 р. у справі № 991/3921/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/95786421>

14. Вирок Вищого антикорупційного суду від 24 берез. 2023 р. у справі № 991/2197/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/109780532>

15. Вирок Вищого антикорупційного суду у справі № 758/6794/18 (щодо оцінки допустимості доказів, отриманих у результаті НСПД). URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/109801337?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03

16. Вовчок Р. Ю. Негласне співробітництво під час розслідування корупційних злочинів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. Вип. 84. Т. 4. С. 18–24. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.4.2>

17. Войтюк Р. В. Кримінальна процесуальна діяльність детектива Національного антикорупційного бюро України: питання теорії та практики. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (13). С. 108–118. URL: <https://lawjournal.com.ua/uk/author/r-v-voytyuk>

18. Войтюк Р. В. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності прокурора під час досудового розслідування як гарантія самостійності детектива НАБУ. *Актуальні питання кримінального права, процесу і криміналістики,*

удосконалення судової і правоохоронної систем : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Сєверодонецьк, 19 трав. 2017 р.). Сєверодонецьк, 2017. С. 75–78.

19. Войтюк Р. В. Сучасні моделі антикорупційних органів: український та зарубіжний досвід. *Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю* : тези доп. XIV Всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 13 квіт. 2017 р.). Кривий Ріг, 2017. С. 309–311.

20. Войтюк Р. В. Актуальні питання підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України. *Правовий часопис Донбасу*. 2017. № 2 (60). С. 106–112.

21. Войтюк Р. В. Взаємодія прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та детектива Національного антикорупційного бюро України. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2016. № 1 (36). С. 44–47.

22. Войтюк Р. В. Детектив Національного антикорупційного бюро України як суб'єкт кримінально-процесуальних правовідносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 21 с.

23. Войтюк Р. В. Детектив Національного антикорупційного бюро України як суб'єкт кримінальних процесуальних правовідносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 281 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/12319>

24. Войтюк Р. В. Надання доручень як одна з форм взаємодії детектива Національного антикорупційного бюро України з суб'єктами кримінальної процесуальної діяльності. *Сучасний стан криміналістичного забезпечення досудового розслідування* : зб. матеріалів конф. (Київ, 20 квіт. 2017 р.). Київ, 2017. С. 86–88.

25. Войтюк Р. В. Процесуальні гарантії діяльності детектива Національного антикорупційного бюро України. *Право і суспільство*. 2017. № 3. Ч. 2. С. 223–226.

26. Гаврилюк Л. В. Відповідальність слідчого: кримінально-процесуальні засади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2009. 18 с.

27. Галаган В. І. Проведення слідчих (розшукових) дій: процесуальні та криміналістичні аспекти. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 1 (5). С. 73–79. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2aa23b18-6eed-412e-8e83-c60cb632af95/content>
28. Гейко О. В. Юридичні гарантії як елемент правового статусу детектива Національного антикорупційного бюро України. *Право і суспільство*. 2023. № 4. С. 310–315. DOI: 10.32842/2078-3736/2023.4.45
29. Герасименко С. Г. Судовий контроль на досудових стадіях кримінального судочинства: національне законодавство та зарубіжний досвід : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Запоріжжя, 2012. 200 с.
30. Гловюк І. В. Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. : монографія. Одеса : Юрид. літ., 2015. 712 с.
31. Гловюк І. В., Зінковський І. П. Кримінально-процесуальні аспекти діяльності Національного антикорупційного бюро України. *Протидія організованій злочинній діяльності* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Одеса, 31 берез. 2017 р.). Одеса, 2017. С. 27–33.
32. Головкін О. В. Основні положення антикорупційного законодавства України. *Профілактика корупційних правопорушень* : матеріали наук.-практ. конф. (Харків 7 квіт. 2015 р.). Харків, 2015. С. 28–34.
33. Головкін О., Беляков М. Сучасні тенденції розвитку антикорупційного законодавства України. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 1. С. 67–75. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/5-2015/golovkin.pdf>
34. Гошовська Т. О. Кримінальне провадження за участю детективів НАБУ: організаційно-процесуальні проблеми взаємодії з прокурором. *Law & Society*. 2021. № 3. С. 92–96. URL: <http://www.lawandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/189>

35. ГПУ визнала Охендовського потерпілим від дій НАБУ. *Українська правда* : [сайт]. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2017/03/17/7138505/> 191 61.

36. ГПУ ігнорує запити НАБУ про передачу матеріалів кримінальних проваджень. *Національне антикорупційне бюро* : [сайт]. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/gpu-ignoruye-zapyty-nabu-pro-peredachu-materialiv-kryminalnyh-provadzhen>

37. Грек Т. Б., Грек Г. Б. Відповідальність за корупцію в світлі міжнародно-правових актів. *Адвокат*. 2011. № 4 (127). С. 39–42.

38. Гречанюк Р. Функції і повноваження спеціальних антикорупційних органів України, Польщі та Молдови: порівняльний аналіз. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С. 41–48. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/6-2015/grechanuk.pdf>

39. Григорєв В. І., Микитюк М. А., Гончарук Г. О. Антикорупційне законодавство: міжнародні стандарти та їх запровадження в Україні : метод. посіб. Київ : Київ. міськ. центр перепідготовки та підвищ. кваліфікації працівників органів держ. влади, органів місцевого самовряду., держ. підприємств, установ і орг., 2012. 92 с.

40. Гринів О. Д. Вказівки прокурора як форма процесуального керівництва досудовим розслідуванням. *Університетські наукові записки*. 2016. № 57. С. 205–212.

41. Гришук І. С. Антикорупційна юрисдикція та повноваження детективів НАБУ. *Право і суспільство*. 2022. № 2. С. 67–74.

42. Грібов М. Л., Козаченко О. І. Співвідношення понять «конфіденційне співробітництво» та «негласне співробітництво». *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 1. С. 8–17. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2019_gribov_kozachenko.pdf

43. Губар С. В. Становлення і розвиток органів дізнання і досудового слідства в Україні (1917–60-ті роки XX століття) : автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2003. 17 с.

44. Дем'яненко С. П. Проблеми процесуального керівництва у кримінально-процесуальній діяльності детективів НАБУ. *Вісник прокуратури України*. 2021. № 3. С. 45–52.

45. Денисенко В. В. Правовідносини слідчого і керівника органу досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2023. № 3–4. С. 248–256. URL: https://vkslaw.knu.ua/wp-content/uploads/2025/04/visnyk_krim_sud_3-4_23_250407_avt-248-264.pdf

46. Детективів відтепер напряду координує адміністративне керівництво НАБУ, яке не має процесуальних повноважень керувати слідчими. *ADVOKAT POST*: [сайт]. URL: https://advokatpost.com/detektyviv-vidteper-napriamu-koordynuie-administratyvne-kerivnytstvo-nabu-iake-ne-maie-protsesualnykh-povnovazhen-keruvaty-slidchymy/?utm_source

47. Директор НАБУ: «Кримінальні провадження, прослуховування, стеження – свято, яке завжди з тобою». *Національне антикорупційне бюро України*: [сайт]. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/dyректор-nabu-kryminalni-provazhennya-prosluhovuvannya-stezhennya-svyato-yake-zavzhdy-z>

48. Дмитренко Е. С. Міжнародні стандарти створення і діяльності спеціального антикорупційного органу та проблеми їх впровадження в Україні. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2015. № 1. С. 31–36.

49. Довжич Є. В. Ознаки діяльності детектива Національного антикорупційного бюро України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 41. Т. 4. С. 116–119. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2020/12/No.41-4.pdf>

50. Довжич Є. В. Правові основи діяльності детектива Національного антикорупційного бюро України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2019. 20 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16835/1/Dovzych_2019.pdf

51. Докази та доказування у кримінальному провадженні: навч. посіб. / [Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.]. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 272 с.

52. Досудове розслідування : навч. посіб. / [Д. П. Письменний, О. В. Римарчук, Г. М. Степанова та ін.]. Київ : Інтерсервіс, 2023. 308 с.
53. Дрозд В. Судова практика щодо допустимості доказів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С. 185–190. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.32>
54. Дрозд В. Г. Правове регулювання досудового розслідування: проблеми теорії та практики : монографія. Одеса : Гельветика, 2018. 448 с.
55. Животовська С. А. Формування стратегії досудового розслідування як ключова функція керівника підрозділу детективів НАБУ. *Право і правоохоронна діяльність: сучасний вимір і виклики глобалізації* : матеріали круглого столу (Київ, 2 груд. 2022 р.). Київ, 2022. С. 35–37.
56. Животовська С. Процесуальний статус керівника підрозділу детективів НАБУ: між адміністративним управлінням і кримінально-процесуальним впливом. *Актуальні питання підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони в умовах війни* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 17 квіт. 2025 р.). Кропивницький, 2025. С. 713–716.
57. Животовська С. Процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ у співвідношенні із функціональними повноваженнями керівників інших органів досудового розслідування: єдність і диференціація процесуальних функцій. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 124–129. DOI: 10.33270/0525693.14
58. Животовська С. А. Організація керівником підрозділу детективів НАБУ застосування заходів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану* : матеріали міжвідом. наук.- практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.). Київ, 2023. С. 189–191.
59. Животовська С. А. Повноваження керівників антикорупційних органів у країнах ЄС: кримінально-процесуальні аспекти управління

розслідуванням. *Право і суспільство*. 2025. № 6. С. 407–412. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.57>

60. Животовська С. А. Процесуальний статус керівника підрозділу детективів НАБУ: між адміністративним управлінням і кримінально-процесуальним впливом. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 4 листоп. 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 201–202.

61. Животовська С. А. Процесуальні та організаційні аспекти участі керівника підрозділу детективів НАБУ у проведенні слідчих (розшукових) дій. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2024. № 1 (83). С. 230–233. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.1.37>

62. Животовська С. А. Роль керівника підрозділу детективів НАБУ у формуванні стратегії досудового розслідування на його початковому етапі. *Право і суспільство*. 2023. № 5. С. 462–467. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.67>

63. Животовська С. А. Роль керівників антикорупційних органів країн ЄС у реалізації процесуального керівництва антикорупційними розслідуваннями. *Актуальні питання реформування правової системи держави: теорія та практика* : матеріали круглого столу (Київ, 26 трав. 2023 р.). Київ, 2023. С. 49–50.

64. Жидков В. Л. Актуальні проблеми проведення негласних слідчих (розшукових) дій детективами Національного антикорупційного бюро України. *Актуальні проблеми досудового розслідування* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 5 лип. 2017 р.). Київ, 2017. С. 92–95.

65. Жидков В. Л. Кримінально-процесуальна діяльність детектива Національного антикорупційного бюро України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 23 с.

66. Жидков В. Л. Кримінально-процесуальна діяльність детектива Національного антикорупційного бюро України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 224 с.

67. Жидков В. Л. Проведення тимчасового доступу до речей і документів детективами Національного антикорупційного бюро. *Господарство і право*. 2017. № 5. С. 226–230.

68. Жолнович І. Деякі питання формування методики розслідування корупційних злочинів. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матеріали XXIII наук.-практ. конф. (Львів, 7–8 лют. 2017 р.) : у 2 ч. Львів, 2017. Ч. 2. С. 205–206.

69. Загиней З. А. Про окремі індикатори корупціогенності у Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України». *Антикорупційна політика України: актуальні проблеми забезпечення ефективності* : зб. матеріалів інтернет-конф. (Київ, 29 трав. 2015 р.). Київ, 2015. С. 87–92.

70. Зайцев О. В. Процесуальна незалежність та самостійність слідчого під час досудового розслідування: зміни у кримінальному процесуальному законодавстві України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1. С. 202–204. URL: <http://www.pjv.nuoua.od.ua/index.php/prikarpatskijyuridichnij-visnik-1-2018>

71. Зайцев О. В. Процесуальна самостійність і незалежність слідчого органу досудового розслідування у кримінальному процесі України: правові гарантії : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 224 с.

72. Запитання-відповіді. *Національне антикорупційне бюро України* : [сайт]. URL: <https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/zasadi-roboti/zapytannya-vidpovidi/#::~:~:text=9>

73. Зарубіжний досвід створення та діяльності спеціальних антикорупційних органів : підручник / [З. А. Загиней, В. М. Драган, О. Н. Ярмиш та ін.]. Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2015. 314 с. URL: http://pidruchniki.com/84704/pravo/mistse_komisiyi_sistemi_upovnovazhenih_organiv_protidiyi_korupsiyi#148

74. Зауваження Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України до проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного

бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53755

75. Звіт НАБУ за I півріччя 2025 року. *Національне антикорупційне бюро України* : [сайт]. URL: <https://reports.nabu.gov.ua/>

76. Інструкція про порядок розгляду звернень громадян, повідомлень, поданих в порядку законів України «Про запобігання корупції» та «Про Національне антикорупційне бюро України», заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення або необґрунтовані активи, депутатських запитів, звернень і вимог народних депутатів України, адвокатських запитів у Національному антикорупційному бюро України та його територіальних управліннях : наказ Національного антикорупційного бюро України від 29 груд. 2020 р. № 141. URL: <https://nabu.gov.ua/site/assets/files/28479/instrukciya.pdf>

77. Калатур М. В. Адміністративно-правові засади організації та функціонування слідчих підрозділів правоохоронних органів : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 432 с.

78. Калиновський О. В. Предмет відання детектива (слідчого) в кримінальному судочинстві України. *Часопис Чернівецького університету. Серія «Правознавство»*. 2016. Вип. 738. С. 72–77. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF%2FChkup_2016_4_72.pdf

79. Канфуї І. В. Правовідносини слідчого, прокурора та слідчого судді у досудовому кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 328 с.

80. Капліна О. В. Проблеми безпосереднього дослідження судом результатів невербальних та змішаних слідчих (розшукових) дій. *Проблеми законності = Problems of Legality*. 2020. Вип. 151. С. 101–119.

81. Капліна О. В. Проблеми нормативного регулювання та практики проведення обшуку під час кримінального провадження. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2015. № 2 (12). С. 40–48.

82. Керівні принципи, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судове переслідування ООН : міжнар. док. від 7 верес. 1990 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_859

83. Кисленко Д. П. Судовий контроль під час розслідування злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2011. 216 с.

84. Кицан Ю. І. Підслідність кримінальних справ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2012. 192 с.

85. Кіпер О. О. Процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2017. 240 с.

86. Кіпер О. О. Щодо вдосконалення механізму взаємодії слідчого із керівником органу досудового розслідування. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 247–251.

87. Кісіль В. Р. Діахронно-компаративістський аналіз досвіду окремих зарубіжних держав у сфері правового регулювання протидії корупції. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. Вип. 4. С. 341–350.

88. Ковальчук І. С. Особливості правового статусу Національного антикорупційного бюро України. *Право і суспільство*. 2019. № 3. С. 15–19. DOI: 10.32842/2078-3736-2019-3-1-3

89. Кодекс професійної етики працівників Національного антикорупційного бюро України : наказ Національного антикорупційного бюро України від 1 верес. 2016 р. № 242. URL: <https://nabu.gov.ua/nakazi/nakaz-n242-pro-zatverdzhennya-kodeksu-profesiynoyi-etyky-pracivnykiv-nacionalnogo-antikorupciynogo/>

90. Козленко В. Види гарантій діяльності Національного антикорупційного бюро України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 1. С. 98–102.

91. Колода А. А. Процесуальна самостійність слідчого та внутрішньовідомчий контроль на стадії досудового розслідування. *Вісник*

Міжнародного гуманітарного університету. 2022. Вип. 53. С. 142–147. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc53/27.pdf>

92. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнар. док. від 4 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

93. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання : міжнар. док. від 10 груд. 1984 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_085

94. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

95. Корнієць П. Ю. Актуальні проблеми систематизації суб'єктів запобігання і протидії корупції в Національному антикорупційному бюро України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 6. Т. 1. С. 170–178. DOI: 10.32844/2618-1258.2020.6-1.30

96. Корнієць П. Ю. Інституційна роль органів прокуратури в запобіганні та протидії корупції в НАБУ: розмежування повноважень і шляхи вдосконалення *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. № 4 (95). С. 111–120. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/16109>

97. Коротич І. І. Основні напрями підвищення ефективності діяльності Національного антикорупційного бюро України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3 (9). С. 183–186.

98. Корсун С. І., Якимишина Л. І. Професіографічний опис діяльності детектива Національного антикорупційного бюро України. *Глабітус*. 2020. Вип. 14. С. 244–249. DOI: 10.32843/2663-5208.2020.14.41

99. Корупція і організована злочинність у країнах, які знаходяться у періоді перебудови : міжнар. док. від 3 груд. 1997 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_139

100. Кравчук І. І. Залучення до проведення спеціального слідчого експерименту «офіцера під прикриттям». *Кримінальне судочинство в умовах дії правового режиму воєнного стану та в повоєнний період : матеріали*

Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 30 квіт. 2025 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 48–51. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/03d76363-4507-42f3-a5db-b79fbc068ac/content>

101. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією : міжнар. док. від 27 січ. 1999 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_101

102. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

103. Кримінальний процес : навч. посіб. / [Ю. П. Аленін, Л. І. Аркуша та ін.]. Одеса : Фенікс, 2020. 582 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_pravo/Kriminalnyy-protses_posibnyk_2020.pdf

104. Кримінальний процес : підручник / за заг. ред. Д. П. Письменного, Л. Д. Удалової, С. С. Чернявського. Київ : Центр учб. літ., 2025. 872 с.

105. Кримінальний процес України у питаннях і відповідях : навч. посіб. / [Л. Д. Удалова, М. А. Макаров, Ю. І. Азаров та ін.]. Вид. 5-те, переробл. і доповн. Київ, 2020. 497 с.

106. Кримінальний процес України : навч. посіб. / за заг. ред. О. П. Кучинської, Ю. В. Циганюк. 3-тє вид., доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 652 с.

107. Кримінальний процес : навч. посіб. для підготовки до іспиту / [О. В. Капліна, М. О. Карпенко, В. І. Маринів та ін.]; за заг. ред. О. В. Капліної. 3-тє вид., змін. і доповн. Харків : Право, 2022. 296 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/kriminalniy-protses-navchalniy-posbnyk-dlya-pdgotovki-do-spitu.pdf>

108. Кримінальний процес : підручник / [Л. Д. Удалова, В. В. Рожнова, Д. П. Письменний та ін.]; за заг. ред. Д. П. Письменного, Л. Д. Удалової, М. А. Погорецького, С. С. Чернявського. Київ : Центр учб. літ., 2022. 780 с.

109. Кримінальний процес : підручник / [Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.]; за заг. ред. А. Я. Хитрої, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів : ЛьвДУВС, 2019. Ч. 1. 532 с.

110. Кримінальний процес : підручник / кол. авт. ; кер. авт. кол. В. М. Федченко. 3-тє вид., доповн. і переробл. : у 2 ч. Дніпро : Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2022. Ч. 1 : Досудове провадження. 544 с.

111. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

112. Кучинська О. П., Фулей Т. І., Бараннік Р. В. Принципи кримінального провадження у світлі практики Європейського суду з прав людини : монографія. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2013. 228 с.

113. Кушпін В. П. Гарантії діяльності та відповідальність детектива Національного антикорупційного бюро України. *Право.ua*. 2021. № 1. С. 92–100. URL: https://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/09/92-_Kushpit.pdf

114. Лапкін А. В. Прокурор у кримінальному провадженні: теоретичні, правові та організаційно-методичні проблеми : монографія. Харків : Право, 2020. 1304 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4337&download_id=1381

115. Лисецький О. О. Слідчий як суб'єкт кримінального провадження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 244 с.

116. Литвинчук О. І. Процесуальний статус слідчого в кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2007. 234 с.

117. Лобойко Л. М. Теоретичні засади досудового розслідування в умовах сучасної процесуальної моделі. *Вісник кримінального судочинства*. 2020. № 1. С. 17–24.

118. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є. Засоби документування процесуальних дій та доказове значення результатів їх застосування. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2010. № 3 (7). С. 158–163. URL: <https://ela.kpi.ua/items/cfd1d8f4-338d-4ebd-9298-8b7227905820>

119. Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. Кримінальний процес України : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Либідь, 1999. 534 с.
120. Мірковець Д. М. Інститут контрольно-наглядової діяльності та процесуальна самостійність слідчого: аспекти співвідношення. *Юридична наука*. 2020. № 6 (108). С. 228–239.
121. Мірковець Д. М. Контрольно-наглядова діяльність на досудовому розслідуванні: теорія та практика : монографія. Київ : Гельветика, 2021. 432 с.
122. НАБУ вимагає внести до КПК положення, яке унеможливить маніпуляції з підслідністю. *112.ua* : [сайт]. URL: <http://ua.112.ua/suspilstvo/nabu-vymahaie-vnesty-v-kpk-polozhennia-i-ake-unemozhlyvyt-manipuliatsii-z-pidslidnistiu> 343437.html
123. Новіков О. Як реалізується інститут детективів «під прикриттям»: чотири приклади. *Слово і Діло* : [сайт]. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/27/kolonka/oleh-novykov/polityka/yak-realizuyetsya-ukrayini-instytut-detektyviv-prykryttyam-chotyry-pryklady#:~:text>
124. Огляд судової практики Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду щодо невнесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. URL: <https://ap.vaks.gov.ua/wp-content/uploads/sites/3/2023/11/Ohliad-sudovoi-praktyky-Apeliatsiynoi-palaty-Vyshchoho-antykorupsiynoho-sudu-shchodo-nevnesennia-vidomostey-pro-kryminalne-pravoporushennia-do-YEdynoho-reiestru-dosudovykh-rozsliduvan.pdf>
125. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за грудень 2021 року. *Верховний Суд* : [сайт]. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KKS_December_2021_1_1.pdf
126. Омельченко О. Є. Процесуальна діяльність слідчого по попередженню злочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2003. 16 с.

127. Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : монографія / [авт.: В. Г. Дрозд, А. В. Пономаренко, В. П. Климчук та ін.]. Херсон : Гельветика, 2020. 352 с.

128. Орлов Ю. Ю., Чернявський С. С. Електронне відображення як джерело доказів у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 2. С. 112–122. URL: <https://www.irbis-nbuv.gov.ua>

129. Основи детективної та оперативно-розшукової діяльності : навч.-метод. посіб. 2-ге вид., переробл. / Л. І. Аркуша, В. Г. Пожар, М. М. Стоянов, Д. В. Шилін. Одеса : Фенікс, 2023. 97 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/25206>

130. Павловський В. В. Відомчий процесуальний контроль та прокурорський нагляд за дотриманням загальних положень досудового розслідування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2015. Вип. 2. Т. 3. С. 100–104. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF%2FNVkhdu_jur_2015_2%283%29__21.pdf&P21DBN=UJRN

131. Панов В. В. Поняття та правова природа дисциплінарної відповідальності детективів Національного антикорупційного бюро України. *Наукові записки*. 2019. Вип. 6. Т. 2. С. 79–83. URL: https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/6_spec_II_2019/79-83.pdf

132. Пилип Я. Ю. Національне антикорупційне бюро України як інституційна гарантія забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2015. № 4. С. 47–49.

133. Письменний Д. П., Никоненко М. Я. Зміст та функціональне призначення доказів у кримінальному провадженні. *Митна справа*. 2014. № 3 (93). Ч. 2. С. 99–104. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

134. Погорецький М. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. Вип. 1. С. 270–276.

135. Погорецький М., Старенький О. Негласні слідчі (розшукові) дії як засоби отримання доказів: окремі проблемні питання. *Право України*. 2018. № 8. С. 85–106.

136. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення : наказ Офісу Генерального прокурора від 30 черв. 2020 р. № 298. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>

137. Положення про Управління кримінального аналізу та фінансових розслідувань : наказ Національного антикорупційного бюро України від 26 січ. 2024 р. № 17. URL: https://nabu.gov.ua/site/assets/files/28140/nakaz_62_22.pdf

138. Полюхович О. І. Судовий контроль при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2017. 231 с.

139. Попович І. М. Процесуальне положення сторін у досудовому розслідуванні: теоретичні, законодавчі та функціональні аспекти : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2019. 243 с.

140. Постанова Верховного Суду від 15 серп. 2024 р. у справі № 203/94/18, 991/2/23 (ЄДРСР № 121051077). *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/121051077>

141. Постанова Верховного Суду від 21 листоп. 2023 р. у справі № 991/722/21 (ЄДРСР № 115409309). *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/115409309>

142. Постанова Верховного Суду від 22 лют. 2024 р. у справі № 688/3517/16-к (ЄДРСР № 117340518). *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/117340518>

143. Постанова Верховного Суду від 28 берез. 2023 р. у справі № 234/22081/19 (ЄДРСР № 109963751). *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/109963751>

144. Початок досудового розслідування : практ. посіб. / [О. В. Таран, А. А. Вознюк, Р. А. Сербин та ін.]. Київ : Норма права, 2025. 144 с.

145. Практика Вищого антикорупційного суду щодо очевидної недопустимості доказів : аналіт. огляд. *Юридична практика* : [сайт]. URL: <https://pravo.ua/ochevydna-nedopustymist-dokaziv-i-praktyka-vaks-bloh-advokata-semena-khanina>

146. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» : Закон України від 17 черв. 2020 р. № 720-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/720-20>

147. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності протидії корупції : Закон України від 31 лип. 2025 р. № 4560-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4560-20#Text>

148. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення діяльності органів досудового розслідування та процесуального керівництва : Закон України від 22 лип. 2025 р. № 4555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4555-20#Text>

149. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими підрозділами Національної поліції України : наказ МВС України від 7 лип. 2017 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>

150. Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів досудового розслідування Національної поліції України : наказ МВС України від 6 лип. 2017 р. № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0919-17#Text>

151. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10 листоп. 2015 р. № 772-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/772-19>

152. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>

153. Про Національну раду з питань антикорупційної політики : Указ Президента України від 14 жовт. 2014 р. № 808. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/808/2014>

154. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

155. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

156. Про утворення Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : постанова Кабінету Міністрів України від 24 лют. 2016 р. № 104. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/KP160104>

157. Рішення Вищого антикорупційного суду від 10 черв. 2025 р. щодо оцінки допустимості доказів та відкриття матеріалів (ст. 290 КПК України) у справі № 991/4179/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/128129237>

158. Рішення Вищого антикорупційного суду від 18 квіт. 2024 р. у справі № 991/558/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/118541654>

159. Рогатинська Н., Гніздюх Н. Процесуальна самостійність слідчого в кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. Вип. 4 (28). С. 189–195. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1302/1348>

160. Рогатюк І. В. Прокурорський нагляд як гарантія законності й обґрунтованості прийняття процесуальних рішень на початковому етапі досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. Вип. 2 (91). С. 140–154.

161. Рожнова В. В. Докази і доказування: про тенденції удосконалення кримінального процесуального закону. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2019. Т. 26. № 1. С. 133–140. URL: <https://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-naprrnu-1-2019-r/dokazi-i-dokazuvannya-pro-tendentsiyi-udoskonalennya-kriminalnogo-protsesualnogo-zakonu>

162. Рокунь С. В. Діяльність детективів Національного антикорупційного бюро України щодо виявлення, розкриття і розслідування фактів легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Дніпро, 2021. 267 с.

163. Савонюк Р. Ю. Слідчий як суб'єкт кримінально-процесуального доказування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2001. 21 с.

164. Салманов О. В., Лисенко С. Г. Засади діяльності детективів НАБУ в період реформування антикорупційної системи України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 4. С. 127–133. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/20815baf-e9f9-4fb2-af49-e61fbcab2499>

165. Сало О. М. Реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Ірпінь, 2018. 254 с.

166. Сергєєва Д. Б. Правові та фактичні підстави провадження негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 4. С. 56–65.

167. Сергєєва Д. Б. Щодо класифікації негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2015_Sergeeva.pdf

168. Сидорчук В. В. Процесуальний статус слідчого, який розслідує корупційні злочини : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Одеса, 2022. 262 с.

169. Ситник А. Самі «посадки» не знищують корупцію, треба ламати «схеми». *Національне антикорупційне бюро України* : [сайт]. URL: https://nabu.gov.ua/news/novyny-sami-posadky-ne-znyshchat-korupciyu-treba-lamaty-shemy-artem-sytnyk/?utm_source

170. Сичов О. Окремі аспекти процесуальної самостійності слідчого. *Сучасні тенденції розвитку кримінального процесуального законодавства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 28 листоп. 2019 р.). Харків, 2019. С. 99–102. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/28_11_2019/pdf/99.pdf

171. Смаглюк С. В. Процесуальні вимоги до результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій як гарантія законності їх використання у кримінальному провадженні. *Право.ua*. 2023. № 2. С. 158–165.

172. Смоков С. М. Внутрішнє переконання слідчого і його роль у прийнятті процесуальних рішень : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2002. 19 с.

173. Солдатенко О. А. Досудове слідство в Україні: становлення та перспективи розвитку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2006. 16 с.

174. Соломенцев В. В. Складові процесуального статусу слідчого. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 3. С. 164–169. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2024.3.28>

175. Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2005. 272 с.

176. Струць О. А. Законність та обґрунтованість проведення слідчих дій як гарантія прав і свобод учасників кримінального судочинства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2009. 236 с.

177. Сучасні проблеми кримінального та кримінально-процесуального права : метод. рек. / [уклад.: І. М. Горбачова, В. П. Іванова, Д. О. Колодін та ін.]. Одеса : Фенікс, 2024. 220 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f00f3f88-9811-4139-8340-f32524746893/content>

178. Тарасенко О. С. Допустимість доказів, отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2017 р.) : у 2 ч. Київ : НАВС, 2017. Ч. 1. С. 170–172.

179. Татаров О. Окремі проблеми при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 69–77.

180. Татаров О. Ю. Проблеми призначення експертиз у кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми криміналістики та судової експертизи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2017 р.) : у 2 ч. Київ : НАВС, 2017. Ч. 2. С. 447–451.

181. Татаров О. Ю. Прокурорський нагляд на досудовому провадженні. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 251–255. URL: https://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/2_2012/60.pdf

182. Татаров О. Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС) : монографія. Донецьк : Промінь, 2012. 640 с.

183. Тертишник В. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. 22-ге вид., доповн. і переробл. Київ : Алерта, 2025. 1096 с.

184. Удалова Л. Д. Кримінальна процесуальна діяльність Національного антикорупційного бюро України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Т. 12. № 2 (33). С. 154–160.

185. Удалова Л. Д., Савицький Д. О., Рожнова В. В., Ільєва Т. Г. Функція судового контролю у кримінальному процесі : монографія. Київ : Центр учб. літ., 2015. 176 с.

186. Узагальнення практики ВАКС щодо розгляду скарг на бездіяльність НАБУ. *Slideshare* : [сайт]. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-208740949/208740949>

187. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 17 берез. 2021 р. у справі № 991/1761/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/95701573>

188. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 19 берез. 2024 р. у справі № 991/2122/24 *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/117851021>

189. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 27 лип. 2023 р. у справі № 991/5681/23. Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: <https://unba.org.ua/news/9456-obshuk-u-advokata-i-garantii-diyal-nosti-8-visnovkiv-ap-vaks-yaki-varto-znati.html>
190. Фаринник В. І. Відсторонення від посади: кримінальний процесуальний аспект. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України*. 2014. № 2. URL: https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
191. Фаринник В. І. Особливості формування доказів та доказування в кримінальному судочинстві України : метод. рек. Харків : Фактор, 2013. 96 с.
192. Хавронюк М. І. Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Дакор, 2016. 496 с.
193. Халковський О. М. Досвід протидії корупції у зарубіжних країнах. *Економіка та держава*. 2011. № 3. С. 104–106.
194. Хоменко І. В. Правове забезпечення проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах особливого режиму досудового розслідування. *Київський часопис права*. 2023. № 4. С. 194–202.
195. Цимбалюк В. І. Функція досудового слідства в повноваженнях Державного бюро розслідувань та Національного антикорупційного бюро. *Право і безпека*. 2014. № 3 (54). С. 160–164.
196. Цимбалюк В. І., Пасічник В. Б. Роль Національного антикорупційного бюро та Національного агентства з питань протидії корупції в забезпеченні законності у сфері охорони здоров'я. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С. 146–148. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=29>
197. Цуцкірідзе М. С. Дисфункція у кримінальній процесуальній діяльності слідчого. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.6.47>

198. Цуцкірідзе М. С. Кримінальна процесуальна діяльність слідчого: теорія та практика : монографія. Київ : Алерта, 2020. 562 с.
199. Чернобаєв С. І. Повноваження слідчого під час досудового розслідування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2020. 242 с.
200. Чернявський С. С. Законодавче удосконалення початку кримінального провадження як чинник підвищення ефективності протидії злочинності. URL: <https://elar.navs.edu.ua/bitstreams/257e80f7-0b83-4652-b1ec-d66990500ec1/download>
201. Чечерський В. І. Окремі проблеми нормативного регулювання статусу Національного бюро розслідувань України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 32. Т. 3. С. 145–148.
202. Черноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів : монографія. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. 492 с.
203. Черноус Ю. М. Теорія і практика криміналістичного забезпечення досудового слідства у справах про злочини міжнародного характеру : монографія. Київ : Скіф, 2012. 448 с.
204. Черноус Ю. М., Дульський О. Л. Методико-криміналістичне забезпечення збирання доказів у кримінальному провадженні. *Нове українське право*. 2023. № 4. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.4.25>
205. Чурікова І. В. Всебічність, повнота й об'єктивність процесуальної діяльності слідчого : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2009. 18 с.
206. Шевчишен А. В. Доказування стороною обвинувачення у досудовому розслідуванні корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: теорія і практика : монографія. Київ : Алерта, 2019. 536 с.
207. Шило А. В. Використання відомостей, отриманих у результаті проведення НСРД, як приводу до початку досудового розслідування. *Правове забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та*

шляхи їх вирішення : матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (Харків, 25 трав. 2018 р.). Харків, 2018. Вип. 9. С. 272–276.

208. Шинкаренко Н. В. Національне антикорупційне бюро України як суб'єкт запобігання корупції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 2 (11). С. 74–77.

209. Шумило М. Є. Нормативно-правова модель досудового розслідування за чинним КПК: теоретичні і практичні проблеми та шляхи їх вирішення. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 261–266. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.3.38>

210. Шумило М. Є. Проблеми досудового розслідування та шляхи їх вирішення. *Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи* : матеріали круглого столу (Львів, 11 черв. 2021 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2021. С. 338–341.

211. Юрченко О. М. Національне антикорупційне бюро України перспективи діяльності. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 2 (33). С. 69–73.

212. Юрчишин В. М. Відомчий контроль та процесуальне керівництво – гарантії дотримання законності під час досудового розслідування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 1 (104). С. 189–193.

213. Яровий А. Р. Слідчий (детектив НАБУ) та співробітники оперативних підрозділів правоохоронних органів як суб'єкти проведення НСРД. *Науковий вісник державного управління*. 2020. № 2. С. 303–306.

214. Special Investigation Service of the Republic of Lithuania. About the STT. URL: <https://www.stt.lt/en/about-us/>

215. Bessone P. Le parquet national financier et l'enquête économique : évolutions et enjeux. *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*. 2020. No. 4. P. 749–765. DOI: <https://doi.org/10.3917/rsc.204.074>

216. Central Anti-Corruption Bureau. Annual Report 2023. Warszawa : CBA, 2024. 78 p. URL: <https://www.cba.gov.pl/en/news/540,CBA-Annual-report-2023.html>

217. OECD. France: Evaluation Report on Anti-Corruption and Integrity Framework. Paris : OECD, 2021. URL: <https://www.oecd.org/gov/france-review-integrity-anticorruption-2021.pdf>
218. GRECO. Fifth Evaluation Round – Evaluation Report: France. Strasbourg : Council of Europe, 2022. URL: <https://rm.coe.int/grecoeval5-fr-2022-1-fr-evaluation-report-france/1680a70c7d>
219. GRECO. Fourth Evaluation Round – Evaluation Report: Poland. Strasbourg : Council of Europe, 2019. URL: <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-evaluation-report-poland/1680938c46>
220. GRECO. Fourth Evaluation Round – Evaluation Report: Lithuania. Strasbourg : Council of Europe, 2017. URL: <https://rm.coe.int/grecoeval4-2017-4-lithuania-en/168078073b>
221. GRECO. Fourth Evaluation Round – Evaluation Report: Romania. Strasbourg : Council of Europe, 2016. URL: <https://rm.coe.int/16806c6d1f>
222. Kodeks postępowania karnego z dnia 6 czerwca 1997 r. Dziennik Ustaw. 1997. Nr 89, poz. 555 z późn. zm. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970890555>
223. Legea nr. 503 din 11 iulie 2002 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 43/2002 privind Parchetul Național Anticorupție. URL: <http://www.lexex.ro/Legea-503-2002-32254.aspx>.
224. Ministère de la Justice (France). Organisation du Parquet National Financier. URL: <https://www.justice.gouv.fr/le-parquet-national-financier>
225. Parquet National Financier. Rapport d’activité 2022. Paris, 2023. 56 p. URL: https://www.justice.gouv.fr/files/media/2023/RA_PNF_2022.pdf
226. Special Investigation Service of the Republic of Lithuania. Annual Report 2023. Vilnius : STT, 2024. 84 p. URL: <https://www.stt.lt/en/news/2023-annual-report/>
227. Vaičiūnas V. The Role of STT in Preventing Corruption in Lithuania. *Public Security and Public Order*. 2020. No. 25. P. 75–84. URL: <https://repository.mruni.eu/handle/007/16953>

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Животовська С. А Роль керівника підрозділу детективів НАБУ у формуванні стратегії досудового розслідування на його початковому етапі. *Право і суспільство*. 2023. № 5. С. 462–467. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.67>
2. Животовська С. А Процесуальні та організаційні аспекти участі керівника підрозділу детективів НАБУ у проведенні слідчих (розшукових) дій. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2024. № 1 (83). С. 230–233. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.1.37>
3. Животовська С. Процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ у співвідношенні із функціональними повноваженнями керівників інших органів досудового розслідування: єдність і диференціація процесуальних функцій. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 124–129. DOI: <https://doi.org/10.33270/0525693.14>
4. Животовська С. А. Повноваження керівників антикорупційних органів у країнах ЄС: кримінально-процесуальні аспекти управління розслідуванням. *Право і суспільство*. 2025. № 6. С. 407–412. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.57>

Тези доповідей, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Животовська С. А. Процесуальний статус керівника підрозділу детективів НАБУ: між адміністративним управлінням і кримінально-процесуальним впливом. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми*

сьогодення та шляхи їх вирішення : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 4 листоп. 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 201–202.

6. Животовська С. А. Формування стратегії досудового розслідування як ключова функція керівника підрозділу детективів НАБУ. *Право і правоохоронна діяльність: сучасний вимір і виклики глобалізації* : матеріали круглого столу (Київ, 2 груд. 2022 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 35–37.

7. Животовська С. А. Роль керівників антикорупційних органів країн ЄС у реалізації процесуального керівництва антикорупційними розслідуваннями. *Актуальні питання реформування правової системи держави: теорія та практика* : матеріали круглого столу (Київ, 26 трав. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 49–50.

8. Животовська С. А. Організація керівником підрозділу детективів НАБУ застосування заходів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 189–191.

9. Животовська С. Процесуальний статус керівника підрозділу детективів НАБУ: між адміністративним управлінням і кримінально-процесуальним впливом. *Актуальні питання підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони в умовах війни* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 17 квіт. 2025 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2025. С. 713–716.

АНКЕТА

опитування детективів Національного антикорупційного бюро України й адвокатів, які здійснюють захист у кримінальних провадженнях, підслідних НАБУ, за темою дисертаційного дослідження «Кримінально-процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України»

Шановний респонденте!

Просимо Вас уважно й відверто відповісти на запропоновані запитання. Отримані результати опитування є складовою емпіричної бази дисертаційного дослідження, метою якого є з'ясування практичних аспектів реалізації процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ, а також виявлення чинників, що впливають на ефективність досудового розслідування та допустимість доказів.

Результати анкетування буде використано в узагальненому вигляді. Дані опитування сприятимуть об'єктивному аналізу проблем практичного застосування кримінального процесуального законодавства й розробленню науково обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення.

Просимо послідовно відповісти на всі запитання, позначивши той варіант відповіді, який, на Вашу думку, максимально точно відображає реальну ситуацію або Вашу особисту позицію. У разі потреби Ви можете стисло викласти власні зауваження чи пропозиції.

Щиро дякуємо за участь і сприяння проведенню наукового дослідження!

Анкета
для опитування детективів Національного антикорупційного бюро
України

Мета: з'ясувати практичні аспекти реалізації кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів.

Респонденти: детективи НАБУ.

Кількість респондентів: 34 особи.

Форма: анонімне опитування.

1. Як Ви оцінюєте роль керівника підрозділу детективів НАБУ у системі досудового розслідування кримінальних правопорушень?

- ☐ Лише організаційно-керівна (розподіл справ, контроль)
- ☐ Має також процесуальні повноваження, визначені КПК України
- ☐ Має змішані функції (організаційні + контроль за законністю)
- ☐ Складно відповісти

2. Наскільки чітко, на Вашу думку, законодавство (зокрема ст. 39 КПК України) визначає процесуальний статус керівника підрозділу детективів?

- ☐ Цілком чітко, суперечностей немає
- ☐ Частково, потребує уточнення
- ☐ Недостатньо чітко, є прогалини
- ☐ Складно відповісти

3. Як часто керівник підрозділу безпосередньо надає Вам процесуальні чи організаційні вказівки під час розслідування?

- ☐ Регулярно, у більшості проваджень
- ☐ Іноді, у складних або багатоепізодних справах
- ☐ Нечасто, переважно виконую процесуальні дії самостійно
- ☐ Складно відповісти

4. Чи впливає керівник підрозділу на визначення складу слідчої групи та старшого групи?

- ☐ Так, визначає та контролює персонально
- ☐ Частково погоджує з прокурором
- ☐ Не бере участі, це рішення керівництва Бюро
- ☐ Складно відповісти

5. Як Ви оцінюєте вплив керівника підрозділу на ефективність проведення слідчих (розшукових) дій?

- ☐ Значний, від нього залежать оперативність і злагодженість
- ☐ Помірний, вплив опосередкований через старшого групи
- ☐ Мінімальний, основну роль відіграє детектив
- ☐ Складно відповісти

6. Чи бере керівник підрозділу участь у підготовці або погодженні матеріалів щодо негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД)?

- ☐ Так, безпосередньо погоджує проекти матеріалів
- ☐ Опосередковано контролює через старшого групи
- ☐ Ні, це компетенція виключно детектива і прокурора
- ☐ Складно відповісти

7. Як Ви оцінюєте рівень взаємодії керівника підрозділу з прокурорами САП у процесі розслідування?

- ☐ Високий – постійна комунікація
- ☐ Середній – у межах окремих епізодів
- ☐ Низький – взаємодія формальна
- ☐ Складно відповісти

8. Чи виникали у Вашій практичній діяльності випадки, коли суд під час розгляду справи аналізував постанови або дії керівника підрозділу?

- ☐ Так, неодноразово
- ☐ Один або кілька разів
- ☐ Не пригадую таких випадків
- ☐ Складно відповісти

9. Чи потрібно, на Вашу думку, законодавчо закріпити додаткові повноваження керівника підрозділу детективів (наприклад, погодження клопотань, затвердження планів розслідування)?

- ☐ Так, це підвищить ефективність
- ☐ Частково, лише в межах організації
- ☐ Ні, достатньо чинних норм
- ☐ Складно відповісти

10. Яким є, на Ваш погляд, оптимальний баланс між самостійністю детектива та контролем з боку керівника підрозділу?

- ☐ Ширша самостійність детектива
- ☐ Збалансований розподіл
- ☐ Посилений контроль керівника
- ☐ Складно відповісти

ДОВІДКА

про узагальнені результати анкетування детективів Національного антикорупційного бюро України, проведеного в 2025 році

З метою отримання об'єктивних даних про практичну реалізацію кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів було проведено опитування 34 детективів НАБУ. Результати опитування дали змогу простежити, як працівники оцінюють роль свого безпосереднього керівника, ефективність взаємодії з прокурором САП, рівень законодавчої визначеності його статусу, а також проблемні аспекти нормативного регулювання. Опитування дало змогу зібрати практичні оцінки безпосередніх учасників досудового розслідування та з'ясувати, наскільки фактична роль керівника підрозділу відповідає його статусу, визначеному законодавством.

1. Роль керівника підрозділу в структурі кримінального процесу

На запитання про роль керівника підрозділу 6 респондентів (17,6 %) відповіли, що його функції мають виключно організаційно-керівний характер; 9 осіб (26,5 %) вважають, що керівник наділений і процесуальними повноваженнями, передбаченими КПК; 16 детективів (47 %) зазначили, що керівник поєднує як організаційні, так і контрольні функції; 3 (8,9 %) вагалися з відповіддю.

Отже, більшість опитаних розглядають керівника підрозділу не лише як адміністратора, а як повноправного учасника процесуальної системи, який забезпечує як координацію, так і законність розслідування.

2. Законодавче визначення статусу керівника

Відповідаючи на питання про чіткість законодавчого регулювання, 3 детективи (8,8 %) оцінили статус керівника як цілком визначений і несуперечливий; 18 (52,9 %) зазначили, що норми лише частково врегульовують питання і потребують уточнення; 10 (29,4 %) вважають, що є істотні прогалини; 3 (8,8 %) не змогли дати конкретну оцінку.

Отже, переважна більшість практиків (понад 80 %) констатують необхідність удосконалення законодавчих норм, що підтверджує їх усвідомлення реальних складнощів застосування ст. 39 КПК України в діяльності НАБУ.

3. Частота надання керівником підрозділу процесуальних чи організаційних вказівок під час розслідування

На запитання щодо частоти безпосереднього надання керівником підрозділу процесуальних або організаційних вказівок 10 детективів (29,4 %) відповіли, що це відбувається регулярно, у більшості проваджень; 15 респондентів (44,1 %) зазначили, що керівник втручається переважно в складних або багатоепізодних справах; 6 осіб (17,6 %) заявили, що такі випадки трапляються зрідка, оскільки вони діють самостійно; ще 3 (8,9 %) вагалися з відповіддю.

Отримані результати засвідчують, що більшість детективів сприймають участь керівника в процесі розслідування як гнучку форму управління, що активізується залежно від складності провадження. Такий підхід дає підстави стверджувати про наявність збалансованої моделі підпорядкування, коли керівник не дублює функції детектива, але забезпечує методичну підтримку й контроль у найвідповідальніші моменти слідчої діяльності.

4. Участь у формуванні слідчої групи

Понад третина респондентів (12 осіб, або 35,3 %) зазначили, що керівник визначає склад групи персонально та контролює її роботу; 14 (41,2%) – що він бере участь у формуванні групи спільно з прокурором; 5 (14,7 %) заявили, що ці рішення приймають на рівні керівництва Бюро; 3 (8,8 %) утрималися від відповіді.

Отже, понад три чверті детективів підтвердили, що керівник активно залучений до формування слідчих груп, що свідчить про його реальний організаційний вплив на розподіл повноважень у межах розслідувань.

5. Вплив керівника підрозділу на ефективність проведення слідчих (розшукових) дій

На це питання 13 детективів (38,2 %) відповіли, що керівник має значний вплив, від якого залежить оперативність і злагодженість дій; 12 (35,3 %) вважають вплив помірним; 6 (17,6 %) – мінімальним; 3 (8,9 %) не змогли визначитися.

Переважає більшість детективів визнає управлінський та процесуальний вплив керівника, що підтверджує його роль як координатора команди та носія управлінської відповідальності за результат розслідування.

6. Участь керівника підрозділу в підготовці матеріалів щодо проведення НСРД

Понад дві третини опитаних визнали участь керівника в підготовці матеріалів до НСРД: 9 осіб (26,5 %) зазначили, що він безпосередньо погоджує проекти матеріалів; 15 (44,1 %) – здійснює контроль через старшого групи; 7 (20,6 %) заперечили його участь; 3 (8,8 %) утрималися від відповіді.

Такий розподіл підтверджує, що внутрішній контроль за негласними діями передбачено ще до етапу прокурорського погодження, що позитивно впливає на якість доказової бази та законність оперативних заходів.

7. Взаємодія з прокурорами САП

Рівень взаємодії з прокурорами САП детективи оцінили переважно позитивно: 14 (41,2 %) вказали на високий рівень комунікації; 13 (38,2 %) – на середній; 5 (14,7 %) назвали її формальною; 2 (5,9 %) не змогли дати чіткої оцінки.

Отже, близько 80 % детективів вважають взаємодію конструктивною, що свідчить про поступове формування професійного партнерства між керівниками підрозділів і процесуальними керівниками з боку САП.

8. Судовий аналіз дій або постанов керівника підрозділу

Відповіді на це питання засвідчили, що практика судового аналізу дій керівника підрозділу є доволі обмеженою: 6 осіб (17,6 %) зазначили, що такі

випадки траплялися неодноразово; 9 (26,5 %) – один або кілька разів; 15 (44,1 %) не пригадують таких ситуацій; 4 (11,8 %) утрималися від відповіді.

Це дає підстави стверджувати, що судова практика наразі знаходиться на етапі формування єдиних підходів до оцінки управлінських рішень керівників підрозділів, унаслідок чого зберігається певна варіативність у трактуванні питань, пов'язаних із допустимістю та належністю доказів.

9. Потреба в законодавчому закріпленні додаткових повноважень керівника підрозділу

На запитання про можливе розширення повноважень керівника 15 детективів (44,1 %) відповіли позитивно, вважаючи це кроком до підвищення ефективності розслідувань; 10 (29,4 %) погодилися лише частково, у межах організаційних питань; 6 (17,6 %) заявили, що чинного регулювання достатньо; 3 (8,9 %) утрималися від відповіді.

Більшість респондентів поділяють ідею певного розширення процесуальної компетенції керівника, що узгоджується з тенденцією до посилення внутрішнього контролю в межах підрозділів.

10. Оптимальний баланс між самостійністю детектива та контролем керівника

На це запитання 6 респондентів (17,6 %) зазначили, що слід забезпечити більшу самостійність детективів; 18 (52,9 %) – найкращим є збалансований розподіл повноважень; 7 (20,6 %) вважають доцільним посилення контролю керівника; 3 (8,9 %) не визначилися.

Отримані результати засвідчують прагнення більшості респондентів до гармонійної моделі внутрішніх відносин, де керівник не обмежує ініціативу підлеглих, але забезпечує відповідальність і дисципліну в процесі розслідування.

Отже, опитування продемонструвало, що детективи НАБУ сприймають керівника підрозділу як важливу управлінську й водночас процесуальну фігуру, яка має значний вплив на перебіг і якість розслідування. Переважна більшість респондентів визнає необхідність удосконалення законодавчого

регулювання його статусу, розширення окремих повноважень і підвищення гнучкості взаємодії з прокурорами САП.

Водночас результати свідчать про потребу в збереженні балансу між самостійністю детектива та наглядовою роллю керівника. Така рівновага дає змогу забезпечити ефективність роботи підрозділів НАБУ й дотримання принципу законності в досудовому розслідуванні.

Анкета
опитування адвокатів

Мета: з'ясування професійної думки адвокатів щодо ролі, повноважень і процесуального статусу керівника підрозділу детективів НАБУ в досудовому розслідуванні та впливу цих чинників на забезпечення прав сторони захисту.

Респонденти: адвокати.

Кількість респондентів: 38 осіб.

Форма: анонімне опитування.

1. Як Ви оцінюєте рівень нормативного врегулювання повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ?

- ☐ Повністю врегульовано
- ☐ Частково врегульовано
- ☐ Недостатньо врегульовано
- ☐ Складно відповісти

2. Як, на Вашу думку, керівник підрозділу детективів впливає на ефективність досудового розслідування?

- ☐ Визначальна роль
- ☐ Частково впливає
- ☐ Мінімально впливає
- ☐ Складно відповісти

3. Чи повинен керівник підрозділу детективів мати процесуальну самостійність під час організації розслідування?

- ☐ Так, повну

- ☐ Так, часткову
- ☐ Ні, лише організаційну
- ☐ Складно відповісти

4. Чи має керівник підрозділу право ініціювати проведення негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД)?

- ☐ Так
- ☐ Лише за погодженням із прокурором
- ☐ Ні
- ☐ Складно відповісти

5. Наскільки, на Вашу думку, керівник підрозділу детективів має вплив на дотримання прав сторони захисту?

- ☐ Значний вплив
- ☐ Помірний вплив
- ☐ Мінімальний вплив
- ☐ Складно відповісти

6. Чи слід законодавчо розширити повноваження керівника підрозділу в частині контролю за діями детективів?

- ☐ Так
- ☐ Ні
- ☐ Лише у визначених випадках
- ☐ Складно відповісти

7. Чи повинні процесуальні рішення керівника підрозділу детективів підлягати обов'язковому документальному оформленню?

- ☐ Так, у кожному випадку

- ☐ Лише в окремих випадках
- ☐ Не обов'язково
- ☐ Складно відповісти

8. Як Ви оцінюєте взаємодію керівника підрозділу детективів із прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури?

- ☐ Злагоджена й ефективна
- ☐ Частково узгоджена
- ☐ Конфліктна/суперечлива
- ☐ Складно відповісти

9. Чи виявляється, на Вашу думку, участь керівника підрозділу детективів у прийнятті ключових процесуальних рішень у кримінальному провадженні (наприклад, визначення складу слідчої групи, погодження клопотань, контроль строків)?

- ☐ Так, часто безпосередньо бере участь
- ☐ Зазвичай лише координує через детективів
- ☐ Зрідка або формально залучається
- ☐ Складно відповісти

10. На Вашу думку, чи потребує КПК України внесення змін щодо процесуального статусу керівника підрозділу детективів НАБУ?

- ☐ Так
- ☐ Ні
- ☐ Складно відповісти

ДОВІДКА

про результати узагальнення матеріалів анкетування адвокатів, проведеного у 2025 році

Для визначення рівня правового розуміння та оцінки ролі керівника підрозділу детективів НАБУ в кримінальному процесі проведено опитування серед 38 адвокатів, які брали участь у кримінальних провадженнях, підслідних НАБУ. Опитування дало змогу отримати незалежну думку фахівців, що представляють сторону захисту, і відобразити об'єктивну картину практичного сприйняття процесуального статусу керівника підрозділу детективів.

1. Оцінка рівня нормативного врегулювання повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ

За результатами опитування, 4 адвокати (10,5 %) вважають, що повноваження керівника врегульовані цілком; 22 (57,9 %) – лише частково; 9 (23,7 %) оцінили рівень регламентації як недостатній, а 3 (7,9 %) респонденти утрималися від чіткої відповіді.

Переважає більшість практиків (понад 80 %) поділяє думку, що законодавча база є неповною. Такий результат підтверджує наявність у чинному КПК України колізійних моментів, пов'язаних із розмежуванням повноважень керівника підрозділу та керівника органу досудового розслідування.

2. Вплив керівника підрозділу детективів на ефективність досудового розслідування

На запитання про вплив керівника підрозділу на ефективність розслідування 18 адвокатів (47,4 %) відповіли, що цей вплив є визначальним; 14 (36,8 %) – що він має частковий характер; 4 (10,5%) вважають його мінімальним, а 2 (5,3 %) вагалися з оцінкою.

Отже, близько половини опитаних визнають керівника підрозділу ключовим організатором розслідування, який формує командну взаємодію детективів і забезпечує дотримання процесуальної дисципліни.

3. Необхідність процесуальної самостійності керівника підрозділу

Більшість респондентів обстоюють розширення самостійності керівника: 12 (31,6 %) схвалюють ідею повної процесуальної незалежності, 17 (44,7 %) – часткової, 6 (15,8 %) вважають, що керівник має діяти лише в межах організаційних функцій, і 3 (7,9%) не змогли визначитися.

Отже, понад три чверті адвокатів визнають потребу в посиленні самостійності цього суб'єкта, що узгоджується з науковою тенденцією до децентралізації управління досудовим розслідуванням.

4. Право керівника ініціювати проведення негласних слідчих (розшукових) дій

Понад половина опитаних (20 осіб, 52,6 %) зазначили, що ініціатива керівника має бути можливою лише за погодженням із прокурором; 8 адвокатів (21,1 %) схвалюють повне право керівника ініціювати НСРД; 7 (18,4 %) вважають, що такого права він не має; 3 (7,9 %) не змогли відповісти.

Отже, домінує поміркована позиція, за якою керівник повинен мати право висувати ініціативи, але під контролем прокурора, що відповідає принципу процесуального нагляду.

5. Вплив керівника підрозділу детективів на дотримання прав сторони захисту

Значний вплив керівника на дотримання прав сторони захисту визнали 9 адвокатів (23,7 %), помірний – 16 (42,1 %), мінімальний – 9 (23,7 %), ще 4 (10,5 %) не визначилися.

Тож понад дві третини адвокатів схильні вважати, що роль керівника в забезпеченні прав сторони захисту є відчутною, що свідчить про його фактичну причетність до формування доказової бази й дотримання принципів змагальності.

6. Доцільність законодавчого розширення повноважень керівника підрозділу

Більшість респондентів (21 адвокат, або 55,3 %) підтримують ідею законодавчого розширення повноважень керівника в частині контролю за діями детективів; 9 (23,7 %) – проти; 5 (13,2 %) погоджуються лише на розширення у визначених законом випадках; 3 (7,9 %) не змогли визначитися.

Переважає позиція, за якої практики вбачають у керівникові потенційний центр організаційної стабільності, який має не лише координувати, а й контролювати якість процесуальної діяльності детективів.

7. Документальне оформлення процесуальних рішень керівника підрозділу

Переважна більшість (27 осіб, 71,1 %) вважають, що процесуальні рішення керівника мають бути обов'язково оформлені письмово; 7 (18,4 %) – лише у вибіркових випадках; 2 (5,3 %) вважають це необов'язковим; ще 2 (5,3 %) не визначилися.

Це засвідчує стале переконання адвокатів у необхідності документальної прозорості управлінських дій, що забезпечує як внутрішній контроль, так і судову перевірку законності рішень.

8. Взаємодія керівника підрозділу детективів із прокурором САП

Половина опитаних (19 адвокатів, або 50 %) відзначили часткову узгодженість у роботі керівника підрозділу та прокурора САП; 10 (26,3 %) вважають співпрацю ефективною та злагодженою; 6 (15,8 %) – конфліктною або суперечливою; 3 (7,9 %) не змогли відповісти.

Отже, переважає прагматичне співробітництво між сторонами, хоча певне напруження у взаємодії засвідчує про наявність структурних і нормативних проблем у визначенні меж процесуальних повноважень.

9. Участь керівника підрозділу детективів у прийнятті ключових процесуальних рішень

На це запитання 11 адвокатів (28,9 %) відповіли, що керівник часто безпосередньо бере участь у прийнятті рішень; 15 (39,5 %) зазначили, що він

здебільшого координує дії через підлеглих детективів; 8 (21,1 %) зазначили, що участь керівника є радше формальною; 4 (10,5 %) утрималися від відповіді.

Отже, більшість опитаних визнають керівника важливим організатором, який здійснює непрямий вплив на процесуальні рішення, але не завжди є їх безпосереднім автором.

10. Необхідність внесення змін до КПК України щодо процесуального статусу керівника підрозділу детективів

Більшість опитаних (24 адвокати, або 63,2 %) підтримують ідею внесення змін до КПК України з метою уточнення процесуального статусу керівника підрозділу; 7 (18,4 %) вважають, що змін не потрібно; ще 7 (18,4 %) вагалися з відповіддю.

Ця позиція підтверджує практичний запит на вдосконалення чинного законодавства й усунення колізій між ст. 39, 40 і 41 КПК України.

Узагальнюючи результати проведеного анкетування, можна дійти висновку, що адвокати як представники сторони захисту переважно визнають керівника підрозділу детективів НАБУ вагомим суб'єктом кримінального процесу, здатним впливати на його ефективність і законність. Водночас більшість респондентів акцентують на недостатній визначеності його процесуального статусу, що потребує подальшого вдосконалення нормативної бази.

АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА

щодо Інструкції про порядок розгляду звернень громадян, повідомлень, поданих у порядку законів України «Про запобігання корупції» та «Про Національне антикорупційне бюро України», заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення або необґрунтовані активи, депутатських запитів, звернень і вимог народних депутатів України, адвокатських запитів у Національному антикорупційному бюро України та його територіальних управліннях, затвердженої наказом Національного антикорупційного бюро України від 29.12.2020 № 141, зі змінами

Інструкція про порядок розгляду звернень громадян, повідомлень, поданих у порядку законів України «Про запобігання корупції» та «Про Національне антикорупційне бюро України», заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення або необґрунтовані активи, депутатських запитів, звернень і вимог народних депутатів України, адвокатських запитів у Національному антикорупційному бюро України та його територіальних управліннях, затверджена наказом НАБУ від 29.12.2020 № 141, є внутрішнім нормативно-організаційним актом, який визначає порядок приймання, реєстрації, попереднього опрацювання, розгляду та подальшого спрямування відповідних звернень, заяв, повідомлень і запитів у системі НАБУ.

Для дисертаційного дослідження кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ ця Інструкція має значення не як джерело кримінального процесуального права, а як відомчий акт, що конкретизує внутрішній порядок руху інформації, яка потенційно може бути підставою для початку кримінального провадження або здійснення інших дій у межах компетенції детективів НАБУ. Її положення дозволяють простежити, яким чином у діяльності Бюро організаційні процедури

попереднього опрацювання звернень пов'язуються з подальшим кримінально-процесуальним реагуванням.

Особливе значення мають положення розділу III Інструкції, яким визначено порядок реєстрації, обліку та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, віднесені законом до підслідності НАБУ, або про необґрунтовані активи. У цьому розділі закріплено єдиний внутрішній порядок роботи з відповідною інформацією, що має забезпечити її належну фіксацію, попереднє опрацювання, визначення відповідального підрозділу та подальше спрямування матеріалів для вирішення питання про застосування повноважень детективів.

Згідно з пунктом 71 Інструкції, у разі виявлення у зверненнях відомостей, що можуть свідчити про вчинення кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ, або про необґрунтовані активи, такі звернення невідкладно скеровуються через відповідну резолюцію до Головного підрозділу детективів для опрацювання. У територіальних управліннях аналогічні матеріали направляються керівникам відділів детективів відповідних територіальних управлінь. Це свідчить, що вже на етапі попереднього руху звернення Інструкція передбачає залучення саме того структурного рівня, який здатний оцінити наявність підстав для подальшого застосування повноважень детективів.

Пункт 72 Інструкції деталізує порядок передачі матеріалів до Головного підрозділу детективів через електронну або, за потреби, паперову резолюцію. Це має значення для забезпечення документальної простежуваності первинного руху звернення. Внутрішня резолюція в цьому випадку не є процесуальним рішенням у розумінні КПК України, однак вона фіксує управлінський шлях матеріалів і дозволяє встановити, кому саме та на якому етапі було передано звернення для подальшого опрацювання.

Відповідно до пункту 73 Інструкції, після отримання звернення з доданими матеріалами керівник Головного підрозділу детективів або особа, яка виконує його обов'язки, приймає одне з двох рішень. Якщо за

результатами опрацювання буде встановлено відсутність підстав для застосування детективами своїх повноважень, звернення повертається до підрозділу по роботі зі зверненнями із пропозиціями щодо подальшого розгляду. Якщо ж такі підстави наявні, звернення передається визначеній службовій особі або службовим особам Головного підрозділу детективів для подальшого опрацювання чи розгляду.

Зазначене положення має безпосереднє значення для характеристики організаційно-процесуальної участі керівника підрозділу детективів НАБУ на початковому етапі досудового розслідування. Інструкція не наділяє керівника ГПД додатковими процесуальними повноваженнями понад КПК України, однак визначає внутрішній порядок, у межах якого він забезпечує первинну оцінку належності матеріалів до сфери повноважень детективів, визначає подальший напрям їх опрацювання та забезпечує фіксацію відповідного управлінського рішення.

З наукового погляду важливо розмежовувати два аспекти цієї діяльності. Перший є організаційним і полягає у забезпеченні руху звернення в системі НАБУ, визначенні належного виконавця, дотриманні строків та належній реєстрації матеріалів. Другий має кримінально-процесуальне значення, оскільки від правильності первинного спрямування матеріалів залежить можливість своєчасного вирішення питання про внесення відомостей до ЄРДР, визначення детектива або групи детективів, а також недопущення втрати інформації, що може мати значення для подальшого доказування.

Водночас положення Інструкції не слід тлумачити як такі, що замінюють вимоги ст. 214 КПК України або змінюють процесуальний порядок початку досудового розслідування. Відомчий акт може регламентувати лише внутрішній рух матеріалів, порядок їх реєстрації та попереднього опрацювання, але не може встановлювати додаткові умови внесення відомостей до ЄРДР чи обмежувати кримінально-процесуальні гарантії заявника. Саме тому Інструкція має розглядатися як організаційний механізм

забезпечення належного реагування, а не як самостійна процесуальна підстава для початку або відмови у початку досудового розслідування.

Значення пункту 74 Інструкції полягає у врегулюванні подальшого руху матеріалів у випадку, коли після опрацювання вони залишаються для розгляду у Головному підрозділі детективів. У такому разі оригінал матеріалів у паперовому вигляді передається до ГПД через відповідних працівників або безпосередньо детективам під підпис у реєстраційній картці. Це положення має важливе організаційне значення, оскільки забезпечує підтвердження факту передання матеріалів, визначення відповідального суб'єкта та збереження документальної цілісності первинних матеріалів.

У межах дослідження кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ зазначені положення Інструкції можуть бути використані для обґрунтування того, що реалізація повноважень керівника на початковому етапі провадження не обмежується формальним розподілом матеріалів між детективами. Його участь охоплює прийняття внутрішніх організаційних рішень, які впливають на своєчасність реагування, належність виконавця, фіксацію руху матеріалів і подальшу можливість перевірити, як саме звернення було опрацьоване в системі НАБУ.

Окремо слід звернути увагу на те, що Інструкція передбачає використання електронної системи, резолюцій, реєстраційних карток, службових записок і підписів під час передання матеріалів. Така система документування має значення для забезпечення внутрішньої перевірюваності управлінських рішень. Вона дає змогу встановити момент надходження звернення, особу або підрозділ, якому воно було передано, строк перебування матеріалів на опрацюванні, а також подальший напрям їх руху. Для кримінального провадження це має значення насамперед у частині підтвердження своєчасності та належності первинного реагування.

Разом із тим варто уникати надмірного розширення значення Інструкції. Вона не визначає допустимість доказів і не регулює порядок проведення слідчих чи негласних слідчих (розшукових) дій. Її значення полягає в іншому:

вона створює відомчі організаційні передумови для належного початкового опрацювання інформації, яка може бути використана для подальшого кримінально-процесуального реагування. Тому твердження про прямий вплив Інструкції на допустимість доказів доцільно замінювати більш коректним висновком: дотримання передбаченого нею порядку може сприяти належній фіксації первинного руху матеріалів і зменшенню ризиків оспорювання своєчасності та законності початкових дій.

Положення Інструкції також демонструють співвідношення адміністративної та кримінально-процесуальної складових у діяльності керівника підрозділу детективів. Адміністративна складова проявляється у забезпеченні діловодства, реєстрації, руху матеріалів, визначенні виконавців і контролі строків. Кримінально-процесуальне значення цієї діяльності полягає в тому, що вона створює умови для своєчасного вирішення питання про внесення відомостей до ЄРДР, визначення належного детектива та подальшу організацію досудового розслідування. Саме таке розмежування дозволяє не змішувати відомче регулювання із процесуальними нормами КПК України.

Для дисертаційного дослідження Інструкція може бути використана як емпіричне джерело, що підтверджує наявність у НАБУ внутрішнього алгоритму первинного опрацювання звернень, які можуть містити відомості про кримінальні правопорушення або необґрунтовані активи. Вона дозволяє виокремити такі напрями участі керівника підрозділу детективів: прийняття матеріалів для опрацювання; оцінка наявності підстав для застосування повноважень детективів; визначення службової особи або службових осіб для подальшого опрацювання; повернення матеріалів до підрозділу по роботі зі зверненнями у разі відсутності відповідних підстав; забезпечення документального руху матеріалів через електронну систему, резолюції та реєстраційні картки.

У цьому контексті доцільно говорити не про «процесуально-управлінську» функцію керівника, а про його організаційно-процесуальну участь на початковому етапі кримінального провадження. Така участь не

змінює процесуальних повноважень детектива або прокурора, але забезпечує належні організаційні умови для їх подальшої реалізації. Керівник підрозділу не приймає рішення замість детектива щодо змісту майбутніх процесуальних дій, однак через внутрішній порядок опрацювання матеріалів забезпечує, щоб звернення не залишалося без належного реагування і було передане до компетентного виконавця.

З огляду на викладене, Інструкція, затверджена наказом НАБУ від 29.12.2020 № 141, зі змінами, є важливим внутрішнім актом, який відображає відомчу конкретизацію початкового руху заяв, повідомлень і звернень, що можуть мати кримінально-процесуальне значення. Її положення підтверджують, що діяльність керівника підрозділу детективів НАБУ на етапі первинного опрацювання матеріалів має організаційно-процесуальний характер: вона забезпечує документальну простежуваність матеріалів, визначення відповідального виконавця, контроль за подальшим рухом звернення і створення передумов для своєчасного прийняття процесуального рішення у порядку КПК України.

Водночас аналіз Інструкції свідчить про потребу в подальшому вдосконаленні внутрішнього регулювання НАБУ в частині більш чіткого документування організаційних рішень керівника підрозділу детективів, які впливають на рух матеріалів, що можуть стати підставою для початку досудового розслідування. Доцільним є уточнення порядку фіксації підстав передачі матеріалів до конкретного детектива або групи детективів, порядку повернення матеріалів для подальшого розгляду, а також строків і форм внутрішнього контролю за такими матеріалами. Це дозволило б посилити перевірюваність управлінських рішень, не створюючи додаткових процесуальних бар'єрів для внесення відомостей до ЄРДР і не обмежуючи процесуальну самостійність детектива.

ПРОЄКТ

змін і пропозицій до відомчої Інструкції НАБУ про порядок розгляду звернень громадян, повідомлень, поданих у порядку законів України «Про запобігання корупції» та «Про Національне антикорупційне бюро України», заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення або необґрунтовані активи, депутатських запитів, звернень і вимог народних депутатів України, адвокатських запитів у НАБУ та його територіальних управліннях, затвердженої наказом НАБУ від 29.12.2020 № 141

Документ розроблено в межах дисертаційного дослідження на тему «Кримінально-процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України» та спрямований на вдосконалення нормативного забезпечення внутрішнього процесуального контролю в системі НАБУ.

№	Попередня редакція	Нова редакція (запропоновані зміни)	Аргументація
1.	Пункт 11 розділу II – «Звернення, які надійшли до інших структурних підрозділів або працівників, у день їх надходження передаються до підрозділів по роботі зі зверненнями для	Після пункту 11 доповнити новим пунктом 11 ¹ такого змісту: «Керівник підрозділу детективів забезпечує попередню процесуальну оцінку заяв і повідомлень про кримінальні	У чинній редакції немає процесуального документа, який фіксував би первинну оцінку керівника підрозділу. Запровадження письмового висновку підвищить прозорість управлінських рішень і

	реєстрації та подальшого розгляду відповідно до вимог зазначеної Інструкції».	правопорушення шляхом складання письмового висновку про наявність або відсутність ознак злочину. Такий висновок долучається до матеріалів звернення».	дасть змогу відстежувати логіку прийняття рішення про внесення або відмову у внесенні відомостей до ЄРДР.
2.	Пункт 35 розділу II – регламентує лише реєстрацію звернень у Системі, без фіксації управлінських рішень керівників.	Після пункту 35 доповнити новим абзацом такого змісту: «Усі управлінські рішення керівників детективних підрозділів, що стосуються організації розгляду заяв і повідомлень про злочини, підлягають обов’язковій електронній реєстрації в системі документообігу Національного бюро для забезпечення їх належного обліку та контролю за виконанням».	Норма створює механізм електронного процесуального контролю за управлінськими рішеннями, що має важливе значення для забезпечення прозорості, підзвітності та збереження доказового значення управлінських дій у цифровому форматі.
3.	Пункт 67 розділу II – Надходження документів від керівництва Національного бюро	Нова редакція: «Надходження документів від керівництва Національного бюро до	Запропоноване уточнення скорочує строк до 24 год, забезпечуючи своєчасність передачі

	до безпосередніх виконавців не повинно перевищувати двох робочих днів.	безпосередніх виконавців не повинно перевищувати 24 годин з моменту їх реєстрації в Системі, якщо інше не зумовлено об'єктивними причинами (вихідні дні, технічні затримки тощо)».	матеріалів для первинної перевірки та підвищуючи динаміку управлінських процесів у НАБУ. Такий підхід узгоджується з принципами невідкладності досудового реагування, закріпленими в КПК України.
4.	Пункт 72 розділу II – не регулює порядок інформування прокурора САП про звернення, що мають ознаки корупційного правопорушення.	Доповнити реченням: «У випадках, коли у зверненні містяться ознаки корупційного правопорушення, керівник підрозділу детективів невідкладно інформує прокурора САП для узгодження подальших дій».	Зміна уточнює алгоритм взаємодії між НАБУ і САП на початковій стадії реагування на повідомлення про злочин, що забезпечує узгодженість дій і належне прокурорське керівництво.
5.	Розділ III – не містить вимоги про аналітичну звітність за результатами розгляду звернень.	Доповнити розділ III новим пунктом такого змісту: «Щоквартально Управління по роботі зі зверненнями подає керівнику Головного підрозділу детективів	Регулярна аналітична звітність забезпечить системність контролю за реагуванням на звернення, виявлення тенденцій і типових порушень, а також

		аналітичну довідку про результати розгляду заяв і повідомлень, що стали підставою для внесення відомостей до ЄРДР».	підвищить управлінську ефективність процесу.
--	--	---	--

Проект доповнення Закону України
«Про Національне антикорупційне бюро України» новою статтею 9¹
«Керівник підрозділу детективів»

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про внесення змін до Закону України «Про Національне антикорупційне
бюро України»
(щодо визначення статусу керівника підрозділу детективів)

Верховна Рада України постановляє:

І. Доповнити Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» новою статтею 9¹ такого змісту:

Стаття 9¹. Керівник підрозділів детективів

1. Керівник підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України є службовою особою, яка здійснює організаційне, управлінське та процесуально-координаційне забезпечення діяльності підпорядкованих детективів у межах своїх повноважень, визначених цим Законом, Кримінальним процесуальним кодексом України та внутрішніми нормативними актами Національного бюро.

2. Керівник підрозділу детективів є керівником органу досудового розслідування в розумінні пункту 8 частини першої статті 3 Кримінального процесуального кодексу України. Він здійснює контроль за дотриманням вимог закону під час проведення досудового розслідування, забезпечує ефективність процесуальних дій детективів, не втручаючись у їх самостійне прийняття процесуальних рішень.

3. До повноважень керівника підрозділу детективів належать:

1) організація роботи підпорядкованих детективів і розподіл кримінальних проваджень між ними;

2) погодження планів досудового розслідування, ініційованих детективами, і контроль за дотриманням строків їх виконання;

3) участь у формуванні складу групи детективів, визначення їхніх завдань і функцій;

4) погодження матеріалів щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, експертиз, а також інших дій, які мають істотне значення для доказування;

5) організація взаємодії підпорядкованих детективів із прокурором, оперативними підрозділами, експертними установами, органами державної влади й іншими суб'єктами, залученими до кримінального провадження;

6) здійснення превентивного контролю за дотриманням службової дисципліни, конфіденційності та вимог антикорупційного законодавства під час виконання процесуальних завдань;

7) підготовка аналітичних довідок про стан досудового розслідування, ефективність виконання доручень прокурора, а також про виявлені проблеми в доказуванні.

4. Керівник підрозділу детективів має право:

1) вимагати від підпорядкованих детективів письмові пояснення щодо виконання процесуальних дій;

2) ініціювати перед Директором Національного бюро питання про заохочення або притягнення детектива до дисциплінарної відповідальності;

3) подавати прокурору пропозиції про вдосконалення організації процесуального керівництва в конкретних кримінальних провадженнях.

5. Рішення та розпорядження керівника підрозділу детективів, що мають процесуальне значення, оформлюються письмово та підлягають реєстрації у внутрішній електронній системі документообігу НАБУ. Порядок їх оформлення та обліку визначається Інструкцією про організацію діяльності детективів НАБУ, затвердженою Директором Національного бюро.

6. Керівник підрозділу детективів не має права скасовувати або змінювати процесуальні рішення детективів, окрім випадків, прямо

передбачених законом. Його втручання в процесуальну діяльність детектива допускається лише в межах контролю за дотриманням закону й ефективністю досудового розслідування.

7. Порядок призначення, звільнення, підпорядкування та оцінювання діяльності керівників підрозділів детективів визначається Положенням про Головний підрозділ детективів НАБУ, яке затверджується Директором Національного бюро за погодженням із Радою громадського контролю при НАБУ.

II. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Голова Верховної Ради України

(підпис)

Наукове обґрунтування пропозиції

Запропонована стаття 9¹ усуває наявну прогалину в законодавстві щодо визначення процесуального статусу керівників підрозділів детективів НАБУ. Її запровадження дасть змогу конкретизувати їхні повноваження, забезпечити узгодженість між Законом про НАБУ і положеннями КПК України, а також сприятиме підвищенню рівня процесуальної дисципліни, прозорості управлінських рішень й ефективності антикорупційних розслідувань.

Акти впровадження

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор
полковник поліції

Станіслав МОЗОЛЬ



2026 року

АКТ

22.05.2026

м. Київ

№ 183-40

Впровадження результатів дисертації
Животовської С. А. на тему «Кримінально-процесуальні
повноваження керівника підрозділу детективів
Національного антикорупційного бюро України»
у наукову діяльність НАВС

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження
позитивного досвіду роботи в складі:

- т.в.о. начальника відділу організації наукової діяльності, кандидата юридичних наук, капітана поліції Горбенко Дар'ї Андріївни;
- завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності ННІПД, доктора юридичних наук, професора майора поліції Вознюка Андрія Андрійовича;
- завідувача кафедри оперативно-розшукової діяльності та національної безпеки, кандидата юридичних наук, професора полковника поліції Герасименко Лариси Володимирівни;
- начальника відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури, доктора юридичних наук, професора підполковника поліції Тихонової Олени Вікторівни;
- завідувача загальної бібліотеки Гайдар Людмили Георгіївни.

Комісія розглянула й проаналізувала наукові праці аспіранта науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності ННІПД Національної академії внутрішніх справ Животовської С. А. на тему «Кримінально-процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України».

Проаналізовано основні результати дослідження Животовської С. А., зокрема наукові праці, у яких опубліковано теоретичні положення дисертації, а саме:

1. Животовська С. А. Роль керівника підрозділу детективів НАБУ у

формуванні стратегії досудового розслідування на його початковому етапі. *Право і суспільство*. 2023. № 5. С. 462–467. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.67>

2. Животовська С. А. Процесуальні та організаційні аспекти участі керівника підрозділу детективів НАБУ у проведенні слідчих (розшукових) дій. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2024. № 1 (83). С. 230–233. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.1.37>

3. Животовська С. Процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ у співвідношенні із функціональними повноваженнями керівників інших органів досудового розслідування: єдність і диференціація процесуальних функцій. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 124–129. DOI: <https://doi.org/10.33270/0525693.14>

4. Животовська С. А. Повноваження керівників антикорупційних органів у країнах ЄС: кримінально-процесуальні аспекти управління розслідуванням. *Право і суспільство*. 2025. № 6. С. 407–412. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.57>

5. Животовська С. А. Процесуальний статус керівника підрозділу детективів НАБУ: між адміністративним управлінням і кримінально-процесуальним впливом. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 4 листоп. 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 201–202.

6. Животовська С. А. Формування стратегії досудового розслідування як ключова функція керівника підрозділу детективів НАБУ. *Право і правоохоронна діяльність: сучасний вимір і виклики глобалізації* : матеріали круглого столу (Київ, 2 груд. 2022 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 35–37.

7. Животовська С. А. Роль керівників антикорупційних органів країн ЄС у реалізації процесуального керівництва антикорупційними розслідуваннями. *Актуальні питання реформування правової системи держави: теорія та практика* : матеріали круглого столу (Київ, 26 трав. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 49–50.

8. Животовська С. А. Організація керівником підрозділу детективів НАБУ застосування заходів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 189–191.

9. Животовська С. Процесуальний статус керівника підрозділу детективів НАБУ: між адміністративним управлінням і кримінально-процесуальним впливом. *Актуальні питання підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони в умовах війни* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 17 квіт. 2025 р.).

Кропивницький : ДонДУВС, 2025. С. 713–716.

На основі проведеного аналізу комісія дійшла висновку про те, що зазначені вище наукові праці Животовської Світлани Андріївни мають високий теоретичний рівень та практичну значущість і можуть бути використані під час підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних проектів нормативно-правових актів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову.

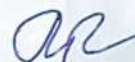
Члени комісії:

 Дар'я ГОРБЕНКО

 Андрій ВОЗНЮК

 Лариса ГЕРАСИМЕНКО

 Олена ТИХОНОВА

 Людмила ГАЙДАР

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор
полковник поліції



Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

2026 року

АКТ

22. 05. 2026

м. Київ

№ 184-07

Впровадження результатів дисертації
Животовської С. А. на тему «Кримінально-процесуальні
повноваження керівника підрозділу детективів
Національного антикорупційного бюро України»
в освітній процес НАВС

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження
позитивного досвіду роботи в складі:

- начальника відділу організації освітнього процесу капітана поліції Бойчук Вікторії Олександрівни;
- т.в.о. начальника відділу організації наукової діяльності, кандидата юридичних наук капітан поліції Горбенко Дар'ї Андріївни;
- завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності ННПД, доктора юридичних наук, професора майора поліції Вознюка Андрія Андрійовича;
- завідувача кафедри оперативно-розшукової діяльності та національної безпеки, кандидата юридичних наук, професора полковника поліції Герасименко Лариси Володимирівни;
- начальника відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури, доктора юридичних наук, професора підполковника поліції Тихонової Олени Вікторівни;
- завідувача загальної бібліотеки Гайдар Людмили Георгіївни.

Комісія розглянула й проаналізувала наукові праці аспіранта науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності ННПД Національної академії внутрішніх справ Животовської С. А. на тему «Кримінально-процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України».

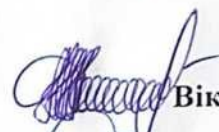
Проаналізовано основні результати дослідження Животовської С. А., зокрема наукові праці, у яких опубліковано теоретичні положення дисертації, а саме:

1. Животовська С. А. Роль керівника підрозділу детективів НАБУ формуванні стратегії досудового розслідування на його початковому етапі. *Право суспільство*. 2023. № 5. С. 462–467. DOI: <https://doi.org/10.32842/2073736/2023.5.67>
2. Животовська С. А. Процесуальні та організаційні аспекти участі керівника підрозділу детективів НАБУ у проведенні слідчих (розшукових) дій. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2024. № 1 (83). С. 230–233. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.1.37>
3. Животовська С. Процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ у співвідношенні із функціональними повноваженням керівників інших органів досудового розслідування: єдність і диференціація процесуальних функцій. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 124–129. DOI: <https://doi.org/10.33270/0525693.14>
4. Животовська С. А. Повноваження керівників антикорупційних органів країнах ЄС: кримінально-процесуальні аспекти управління розслідуванням. *Право і суспільство*. 2025. № 6. С. 407–412. DOI: <https://doi.org/10.32842/2073736/2025.6.57>
5. Животовська С. А. Процесуальний статус керівника підрозділу детективів НАБУ: між адміністративним управлінням і кримінально-процесуальним впливом. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 4 листопада 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 201–202.
6. Животовська С. А. Формування стратегії досудового розслідування як ключова функція керівника підрозділу детективів НАБУ. *Право і правоохоронна діяльність: сучасний вимір і виклики глобалізації* : матеріали круглого столу (Київ, 2 груд. 2022 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 35–37.
7. Животовська С. А. Роль керівників антикорупційних органів країн ЄС у реалізації процесуального керівництва антикорупційними розслідуваннями. *Актуальні питання реформування правової системи держави: теорія та практика* : матеріали круглого столу (Київ, 26 трав. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 49–50.
8. Животовська С. А. Організація керівником підрозділу детективів НАБУ застосування заходів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 189–191.
9. Животовська С. Процесуальний статус керівника підрозділу детективів НАБУ: між адміністративним управлінням і кримінально-процесуальним впливом. *Актуальні питання підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони в умовах воєнного стану* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 12 квіт. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 105–106.

війни : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 17 квіт. 2025 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2025. С. 713–716.

На основі проведеного аналізу комісія дійшла висновку, що наукові праці Животовської Світлани Андріївни містять науково обґрунтовані теоретичні положення та практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в освітньому процесі Національної академії внутрішніх справ, зокрема під час викладання навчальних дисциплін «Оперативно-розшукова діяльність», «Негласні слідчі (розшукові) дії», підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Члени комісії:



Вікторія БОЙЧУК



Дар'я ГОРБЕНКО



Андрій ВОЗНЮК



Лариса ГЕРАСИМЕНКО



Олена ТИХОНОВА



Людмила ГАЙДАР